

Tulkintaopit VML 28 §:n soveltamisen taustalla pääoma- ja ansiotulon määrittämisessä

Matti Lintula

Pro Gradu -tutkielma

Yritysverotus, oikeustiede

Oikeustieteellinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2024

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Yritysverotus

Tekijä: Matti Lintula

Otsikko: Tulkintaopit VML 28 §:n soveltamisen taustalla pääoma- ja ansiotulon määrittämisessä

Ohjaaja: Jaakko Ossa

Sivumäärät: 54

Päivämäärä: 18.5.2024

Veronkierron juridinen ja yhteiskunnallinen määritelmä eivät ole sidoksissa toisiinsa. Siinä missä yhteiskunnallisessa keskustelussa veronkierroksi katsotaan monet veron minimointiin pyrkivät toimet, lähinnä moraaliperusteisin argumentein, ei veronkierron oikeustieteellinen määritelmä voi perustua ainoastaan moraalisiin argumentteihin. Kotimaiseen verolainsäädäntöön on säädetty läpi verolakien sovellettavissa oleva VML 28 §.

Kotimaisessa verolainsäädännössä voidaan pitää vakiintuneena tulolajijakoa pääoma- ja ansiotuloverotukseen. Tämä reilu 30 vuotta vanha jakolinja omaa ekonomisia perusteita, joiden mukaan tulo jaetaan pääoma- tai ansiotulona verotettavaksi tulon luonteen mukaan. Kun pääoma- ja ansiotulon rajalinjaa pyritään selvittämään, tapahtuu se monesti tuomioistuimissa myös VML 28 §:aa soveltaen. VML 28 §:n yleislausekkeelle ominaisen luonteen vuoksi sen soveltaminen aiheuttaa kuitenkin vaaraan verolainsäädännölle vahvasti ominaisen vaatimuksen legaliteettiperiaatteen toteutumisesta. VML 28 § on veronkierron estämiseksi luotu yleislauseke, jonka soveltaminen ilmenee sen rinnalla sovelletusta normista. VML 28 § on sen yleislausekkeelle ominaisesta luonteesta johtuen usein keskeisessä asemassa pääoma- ja ansiotulon rajalinjaa määrittävissä tapauksissa. VML 28 §:n taustalla olevat tulkintaopit ovat keskeisessä roolissa, kun tarkistellaan legaliteettiperiaatteen toteutumista VML 28 §:n soveltamisessa.

Viimeisen 10 vuoden aikana ilmenevistä vuosikirjaratkaisuista ilmenee, että VML 28 §:n soveltaminen pääoma- ja ansiotuloveron rajanvetokysymyksissä on ollut tapauksesta riippuen joko VML 28 §:n rinnalla sovelletun normin laajentavaa tai supistavaa tulkintaa, jossa on pyritty ottamaan huomioon myös lain systemaattinen soveltaminen. Järjestelyjen kokonaisarvioinnissa on painotettu myös järjestelyistä ilmenevää veronkierrollista tarkoitusta. Legaliteettiperiaatteen toteutumisen kannalta VML 28 §:n soveltamisen kannalta tärkeänä on pidettävä soveltamisen taustalla esiintyvää argumentaatiota ja tämän vuoksi lain systematiikan mukainen tulkinta tulisi olla VML 28 §:n soveltamisessa korostetussa asemassa. Lain systematiikan mukainen tulkinta korostaa tapausten kokonaisarviointia ja vähentää prejudikaattien soveltamisen tarvetta tilanteisiin, jossa oikeustapausten välillä ei vallitse riittävää relaatiota. VML 28 § on kotimaisessa säädöskehikossa edelleen laajalti käytettävä, mutta lain systematiikan mukainen tulkinta vain korostuu lainsäädännön ylikansallistumisen yhteydessä.

Avainsanat: VML 28 §, verosuunnittelu, veronkierto, pääoma- ja ansiotulo, tulkintaoppi, yritysverotus, vero-oikeus.

Sisällys

Lähteet	1
Lyhenteet	4
1 Johdanto	5
1.1 Tausta	5
1.2 Tutkielman tarkoitus ja kysymyksenasettelu	7
1.3 Metodi, lähteet ja rakenne	9
2 VML 28 § asema osana verolainsäädäntöä	11
2.1 VML 28 § yleislausekkeena	11
2.2 Yleislausekkeen historiallinen konteksti	12
2.3 Yleislausekkeen soveltamista rajoittavat elementit	14
2.3.1 Vero-oikeuden legaliteettiperiaate yleislausekkeen näkökulmasta	14
2.3.2 Vero-oikeuden yleiset opit ja lain systematiikka yleislausekkeen taustalla	15
2.3.3 Prejudikaattien merkitys yleislausekkeen soveltamisessa	16
2.3.4 Edellä mainittujen tulkintaoppien vaikutus VML 28 §:n soveltamiseen	17
3 Pääoma- ja ansiotulon rajalinja osana verosuunnittelua	19
3.1 Tulolajien erillisyyden käsite ja sen hyödyntäminen verosuunnittelussa	19
3.2 VML 28 § ja käsiteltävät oikeustapaukset	22
4 VML 28 §:n soveltaminen oikeustapausten ratkaisuihin	23
4.1 Holdingyhtiön käyttö työsuhdeoptioon rinnastuvassa tilanteissa KHO 2014:66	23
4.1.1 Holdingyhtiön useat varojenjakotavat haasteena tulolajijaolle KHO 2014:66	23
4.1.2 Miten pääomasijoituksen osuus olisi tullut arvioida?	26
4.1.3 Miten lainajärjestely on voinut vaikuttaa tilanteeseen?	30
4.1.4 Tulolajin muuttuminen on jatkuvaa	31
4.2 Johtaako työpanokseen perustuva pisteytysjärjestelmä ansiotuloverotukseen?	32
4.2.1 Osakkaalle työpanoksen perusteella lasketun tulopisteen avulla syntynyttä luovutusvoittoa ei voitu pitää ansiotulona 2016:219	32
4.2.2 Olisiko työpanokseen perustuvan pisteytyksen voinut arvioida toisin?	33

4.3	Holdingsyhtiöille kommandiittiyhtiön läpi kertyneen tulon verokohtelu 2018:40	
	34	
4.3.1	Kommandiittiyhtiön käyttö johti VML 28 §:n soveltamiseen	34
4.3.2	Voidaanko jako-osuus rinnastaa osinkoon?	37
4.4	Työsuhteen perusteella merkittyjen osakkeiden verotus luovutustilanteessa	
	KHO 2019:26	38
4.4.1	VML 28 § soveltaminen olisi ollut mahdollista	38
4.4.2	Missä työsuhteen perusteella syntynyt etu olisi voinut olla?	39
5	Oikeustapausten pohjalta tehtäviä arvioita	42
5.1	Tulkinnalliset periaatteet ratkaisujen taustalla	42
5.1.1	Tapaus 2014:66 korostaa lain systematiikan mukaista tulkintaa	42
5.1.2	Tapauksessa 2016:219 VML 28 §:n soveltaminen olisi edellyttänyt laajennettua tulkintaa, jota tapauksen kokonaisluonne ei puoltanut.	43
5.1.3	Tapauksen 2018:40 kokonaisluonteen kannalta VML 28 § puolsi laajennettua tulkintaa.	45
5.1.4	Tapauksen KHO 2019:26 tapaisessa yksinkertaisemmassa järjestelyssä myös lain soveltaminen tulee pitää yksinkertaisena	46
5.2	Prejudikaattien merkityksestä	47
5.3	Laajennettu ja supistava tulkinta systemaattisen tulkinnan seurauksena	49
5.4	Legaliteettiperiaatteen toteutuminen	50
6	Lopuksi	52

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. Werner Söderström Osakeyhtiö 1988.

Aarnio, Aulis, Laki, teko ja tavoite. Forssan kirjapaino Oy 1975.

Aarnio, Aulis, Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Unigrafia Oy Yliopistopaino 2011.

Aarnio, Aulis, Tulkinnan taito: ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Talentum 2006.

Engblom ym. Elinkeinoverotus 2022. Edita Publishing Oy

Immonen Raimo – Ossa Jaakko – Villa Seppo, Osakeyhtiön pääoman hallinta. Talentum 2014

Itälä, Hannu, Kannustinosakkeille jaettavan osingon verotus. Defensor Legis 3/2023.

Itälä, Hannu, Rinnakkaiset tulkintamallit verotusmenettelylain 28 §:n tulkinnassa. Edilex 11/2023.

Juusela, Janne, Legaliteettiperiaate vero-oikeudessa. Defensor Legis 4/2018.

Järvenoja, Markku, Epävarmuuden hallinta verosuunnittelussa. Jurisprudentia XLVIII:2015

Kaunisto Siru, Veron kiertämisen tunnistaminen: oikeuden väärinkäytön kielto VML 28 §:n tulkinnassa. Vaasan yliopisto 2022.

Koski Pauli – Vahtera Veikko – Sillanpää Matti, Yhtiöoikeus. Alma Talent 2024

Knüpfer, Samuli – Puttonen, Vesa, Moderni rahoitus. Alma Talent 2018

Knuutinen, Reijo, Eriytetty tuloverojärjestelmä: ansio- ja pääomatulon välistä rajanvetoa 25 vuotta. Verotus 4/2017

Knuutinen Reijo, Sivuliikkeiden korkovähennyksen epääminen: normaalitulkintaa vai veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamista. Defensor Legis 5/2016

Knuutinen, Reijo, Veron kiertämistä koskeva väitös: arviointia ja pohdintoja. Verotus 5/2022

Knuutinen, Reijo, Verosuunnittelun oikeudelliset ja yhteiskunnalliset rajat. Alma Talent Oy 2020

Myllymäki, Janne, KHO 2014:66 – Johdon holdingyhtiö verotuksessa, Lakimies 2/2015

Myrsky, Matti, Ennakkopäätökset verotuksessa. Talentum 2011

Myrsky, Matti, Prejudikaattien merkitys verotuksessa. Kauppakaari 2002

Määttä, Kalle, Verolakien tulkinnasta. Edilex Libri, 2014.

Nykänen, Pekka – Rabinä, Timo, Ajankohtaiskatsaus luovutusvoiton verotukseen vuodelta 2016. Verotus 2/2017

Ossa, Jaakko, Yritystoiminnan verotus, 2. uudistettu painos. Helsingin Kamari Oy, 2014

Ossa, Jaakko, Yritystoiminnan verotus, 3. uudistettu painos. Kauppakamari, 2020

Penttilä, Seppo, Holdingyhtiön käyttäminen yritysjohton kannustinjärjestelmässä oli veron kiertämistä – KHO 2014:66. Edilex 2014

Penttilä, Seppo, Työpanososinko ja veron kiertäminen. Edilex 2018.

Räbinä, Timo – Nykänen Pekka, Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus, 2. uudistettu painos. Kariston Kirjapaino Oy 2009

Syrjänen, Jussi, Oikeudellisen ratkaisun perusteista. Gummerus kirjapaino 2008

Torkkel, Timo, Johdon holdingyhtiö – päätöksen KHO 2014:66 arviointia. Verotus 2014

Torkkel, Timo, Tuloveron laskeminen. Edita Publishing Oy 2011

Tikka, Kari S., Veron minimoinnista. Vammalan Kirjapaino Oy 1972.

Villa, Seppo, Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö, 6. uudistettu painos. Alma Talent 2023

Villa Seppo – Ossa Jaakko, Henkilöyhtiöt ja verotus. Alma Talent Oy 2017

Voipio, Jaakko, Verotuksen kiertämisestä. Werner Söderström Osakeyhtiön kirjapaino 1968

Wikström Kauko – Ossa Jaakko – Urpilainen Matti, Vero-oikeuden yleiset opit. Hansaprint Oy 2015

Wikström, Kauko, Yleiset opit verotuksessa, 4. uudistettu painos. Vammalan kirjapaino 2008

Oikeuskäytäntö

KHO 2008:6

KHO 2010:103

KHO 2014:66

KHO 2016:219

KHO 2017:20

KHO 2017:128

KHO 2018:40

KHO 2019:26

Virallislähteet

NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 2016/1164

Hallituksen esitys HE 47/2009

Internetlähteet

Kari Väänänen: Lähtisivätkö veroparasiitit talkoisiin? 4.5.2016

<https://blogit.apu.fi/sananvoimalla/kari-vaananen-lahtisivatko-veroparasiitit-talkoisiin/>

Suomen Pankki euribor tilastot

https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/korot/kuviot/korot_kuviot/euriborkorot_kk_chrt_fi/

Lyhenteet

EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta (1968/360)
HO	Hallinto-oikeus
IlmoitusvelvL	Ilmoitusvelvollisuuslaki 42/1923
KHO	Korkein hallinto-oikeus
PL	Perustuslaki
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki (378/1940)
VML	Laki verotusmenettelystä (1995/1558)
VerL	Verotuslaki 482/1958

1 Johdanto

1.1 Tausta

Veronkierto on yhteiskunnallisessa keskustelussa arka aihe. Vaikka suomalaiset ovatkin tunnetusti rehellistä kansaa, voidaan veronmaksua pitää kuitenkin lähtökohtaisesti epämukavana velvollisuutena luopua henkilökohtaisesta omaisuudesta yhteisen hyvän vuoksi. Siinä missä henkilökohtainen veron välttely voidaan mieltää tavoitteeksi hankkia henkilökohtaista taloudellista etua, on yritysverotuksen alalla kysymys moninaisempi. Veronkiertoa pyritään estämään useilla säädöksillä, mutta yleisluontoisimpana näistä kaikista voidaan pitää veronkierron yleislausekkeeksi kutsuttua VML 28 §:aa. Veronkierto on juridisesti vero-oikeudellinen ikuisuuskyseminen, mutta veronkierron puhuttaessa tulisi muistaa, ettei veronkierto ole juridisesti määritelty termi, vaikka se sisältyykin yleislausekkeen sanamuotoon.¹

Yhteiskunnallinen keskustelu veronkierron saa helpolla palstatilaa, mutta oikeudellisen ja yhteiskunnallisen veronkierron käsitteen puuttuva yhteinen määritelmä on yhteiskunnallisen ja oikeustieteellisen keskustelun välisen vuoropuhelun kannalta ongelmallista. Veronkierto ymmärretään juridisesti eri tavalla kuin yhteiskunnallisesti. Yhteiskunnallisessa keskustelussa veronkierron on monesti pääosin moraalisia argumentteja, jossa terminologiaa ja määritelmiä pyritään oikaisemaan ja yksinkertaistamaan.² Oikeudellisesti veronkiertämisen leiman lyöminen jonkin järjestelyn tai toimen ylle ei tulisi kuitenkaan oleman tunnepohjainen moraalikeskeinen pohdiskelun lopputulos, vaan oikeudellisen argumentaatioteorian raameissa luotu päätelmä.³

Suomen verolainsäädännössä verotettavaa tuloa on jaettu pääoma- ja ansiotuloon vuodesta 1992 ja tätä jakoa voidaan pitää perusteltuna tulojen erilaisen luonteen vuoksi.⁴ Tulolajijako mahdollistaa myös verosuunnittelun, sillä ansiotulon muuntaminen pääomatuloksi, johtaa usein matalampaan verotukseen.⁵ Yhteiskunnallisen ja oikeudellisen yhteisen veronkierron määritelmän puuttuessa ansiotulon muuntuminen pääomatuloksi voitaisi yhteiskunnallisesti nähdä moraalieettisesti aina veronkiertona. Kun taas oikeudellisesti arvioiden veronkierron määrittäminen yleislausekkeen avulla tulisi olla laajaa kokonaisharkintaa.⁶ Järjestelyjä ei tulisi leimata veronkierroksi ymmärtämättä koko järjestelyn suhdetta

¹ Knuutinen 2020 s.32

² Kari Väänänen: Lähtisivätkö veroparasitit talkoisiin? ” Panama-papereita jaksetaan selitellä mitä naurettavimmilla tavoilla, vaikka kysymyksessä on yksiselitteisesti verojen kiertäminen. Hoetaan, että mitään laitonta ei ole tehty. On menty rimaa hipoen ja harmaalla alueella, mutta lain puitteissa”

³ Aarnio 2006, s.198

⁴ Knuutinen 2017 s.381

⁵ Wikström 2008 s.169

⁶ Knuutinen 2020 s.75

lain systematiikkaan. Yhtiö- ja vero-oikeus sääntelee tiettyjä tilanteita markkinoiden tehokkuuteen pyrkivin tavoittein siten, että näistä seuraa joko suunniteltuja tai suunnittelemattomia veroetuja. Keskeistä on kuitenkin se, ettei lain systematiikkaa tulisi voida rakentaa niin, että se johtaa verotuksen varjolla ristiriitaisiin käytänteisiin. Vero-oikeus aina myös hyvin pitkälti sidoksissa yhtiöoikeuteen. Veron kierto on yleislausekkeen avulla puuttuessa tulisi siis muistaa, ettei vero-oikeus toimi tyhjiössä muista oikeudenaaloista irrallisena, eikä verolainsäädäntöä voida edes pitää lähtökohtana yksityisoikeudellisten järjestelyiden tulkinnalle, vaan verolainsäädäntö on enemmänkin seurannaisoikeutta jostain *de facto* tehdyistä toimista, joiden kanssa verolainsäädäntö ei soisi olla ristiriidassa.

VML 28 § nousee oikeuskäytännössä usein esiin tilanteissa, joissa pyritään tutkimaan yritysjärjestelyiden tai varojenjaon laillisuutta verotuksen näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa tarkastelu on tarkoitus kohdistaa varojenjakoon rinnastettaviin tilanteisiin, joissa olennaisena osana on pääoma- ja ansiotulon välinen rajanveto. VML 28 § on yleislauseke ja käyttömahdollisuuksiltaan laaja, sillä sen soveltamisaluetta ei ole rajattu. Yleislausekkeen pohjalta on rakennettu myös muita veron kiertämisen estämiseksi tarkoitettuja säädöksiä, jotka ovat soveltamisalaltaan kapeampia.⁷ VML 28 § on tulkintaraameiltaan väljä ja *I momentti* sisältää kaksi soveltamistilannetta, joista toinen on muodon ja sisällön välinen ristiriita, jossa yleislausekkeen soveltaja voi tulkita tilanteen oletetun tarkoituksen mukaan, kuvatus tarkoituksen sijasta. Toisena soveltamistilanteena on sellaiset tilanteet, joissa järjestely on tehty selkeästi veronkiertotarkoituksessa.⁸ Vaikka pykälän sisältö ja tarkoitus ovat lähtökohtaisesti selkeitä, johtaa sen soveltamiselle alisteisten oikeustapauksien moninaisuus kuitenkin kirjaviin tulkintoihin. Osasyynä voidaan pitää myös sitä, ettei VML 28 §:n taustalta ole löydettävissä lain esitöiden antamaa tulkinta-apua, vaikka normin säätämistarkoitus onkin varsin ilmeinen. Tämä johtuu suurilta osin siitä, että VML 28 §:n syntyhistoria ulottuu 80 vuotta vanhaan omaisuusverolain säätämiseen, josta se on vähitellen kulkeutunut osaksi nykyistä veromenettelylakia, ilman että lainsäätäjä olisi juurikaan ottanut kantaa säädöksen tarkoitukseen.⁹ Tämä nostaa luonnollisesti oikeuskäytännön ja prejudikaatit keskiöön VML 28 §:n tulkinnassa, joka taas puolestaan asettaa oikeudellisen argumentaation keskiöön asiakokonaisuuksiltaan erilaisten oikeustapausten tulkinnassa. Oikeudellisen argumentaation ja vero-oikeuden yleisten oppien voidaan siis nähdä olevan keskeisessä asemassa VML 28 §:n soveltamisessa.

Kotimaisessa kirjallisuudessa voidaan Kari S. Tikan, Veron minimoinnista, 1972 nähdä olevan edelleen monella tavalla merkityksellinen teos. Teoksessa pureudutaan syvällisesti yleislausekkeen

⁷ Wikström – Ossa – Urpilainen 2015, s.96 ” Tällaisia ovat mm. arvonlisäverolain (1993/1501) 181 §, valmisteverotuslain (1994/1469) 31 §, sekä perintö- ja lahjaverolain (1995/1392) 33 a, sekä muita rajattuihin tilanteisiin sopivia säädöksiä. ”

⁸ Wikström – Ossa – Urpilainen 2015 s.97

⁹ Itälä 2023 s.17

soveltamiseen ja sen asemaan yhteiskunnassa, sekä todetaan lopuksi yleislausekkeeseen oikeudellinen perusnäkemys, jonka tutkimiselle olisi tarvetta tätä tukimusta huomattavasti laajemminkin, varsinkin vero-oikeuden globaalissa viitekehyksessä.¹⁰ Tikka näkee yleislausekkeen tulkinnan voitavan johtaa joko formalistis-siviilioikeudellisista tai realistis-taloudellisista katsantokannoista.¹¹ Tutkimus vero-oikeuden yleisten oppien tulkintavaikutuksesta VML 28 §:n soveltamiseen ei ole useinkaan ollut VML 28 §:n tutkimuksen keskiössä. Uusimpana laajana teoksena voidaan nostaa esiin Reijo Knuutisen, Verosuunnittelun oikeudelliset ja yhteiskunnalliset rajat 2020, jossa ei kuitenkaan siinäkään nouse pääosaan VML 28 §:n suhde vero-oikeuden yleisiin oppeihin tai lain systematiikkaan. Teos on kuitenkin ajankohtaisuuden vuoksi suuressa roolissa myös tässä tutkimuksessa ja se on toiminut apuna mm. oikeustapausten ja tutkimuskysymysten rajaamisessa käsittelemään ansio- ja pääomatulon suhdetta.

Kun otetaan huomioon prejudikaattien suuri rooli VML 28 §:n soveltamisessa on teoksen rajaus suoritettu myös prejudikaattien näkökulmasta. Vero-oikeuden yleiset opit kulkevat kantavana teamana läpi tutkielman, mutta tutkielman laajuus ei riitä tutkimaan yleisten oppien roolia jokaisen VML 28 §:aa soveltaneen oikeustapauksen kohdalla. Pääoma- ja ansiotulon rajanveto valikoitui kohteeksi paljolti yleislausekkeen kansainvälisten vaikutteiden pohjalta, vaikka tutkimus ei ole kansainväliselle tasolle tarkoitus ulottuakaan. Veronkiertodirektiivi säätelee yksityiskohtaisemmin yritysjärjestelyistä ja se sisältää korkorajoitussäädöksen, tarkoituksenaan säädellä etuyhteyskorjoja. Tämän vuoksi nämä oli selkeää rajata tutkittavien oikeustapauksien ulkopuolelle ja keskittyä tutkimaan yksityiskohtaisemmin oikeustapauksia, jotka säätelevät pääomatulon ja ansiotulon rajaa. Tämän rajan määrittely on olennaisesti sidottu vero-oikeuden yleisiin oppeihin ja näiden luomassa kehikossa verosuunnittelun rajoittaminen, tapahtuu monesti juuri VML 28 §:n avulla.¹²

1.2 Tutkielman tarkoitus ja kysymyksenasettelu

Prejudikaattien ja oikeudellisen argumentaation korostuneen aseman vuoksi VML 28 §:n soveltamista arvioivilla vuosikirjaratkaisuilla ja näihin kantaa ottavilla oikeudellisilla kirjoituksilla tulee olemaan

¹⁰ NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 2016/1164 s. 11 artikla 6. ”Vastaavanlainen yleislauseke löytyy nykyisin myös unionin veronkiertodirektiivistä”

¹¹ Tikka 1972 ”Edellisen edustajille on ominaista oikeusjärjestyksen ykseyden korostaminen ja ratkaisumallien hakeminen vero-oikeuden ongelmiin siviilioikeuden piiristä, jolloin veronsaajien asema usein nähdään rinnasteisena sivullistahon asemaan yksityisoikeudellisissa oikeussuhteissa. Jälkimmäisen edustajan ovat taipuvaisia korostamaan vero-oikeuden itsenäisyyttä ja sen kiinteää kytkeytymistä taloudelliseen ilmiöihin sekä normien tehtävää verorasituksen jakaantumismormina. Yleislausekkeen oikeudellisen tehtävän ja sitä koskevan oikeuskäytännön ymmärtämisessä näytetään kohdattavan olennaisia vaikeuksia, mikäli sivuutetaan veronkiertämismatikan yhteydet verolain tulkinnan yleisiin ongelmiin ja niihin juridisen ratkaisutoiminnan ilmiöihin, joihin on tapana viitata puhumalla tulkinnan teleologisuudesta tai lain soveltajista oikeuden täydentäjinä ja kehittäjinä.”

¹² Knuutinen 2020 s.80–81

suuri rooli osana tätä tutkielmaa. Tutkielman tavoitteena on kuitenkin löytää myös sellaisia vero- ja yhtiöoikeuden systematiikalle ominaisia yleisiä oppeja, joita ei välttämättä aiemmin ole nostettu keskiöön oikeustapausten kommentoinnissa. Tarkoitus on selvittää millaiseen argumentaatioon VML 28 §:n soveltamiskäytännössä ja niihin kantaa ottavissa oikeudellisissa kirjoituksissa on päädytty. Tutkielman ei ole tarkoitus muodostua oikeustapauskommentaariksi, prejudikaattien merkitys VML 28 §:n soveltamisessa on kuitenkin siinä määrin keskeinen, ettei niiden taustoja voida tutkimuksessa sivuuttaa. Ajankohtaisuuden säilyttämisen vuoksi tutkimuksessa lähdeaineisto keskitetään alle 10 v vanhoihin KHO:n vuosikirjapäätöksiin. Tätä valikointia on oleellisesti auttanut myös aiemmin sivuttu Knuutisen tuore teos, jossa kootusti otetaan kantaa oikeuskäytännön merkitykseen veronkierron näkökulmasta.¹³ Pääoma- ja ansiotulon rajalinjan kannalta olennaisia oikeustapauksia löytyy yli 10 vuodenkin takaa, mutta tutkielman rajaamisen kannalta kymmenen vuoden aikaraja tuntui loogiselta, sillä tämä antaa tutkielmasta edes jollain tavalla ajankohtaisen kuvan, joka on haasteellista, kun aiheena on VML 28 §:n kaltainen ikuisuuskysymys. Toisena tavoitteellisenä ajatuksena on ensimmäisen kysymyksen tulosten pohjalta selvittää, miten tuomioistuinten argumentointi näyttäytyy vero-oikeuden yleisten oppien näkökulmasta. Tämän ympärille rakentuvat tutkielma kaksi tutkimuskysymystä: 1) Millaisissa tilanteissa ja millaisiin tulkintaoppeihin tukeutuen VML 28 §:n soveltamiskäytännössä on nähty ylittävän? 2) Miltä nämä tulkintaopit näyttävät vero-oikeuden yleisten oppien ja lain systematiikan näkökulmasta?

Tämän tutkielman kannalta keskeistä on kahden tutkimuskysymyksen erittely, joiden pohjalta rakentuu kuitenkin molempia tutkimuskysymyksiä tukeva yhtenäinen johtopäätös. Tällä haluan korostaa vero-oikeuden yleisten oppien asemaa kotimaisessa sääntelykehikossa. Juridiikka ei synny tyhjiössä, vaan se on aina sidoksissa yhteiskunnallisiin kehityskuluihin. Tämän siteen säilyttämiseksi vero-oikeuden soveltamisessa yritysjuridiikan kysymyksissä tulisikin tulkinnanvaraisissa tilanteissa tukeutua myös esimerkiksi yhtiöoikeudelliseen ja kirjanpidolliseen lainsäädäntöön. Tätä kokonaisuutta tarkastellessa tulee kuitenkin muistaa, että vero-oikeuden ja sen tulkintaoppeja rajoittaa kuitenkin vero-oikeuden vahva legaliteettiperiaate, jolle VML 28 §:n hyvin avoin sanamuoto luo jo itsessään omat haasteensa. Oman lisänsä veronkiertosäädöksen ympärille tuo myös taloudellisen toiminnan paine. Yksilöiden ja yhteisöjen ei voida olettaa toimivan rationaalisesti ja tehokkaasti, mikäli tietyillä oikeudenaloilla ei vallitse oikeusvarmuutta. Oikeusvarmuuden kannalta keskeisiksi katson juuri argumentaation hyväksyttävyyden ja säädöksen oikeusvaikutuksen ennustettavuuden, jotka muodostavat verojärjestelmän sisällä painetta eniten juuri tulkinnanvaraisille yleislausekkeille. Oikeusvarmuuden toteutumiseen VML 28 §:n soveltamisessa on kuitenkin perustellusti otettu myös sellainen kanta, ettei yleisen veronkiertosäädöksen soveltaminen tulisikaan aina olla täysin ennustettavaa.¹⁴

¹³ Knuutinen 2020 s.71 ks. lukuiset oikeustapaukset

¹⁴ Knuutinen 2020 s.193

1.3 Metodi, lähteet ja rakenne

Tutkimus on metodillisesti oikeusdogmaattinen. Pyrin siis ratkaisemaan tutkimuskysymykset käytännöllisen lainopin avulla, mutta pyrin tukemaan tutkimusta osaltaan myös oikeusteoreettisilla näkemyksillä ja lähdeaineistoilla.¹⁵ Tutkimuksessa esiintyy myös oikeustieteen alalle tyypillisesti vierasta lähdemateriaalia siltä osin, kun ne tukevat tutkimusaiheen termistön ymmärtämistä myös sen juridisen määritelmän ulkopuolella, sekä tuovat esiin veronkierron haasteellista terminologista määritelmää.¹⁶

Tutkimuksen pääasiallinen lähdeaineisto rakentuu oikeuskirjallisuuden ja oikeuskäytännön ympärille. Oikeuskäytäntö on rajattu VML 28 §:n kannalta olennaisiin alle 10 v vanhoihin vuosikirjajulkaisuihin. Oikeuskirjallisuuden valinnassa on sen sijaan pyritty korostamaan lähteiden laajuutta ja laajuuden merkitystä. Oikeustapauksen analysoinnissa pyrittiin painottamaan VML 28 §:n taustalle muodostuvien tulkintojen merkitystä. Tästä johtuen VML 28 §:n soveltamisen kannalta merkittäväksi oikeustapaukseksi voi nousta yhtä hyvin sellainen oikeustapaus, jossa normia on päätetty soveltaa, kuin sellainen, jossa soveltamiseen ei ole lopulta päädytty.

Tutkielmassa on kuusi lukua alalukuineen. Ensimmäisessä luvussa käsitellään yleisellä tasolla veronkierron käsitettä ja sen juridisen ja yhteiskunnallisen määritelmän eroja, tutkimuskysymyksen määrittelyä ja tutkimusmetodeja, sekä keskeisiä tutkimuksen lähteitä ja tutkimuksen rakennetta. Tuon luvussa esiin veronkierron käsitteellistä yksinkertaistamista yhteiskunnallisessa keskustelussa ja toisaalta sen juridisen määrittelyn haastavuutta monitulkintaisissa tilanteissa.

Toisessa luvussa pyritään avaamaan VML 28 §:n luonnetta yleislausekkeena ja sen soveltamiseen vaikuttavia keskeisiä tulkintaoppeja. Tuon myös esiin millaisessa ympäristössä säädös on syntynyt, sekä miten VML 28 §:aa edeltänyt lainsäädäntö on mahdollisesti vaikuttanut VML 28 §:n syntymiseen. Luvussa tuodaan esiin se historiallisen kontekstin olennainen vaikutus, joka vaikuttaa VML 28 §:n tulkintaan yhtä nykyisinkin.

Kolmannessa luvussa taustoitetaan pääoma- ja ansiotulon välisen rajavedon merkitystä verosuunnittelussa ja alustetaan käsiteltäviä oikeustapauksia. Luvussa tuodaan tutkimuksen kannalta

¹⁵ Aarnio 2011 s.5

¹⁶ Knuutinen 2020 s.26 ”Joskus veron välttelyyn ja minimointiin tähtääviä toimia kuvataan kuitenkin myös käsitteillä, joilla ei ole ainakaan välitöntä oikeudellista merkitystä.”

olennaisesti esiin tulolajien erillisuus ja näiden yhteys verosuunnitteluun. Tulolajijako säilyy keskeisenä teemana läpi tutkimuksen.

Neljännessä luvussa käsitellään tutkimukseen valittuja keskeisiä oikeustapauksia. Neljäs kappale on tutkimuksen laajin ja siinä pyritään selvittämään oikeustapausten merkityksellisin sisältö tutkimuksen kannalta. Luvussa tehdään tutuksi oikeustapausten sisältöä, mutta pyritään kuitenkin välttämään liiallista toistoa suhteessa virallisiin tapauselosteisiin. Luvussa pyritään tuomaan esiin laajoja näkökulmia, joiden pohjalta seuraavan luvun arviointi on luontevampaa tehdä.

Viidennessä luvussa arvioidaan oikeustapausten taustalla olleita tulkintaoppeja. Kuten aiemmin todettiin, on jo neljännessä kappaleessa tarkoitus tuoda esiin omia tulkintoja oikeustapausten pohjalta ja tältä osin neljättä ja viidettä kappaletta voidaan pitää jollain tavalla yhtenäisenä. Viidenteen kappaleeseen on kuitenkin tuotu enemmän käsiteltävien oikeustapausten ulkopuolista lähdeaineistoa, siinä missä neljäs kappale voidaan katsoa olevan enemmänkin oikeustapausten ja niistä julkaistujen kommentaarien varassa olevaa analysointia.

Kuudennessa luvussa pyritään suorittamaan yhteenveto tutkielmasta sekä tekemään tämän pohjalta johtopäätökset ja vastaamaan vielä tiivistetysti tutkimuskysymyksiin. Kuudes luku rakentuu vahvasti jo tutkimuksessa esiin tulleisiin seikkoihin, yhteenvetoon ja omiin johtopäätöksiin aiheesta. VML 28 §:n ollessa itsessään laajaan sovellukseen soveltuva yleislauseke ei sen tulevaisuutta pyritä tässä kappaleessa tarkasti ennustamaan mutta mahdollisia tulevia trendejä hieman sivutaan.

2 VML 28 § asema osana verolainsäädäntöä

2.1 VML 28 § yleislausekkeena

Vaikka veronkierto ei ole juridisesti määritelty termi, oikeudellisesti voidaan kuitenkin sanoa sillä pyrittävän kuvaamaan tilanteita, joissa johonkin toimeen on ryhdytty veron välttämistarkoituksessa. Tämä tulkinta pohjautuu siihen, että juuri yleislausekkeen (VML 28 §) sanamuoto tulkitsee veronkierroksi sellaiset tilanteet, jossa johonkin toimeen on ryhdytty veron välttämistarkoituksessa.¹⁷ VML 28 §:n lisäksi Suomen lainsäädäntö sisältää muitakin veronkierron estämiseen pyrkiviä säädöksiä.¹⁸ Erityissäädösten soveltamista sitoo kuitenkin erityissäädökseen itsessään integroitu vahva soveltamisalan rajoitus, jolloin ne ovat luonteeltaan yleissäädöksestä poikkeavia.¹⁹ Yleinen veronkiertosäädös on kuitenkin rajoittamattoman soveltamisalansa vuoksi veronkiertosäännöksistä kaikkein merkityksellisin, sillä sen soveltamisala johdetaan verotusmenettelylaista ja sitä voidaan täten soveltaa laaja-alaisesti verotusmenettelyssä eri verolajeja erittelemättä.²⁰

Vahvasti veronkiertoon sidoksissa olevana tutkimusaiheena yleisen veronkiertosäännöksen valintaa tutkimuksen kohteeksi puoltaa mielestäni juuri sen laaja soveltamisala. Laajan sanamuotonsa ja soveltamisalansa vuoksi sen soveltamista ei käytännössä monestikaan rajoita mitkään oikeuden pinnalta ilmentyvät yksittäiset säädökset, vaan rajoitus- ja soveltamisedellytykset on johdettava syvemältä oikeuden ytimestä. Yleislausekkeen avoin sanamuoto on juuri se, joka haastaa yleislausekkeen legaliteettiperiaatteen toteutumista ja soveltamisen ennustettavuutta. Tästä johtuen yleisen veronkiertosäännöksen soveltumista osaksi verosäädöskenttää tulisi pohtia vahvasti vero-oikeuden yleisten oppien ja lain systematiikan näkökulmasta, sillä yleislausekkeena sen soveltaminen ja soveltamisen rajoittaminen perustuu lopulta ainoastaan vahvaan oikeudelliseen argumentaatioon.²¹ Tämän voidaan nähdä olevan vero-oikeuden legaliteettiperiaatteen toteutumisen kannalta huomattavasti hankalampaa kuin jonkin yksittäisen selkeän sanamuodon omaavan normin soveltaminen. Yleislausekkeelle ominaista on tavallista laintulkintaa pidemmälle ulottuvat tulkintaperiaatteet, jotka laajentavat sen soveltamisalaa. Vastaavasti yleislausekkeen soveltamisen voidaan katsoa toisaalta edellyttävän aina painavia perusteita, jonka voidaan katsoa asettavan yleissäädökselle myös erityissäädöstä korkeamman perustelujen vaatimuksen.²²

¹⁷ Wikström 2008 s.103

¹⁸ Wikström 2008 s.101 Tällaisena voidaan mainita mm. Perintö- ja lahjaverolain (1995/1392) 33.a§

¹⁹ Knuutinen 2020 s.72–73

²⁰ VML 1§ määrittelee lain laajan soveltamisalan

²¹ Aarnio 2006 s.290-292

²² Knuutinen 2020 s.56

2.2 Yleislausekkeen historiallinen konteksti

VML 28 §:n soveltamisessa sen historiallisen kontekstin merkitys on olennainen. Tämä johtuu siitä, että säädös on pysynyt ennallaan pitkään ja sen tulkintaoppeja selvitetessä merkitystä tulee antaa hyvin vanhoillekin oikeuskirjallisille julkaisuille ja prejudikaateille. Yleislausekkeena VML 28 §:lle on annettu monitulkintaisia soveltamistilanteita varten laaja sanamuoto. Säädös kuvaa veronkierron tunnusmerkistön kahdella momentilla. Ensimmäisessä momentissa veronkierron edellytykset täyttyvät olosuhteissa tai toimissa, joille on annettu asian varsinaista luonnetta vastaamaton oikeudellinen muoto, sekä toisessa momentissa tapauksissa, joissa kauppahinta on määrätty tai muuhun toimeen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin.²³ Molemmille momenteille ominaista on siis jälkikäteen suoritettava arviointia toiminnan luonteesta, sekä muodon ja sisällön tulkinta. VML 28 §:n edeltäjänä pidettävä VerL 56 § oli sisällöltään samaan tapaan avoin ja tätä edeltänyttä IlmoitusvelL 16 §:ää pidetään Suomen ensimmäisenä verotuksen välttelämisen ehkäisyyn pyrkivänä yleislausekkeena, jolla voidaan katsoa olevan heijastevaikutuksia aina nykyaikaan asti.²⁴ Yleistä veronkiertosäännöstä ja ennen kaikkea sen kotimaista historiaa tutkiessa ei voida sivuuttaa ehkäpä alansa merkittävintä verosuunnittelua käsittelevää kotimaisista julkaisua, Kari S. Tikkan veron minimointia käsittelevää väitöskirjaa (Kari S. Tikka – Veron minimoinnista 1972). Tikka on määritellyt tuolloista VerL 56 § normin soveltamista argumentein, jotka ovat relevantteja vielä nykyisinkin. Myös VerL 56 § oli aikanaan sanamuodoltaan avoin, eikä siitä ole ollut johdettavissa konkreettista veroseuraamusta. Säädös on toiminut tulkinta-apuna tilanteissa, joissa sen avulla on selvitetty jonkin toisen veronormin soveltaminen tai soveltamatta jättäminen.²⁵ Normi on ollut sisällöltään kaksiosainen, jossa sen ensimmäinen osa on käsitellyt tilanteita, joissa jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta.²⁶ Toinen lause on puolestaan soveltunut tilanteisiin, joissa kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika kauppaa- tai muussa sopimuksessa on määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin.²⁷ Normin sanamuodot eivät siis juurikaan ole eronneet nykyisin osana lainsäädäntöä olevasta VML 28 §:sta.²⁸

Yleisen veronkiertosäännöksen lainsäädännöllisen taustan selvittäminen ei lähtökohtaisesti tulisi erota muista normeista. Keskiössä tulisi olla lainsäätäjän tarkoitus ja tästä johtuen lain esityöt tulisi olla

²³ Knuutinen 2020 s.73

²⁴ Voipio 1968 s.97

²⁵ Tikka 1972 s.215

²⁶ Tikka 1972 s.215

²⁷ Tikka 1972 s.217

²⁸ Wikström 2008 s.103

merkittävässä asemassa myös yleisen veronkiertosäännöksen kohdalla. Lainsäätäjän tarkoitus tulisi välittyä aina myös yleislausekkeen tulkinnan kautta.²⁹ Tilanteesta haasteellisen tekee kuitenkin se, ettei VML 28 §:aa edeltävän VerL 56 § lainsäädäntöhistoriasta ei ole kuitenkaan johdettavissa juurikaan tulkinta-apua. Lainsäätäjän voidaan tästä huolimatta katsoa halunneen laajentaa veronkiertosäännöksen soveltamista VerL 56 § säätämisen yhteydessä aiempaa IlmoitusvelvL 16 § sisältämää säädöstä laajemmalle.³⁰ Tämän voidaan mielestäni katsoa ilmenevän myös säädöksen tekstin sisällön muutoksesta. Historiallisessa kontekstissa enemmän merkitystä on kuitenkin annettava IlmoitusvelvL 16 §:n noin 100 v vanhoille esitöille, joista Voipio on nostanut esiin melkein 60 vuotta sitten vielä nykyisestäkin yleislausekkeesta löytyviä ominaispiirteitä. IlmoitusvelvL 16 §:n säätämistarkoitus pohjautui tarkoitukseen verottaa metsän myyntitulot käyvän arvon mukaan, jonka tarkoitus oli estää metsämyyntitulojen ilmoittaminen normaalia alempaan hintaan veron välttämistarkoituksessa.³¹ Laki- ja talousvaliokunta edellytti kuitenkin säädöksen soveltamista rajoitettavan vain sellaisiin tilanteisiin, joissa kauppahinta tai muu vastike tai suoritus aika *huomattavasti* poikkeaa siitä, mikä on paikkakunnalla tavallista ja milloin on ilmeistä, että tällä on pyritty verosta vapautumiseen.³²

VML 28 § voidaan katsoa edellä viitatuista syistä johtuen olevan seuraanto aiemmasta yleislausekkeesta (VerL 56 §), jonka taustalla puolestaan oli IlmoitusvelvL 16 §. Nykyisen yleisen veronkiertosäännöksen tulkinnassa ei kuitenkaan lainsäätäjän tarkoituksesta ole saatavissa juuri tulkinta-apua sille, miten säädöstä tulisi tulkita. Tämän vuoksi yleisen veronkiertosäännöksen lainvalmistelun esitöihin kohdistuva historiallinen tutkinta antaakin valmiudet lähinnä sille, miten ja millaisen aseman yleinen veronkiertosäännös on lainsäädännössä aikanaan saanut ja mitkä säädökset voidaan katsoa edeltäneen nykyisen VML 28 §:n syntymistä. Kehityksen integroituminen yhteiskunnalliseen kehitykseen ei kuitenkaan ole selkeästi havaittavissa. Yleislausekkeen säätämistä edeltäneen IlmoitusvelvL 16 §:n taustalla olevista esitöistä on kuitenkin löydettävissä ne yleislausekkeesta nykyisinkin löytyvät tavoitteelliset elementit pyrkiä torjumaan järjestelyjä, joille on annettu todellisuudesta poikkeava muoto ja jotka on tehty veron välttämisen tarkoituksessa. Yleislausekkeen 100 v kehitys kohti tätä päivää voidaankin nähdä sisältävän yhtenäisen, mutta kuitenkin kovin löyhästi perustellun lainsäätäjän tarkoituksen.

²⁹ Aarnio 2006 s. 299 ” Heikosti velvoittavat oikeuslähteet: Lainsäätäjän tarkoitus on vanhastaan liitetty osaksi tätä lähdekategoriaa. Tällöin on kysymys ns. historiallisesta (subjektiivisesta) tarkoituksesta, joka aktuaalisesti oli säädöksen antamisen perusteena ja jonka toteuttamista säädöksen katsottiin varmistavan tai edistävän.”

³⁰ Kaunisto 2022 s. 140

³¹ Voipio 1968 s.98

³² Voipio 1968 s.98

2.3 Yleislausekkeen soveltamista rajoittavat elementit

2.3.1 Vero-oikeuden legaliteettiperiaate yleislausekkeen näkökulmasta

Suomessa perustuslaissa määritellyn omaisuudensuojan on nähty yleisesti olevan se perustuslakiin kirjattu vahva oikeusperiaate, joka suojaa verovelvollisen oikeuksia veronsaajan verotusoikeutta vastaan.³³ Perustuslain 15 §:ssä säädetään, että jokaisen omaisuus on turvattu ja omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen käyttöön säädetään lailla. Tällöin laajasti tulkiten verotusoikeuden lakisidonnaisuus voitaisiin PL 15 §:stä, mikäli verotus rinnastettaisiin pakkolunastukseen. Perustuslakiin on kuitenkin säädetty nimenomainen normi luomaan veronsaajalle oikeuden säätää lakeja, jotka muodostavat veronmaksajalle verovelvollisuuden. Perustuslain 81 §:n mukaan valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla. Nämä molemmat voidaan puolestaan johtaa edelleen perustuslain 2.3 §:stä, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. PL 81 § luo sekä vahvan oikeuden, että myös velvollisuuden verolakien säätämiseen. PL 81 §:stä on siis johdettavissa vero-oikeiden yleinen legaliteettiperiaate.³⁴ ”*No taxation without representation*” oikeusperiaatetta voidaan pitää historiasta nykyisyyteen asti ulottuvana legaliteettiperiaatteen määrittävänä oikeusperiaatteena.³⁵ PL 80 §:n 2. momentista johdettu vaatimus säädöksen tarkkarajaisuuden vaatimuksesta voidaan nähdä olevan yleisesti hankalasti yhteensovittavissa yleislausekkeiden kanssa. Hyvin vahvasti tulkintaan, argumentaatioon ja tapauskohtaiseen soveltamiseen sidotun VML 28 §:n tarkastelu PL 80 2. momentin näkökulmasta edellyttääkin kysymään, mikä toinen normi voisi luoda VML 28 §:n soveltamiselle sen legaliteettiperiaatetta tukevan argumentin? Lailla säätämisen vaatimusta, kun ei lähtökohtaisesti voida sivuuttaa edes tuomioistuimen päätöksiin vetoamalla.³⁶ Perustuslain tukea heikosti nauttivan VML 28 §:n tulisikin saada tukea toisaalta lainsäädäntökentän sisältä, jotta sen legaliteettiperiaatteen voitaisi katsoa toteutuvan.³⁷ VML 28 §:n soveltaminen voitaisiin katsoa edellyttävän vahvaa vero-oikeudellista tukea, jollaisena voitaisiin nähdä Tikan väitöskirjassaan esiin nostamat tulkinnalliset lakisystemaattiset ja konsekvenssinäkökohdat, joiden avulla soveltamistilanteessa tulisi tarkastella yksittäisen verosäännökset osana laajempaa säännöskokonaisuutta.³⁸

³³ Wikström, 2008 s.92

³⁴ Knuutinen, 2016 s.813

³⁵ Knuutinen, 2016 s.811 ”Sitaatti pohjautuu kuninkaan valtaa rajoittavaan vapauskirjaan (Magna Carta), jonka historiaa ja merkitystä Knuutinen avaa tekstissään pohjustaen legaliteettiperiaatteen merkitystä vero-oikeudessa”

³⁶ Wikström, 2008 s.23

³⁷ Tikka, 1972 s.215 ”Pykälä voi siten tulla sovellettavaksi vain tilanteissa, jossa on otettava kanta toisen vero-oikeudellisen normin soveltamiseen tai soveltamatta jättämiseen, ja tällöin vaikutus ilmenee sinä tavassa, jolla tuota toista normia sovelletaan”

³⁸ Tikka 1972 s.76

2.3.2 Vero-oikeuden yleiset opit ja lain systematiikka yleislausekkeen taustalla

Oikeuskäytännössäkin sittemmin vakiintunut yleisnäkemyks on, että VML 28 §:n sovelletaan tilanteissa, joissa sillä pyritään estämään jonkin järjestelmälle vieraan veroedun syntyminen. Tämän voidaan nähdä kuvastavan hyvin Tikan korostamia lakisystemaattisia näkökohtia. Mikäli siis lain systematiikka tai lain johdonmukainen soveltaminen edellyttää VML 28 §:n soveltamista, ei PL 80 §:n 2.momentin määrittelemä tarkkarajaisuuden vaatimuksen puute VML 28 §:n kohdalla estä yleissäännöksen soveltamista, kun tavoitellaan kohtuullisiin ja tarkoituksenmukaisiin verotustuloksiin päätymistä.³⁹ Edellä mainittu ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ole ensisijainen tulkintaohje verosäädösten soveltamistilanteissa. Vero-oikeuden legalismin kannalta keskeiseksi tulkintaohjeeksi on nähty verolakien hyvin vahva sanamuodon mukaisen tulkinnan vaatimus.⁴⁰ Tämä voidaan VML 28 §:n osalta nähdä olevan edellä esiintyneistä syistä johtuen haasteellinen tulkintaohje. VML 28 § on sanamuodoltaan laaja, joka antaa soveltamistilanteessa tilaa tuomioistuimen tulkinnalle ja argumentaatiolle, mutta vastapainoksi legaliteettiperiaate rajoittaa merkittävästi tuomioistuimen mahdollisuuksia tulkinnallaan laajentaa sen soveltuvuutta. Tikan soveltamisohjeen mukaan yleislauseke voi tulla sovellettavaksi vain tilanteissa, joissa sen avulla määritetään, tuleeko jotain toista normia soveltaa vai ei.⁴¹ Tämä korostaa lain systematiikan merkitystä soveltamisen taustalla varsinkin sellaisissa tulkinnanvaraisissa tilanteissa, joissa tapauksen ratkaisemiseksi on vaikea löytää selkeästi siihen soveltuva normia.⁴² Lain systematiikka ei kuitenkaan tulisi perustua vain vero-oikeuden sisäiseen systematiikkaan. Tätä korostaakin mm. vero-oikeuden sidonnaisuutta laajasti myös muuhun lainsäädäntöön ja vero-oikeus tuleekin nähdä vain seurannaisoikeutena ja se tulisi täten olla varsinkin tulkinnanvaraisissa tilanteissa alisteinen myös muulle lainsäädännölle, joina voidaan mainita mm. kirjanpitolaki.⁴³

Merkittävä rooli verolakien tulkinnassa on kuitenkin myös vero-oikeuden yleisillä opeilla. Vero-oikeuden yleiset opit ei ole tyhjentävästi määritelty lista opeista, joita verotuksessa tulisi soveltaa, vaan aikojen saatossa säädöksiin, teorioiden ja oikeustapausten kautta syntyneitä vero-oikeudelle hyväksytyjä oppeja.⁴⁴ Ansio- ja pääomatulon rajanverossa oikeudellisesti merkitykselliseksi yleiseksi opeiksi voidaan nostaa mm. legaliteettiperiaate, tulolajien pysyvyys ja verovelvollisen

³⁹ Tikka 1972 s.76

⁴⁰ Wikström, 2008 s.26

⁴¹ Tikka 1972 s.215

⁴² Tikka 1972 s76 ”Jos taas ollaan kokonaan tai lähes kokonaan säätelemättömässä ratkaisutilanteessa, voidaan kyseisten ongelmien ratkaisemiseksi oikeustieteessä kehitettyjen teorioiden avulla muodostaa sellaisia ratkaisumalleja, jotka ovat keskenään johdonmukaisia ja joustavasti laskentajärjestelmän muihin osiin nivoutuvia.”

⁴³ Torkkel 2011 s.34 ”Verotuksen ja kirjanpidon *aineelliset sidonnaisuudet* liittyvät puolestaan säännöksiin, jotka sääntelevät verovelvollisuuden ja veron kohteen määrittämistä ja veron laskemista”

⁴⁴ Wikström 2008 s.4 ”Teoreettiset yleiset opit on jaettu peruskäsitteisiin, periaatteisiin ja tavoitteisiin. Peruskäsitteet on ymmärretty teoreettisen koneiston elementeiksi tai rakenneosiksi”

valinnanvapauden suoja.⁴⁵ Oikeudellisesti ansio- ja pääomatulon rajanvedossa yleislausekkeen tehtävänä on käytännössä määrittää se, onko käytetty tulolaji todellisesti tulon luonteen mukainen, vai tulisiko tilanne arvioida yleisen veronkiertosäännöksen avulla toisin. Näissä tilanteissa on yleisten oppien kannalta tärkeä muistaa, että mikäli rajalinja ei ole selkeä, verovelvollisella on oikeus valita valinnanvapauden suojaan vedoten mahdollisuuksistaan verotehokkaampi vaihtoehto, kunhan se ei täytä yleislausekkeen soveltamiskynnystä. Legaliteettiperiaatteen voidaan taas katsoa suojaavan yleislausekkeen legimitettä ja soveltamista, mutta samaan aikaan rajoittavan sen liian laajaa tulkintaa. Tulolajien pysyvyys puolestaan on periaate, jonka ei voida lähtökohtaisesti katsoa suojaavan verovelvollista tai veronsaajaa, vaan enemmänkin verojärjestelmää. Tapauskohtaisesti tulolajin pysyvyys voi siis koitua kumman tahansa osapuolen hyödyksi, mutta sen lähtökohtainen tarkoitus on puolustaa verojärjestelmän systemaattisuutta. Yleiset opit tulisi olla avainasemassa yleissäädöksen soveltamisessa, sillä vaikka soveltamiskäytännöllä luodaan usein prejudikaatteja, jotka muodostuvat aikaa myöden merkitykselliseksi tulkintaohjeeksi yleislausekkeen soveltamiselle sen avoimen sanamuodon vuoksi, prejudikaattien soveltamista hankaloittaa monesti se, ettei käsiteltävät tapaukset useinkaan ole täysin rinnastettavissa toisiinsa.

2.3.3 Prejudikaattien merkitys yleislausekkeen soveltamisessa

Vero-oikeuden yleiset opit voidaan nähdä olevan hierarkiassa prejudikaattien yläpuolella.⁴⁶ Se, ettei yleislausekkeen kohdalla lainsäädäntöhistoriasta ole johdettavissa tulkintaoppeja ja sen sanamuoto on laaja, on kuitenkin korostanut prejudikaattien merkitystä VML 28 §:n soveltamisessa.⁴⁷ Vaikka yleiset opit joissakin rajanvetotilanteissa tulisikin katsoa prejudikaattien edelle, käytännössä näin ei kuitenkaan aina tapahdu, sillä prejudikaatin katsotaan usein ottaneen tällaiset yleiset opit jo ratkaisussaan huomioon, varsinkin jos prejudikaatin perusteluista selviää näitä kommentoidun.⁴⁸ Prejudikaattien käyttökelpoisuutta yleislausekkeiden kohdalla tulisi kuitenkin vähentää niiden lähtökohtaisesti laaja soveltamisala, jonka vuoksi *relaation* löytäminen eri tapausten välillä on hankalaa.⁴⁹ Prejudikaatista ilmenevät KHO:n esiin nostamat faktat tulisivat olla käsillä olevien tapausten välillä toisiinsa verrannollisia.⁵⁰ Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että oikeustapaukset täytyisi olla identtisiä vaan

⁴⁵ Wikström 2008 Teos käsittelee laajasti lukuisia yleisiä oppeja verotuksessa.

⁴⁶ Myrsky 2002 s.14–15

⁴⁷ Myrsky 2002 s.122 ”Tarkkaa rajaa veronkierron ja verosuunnittelun välille on usein vaikea löytää. Käytännössä oikeustapauksilla on tässä suhteessa suuri merkitys.”

⁴⁸ Myrsky 2002 s.101

⁴⁹ Myrsky 2002 s.105 ”Vaikka ennakkopäätös on aina ratkaisu yksittäistapaukseen, sen käyttökelpoisuus on siinä, että ratkaisu sisältää yleisemmän oikeusohjeen ja sen voidaan olettaa soveltuvan muihin samankaltaisiin ja tietenkin samanlaisiin tapauksiin. Kysymys on tällöin tietyn *relaation (vastaavuuden)* osoittamisesta näiden välillä.

⁵⁰ Myrsky 2002 s.106

kysymys on ennemminkin siitä, että tapaukset ovat *olennaisesti samanlaisia*.⁵¹ Prejudikaateilla on kuitenkin merkitystä myös määrittämään sitä, milloin tilanteeseen soveltuva tulkintaohje tulisi olla vastakkainen, joka toimisi siis argumenttina sen puolesta, milloin prejudikaattia ei voitaisi käyttää soveltamisen tueksi. Se milloin kaksi prejudikaattia ovat toisistaan riittävän erilaisia, jotta vastakohtaistulkintaa voidaan käyttää, ratkaistaan samalla tavalla kuin *relaation* löytäminen, mutta käänteisesti. Kaksi tapausta tulee olla toisistaan riittävän erilaisia, jolloin niiden välillä vallitsee *distinktio*.⁵² Verotuksessa prejudikaattien merkitystä on yleisesti pidetty korostettuna.⁵³ ”Huonon” prejudikaatin ei kuitenkaan soisi estää arvioimasta jonkin samankaltaisen tapauksen myöhemmin toisin.

2.3.4 Edellä mainittujen tulkintaoppien vaikutus VML 28 §:n soveltamiseen

Tässä yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista kovin syvällisesti selostaa vero-oikeudellisia tulkintateorioita. Eri teorioiden avaaminen VML 28 §:n näkökulmasta on kuitenkin tärkeää, jotta yleislausekkeen haasteellinen asettaminen osaksi kotimaista säädöskenttää voidaan toteuttaa. Veron kiertämisen ympärille on yleislausekkeen avulla hankala rakentaa sellaista oikeustilaa, joka ei jollain tavalla olisi ristiriidassa yleisten oppien tai legaliteettiperiaatteen kanssa. Kun yleislausekkeen soveltamiskäytäntöä tutkitaan rinnan näiden edellä mainittujen tulkintaoppien kanssa, voidaan oikeuskäytännön avulla saavuttaa edes jonkinlaista oikeusturvan kannalta olennaista johdonmukaisuutta. Lainsäätäjien tarkoituksen puuttuminen on luonut oikeuskäytännöstä yleislausekkeen soveltamiseen keskeisen oikeuslähteen. Se, ettei oikeustapaukset kuitenkaan useinkaan rinnastu toisiinsa, korostaa prejudikaattien ongelmallisuutta tulkintaoppien lähteenä. Prejudikaattien aktiivinen haastaminen jälkikäteen on tärkeää, mutta osaltaan tämä kuitenkin heikentää oikeusvarmuutta ja yleislausekkeen soveltamisen ennustettavuutta. Se että VML 28 § on yleislauseke, jota voidaan soveltaa läpi verolakien, johtaa siihen, ettei voida odottaa, että prejudikaateista olisi saatavissa tulkintaohjeita normin laaja-alaisen soveltamiseen. Legaliteettiperiaatteen toteutuminen VML 28 §:n soveltamisessa edellyttääkin lähtökohtaisesti aina kaikkien tulkintaoppien yhtenäistä ja systemaattista punnintaa, joista mielestäni korostunein asema tulisi antaa vero-oikeuden yleisille opeille ja lain systematiikalle, sillä lain systematiikan ja vero-oikeuden yleisten oppien kunnioittaminen loisi yleislausekkeen soveltamiselle ennustettavuutta, joka voitaisi perustaa lainsäädännön laajaan tukeen. Mikäli tuomioistuimien pyrkii liiaksi muuttamaan voimassa olevaa lakia yleislausekkeen laajalla soveltamisella murentaa tämä olennaisesti lain systematiikkaa ja oikeusjärjestyksen syviä rakenteita,

⁵¹ Myrsky 2002 s.107

⁵² Myrsky 2002 s.109

⁵³ Myrsky 2002 s.140 ”Verotuksen informaatiojärjestelmässä oikeustapauksilla on huomattavan suuri ja edelleen kasvava rooli. Vaikka ne eivät muodollisesti sidokaan asian ratkaisijaa, tosiasiallisesti ne eräissä tapauksissa saattavat nousta lähes sitovan normin asemaan.”

jonka tehtävänä tulisi olla luoda järjestelmälle resilienssiä, mutta samanaikaisesti turvata yleisesti hyväksytyjä periaatteita ja niiden toteutumista.

3 Pääoma- ja ansiotulon rajalinja osana verosuunnittelua

3.1 Tulolajien erillisyyden käsite ja sen hyödyntäminen verosuunnittelussa

Tulolajijako voidaan katsoa olevan keskeinen osa kotimaista verolainsäädäntöä. Suomessa siirryttiin eriytettyyn tuloverojärjestelmään 1992.⁵⁴ Vastaavaa kehitystä oli ollut myös muissa Pohjoismaissa.⁵⁵ Ekonomisesti tätä jakoa voidaan pitää perusteltuna, sillä lähtökohtaisesti on perusteltua jakaa työn ja pääomien verotus erilleen, riippumatta siitä mikä onkaan kulloinenkin säädetty veroprosentti. Tämän voidaan katsoa helpottavan myös veropoliittisia linjauksia. Kun työn ja pääoman verotus on eritelty, voidaan myös veropoliittisesti vaikuttaa eriävästi työvoimapolitiikkaan sekä pääomamarkkinaan. Yleisesti tulon käsitteen määritelmän on katsottu olleen tarpeen jättää melko väljäksi, jotta lain sanamuoto ei muodostaisi estettä jonkin tulon verottamiselle.⁵⁶ Suomessa on kuitenkin totuttu siihen, että ansiotuloverotus on progressiivisuutensa vuoksi usein pääomatuloverotusta korkeampaa, vaikka pienissä tuloluokissa ansiotulon verotus voikin jäädä alle pääomaverotuksen verotason. Tämä osaltansa luo veronmaksajille ja verovelvollisille intressiristiriitaa, kun määritellään ansio- ja pääomatulon välistä rajalinjaa. Tulolajijaon osalta pääomatulon kriteerien täyttymistä on pidetty ansiotulon kriteerejä tiukempana, ja pääsääntönä onkin pidetty, että mikäli tulo ei selkeästi täyty pääomatulon käsitettä, se katsotaan ansiotuloksi.⁵⁷

Pääoma- ja ansiotulo ovat ekonomiselta luonteeltaan luonteelta erilaisia. Pääomatulon saamiseksi edellytetään pääoman sitomista tuottoa vastaan. Ansiotulon kertymiseen ei sen sijaan edellytetä pääoman sitomista, vaan vastineeksi tuloa vastaan annetaan jokin työpanos. Rajalinjan määrittäminen on siis aina lähtökohtaisesti tulon perimmäisen luonteen selvittämistä. Verovelvolliselle on kuitenkin tietyissä tilanteissa katsottu olevan eräänlainen vapaus tämän rajalinjan määrittelemiseen, tällaista vapautta ei kuitenkaan voida katsoa olevan palkkatyötä tekevällä pääosin ansiotuloverotuksen piirissä olevalla yksityisellä henkilöllä, vaan vapaus edellyttää käytännössä verovelvollisen läheistä yhteyttä yritystoimintaan.⁵⁸ Osakeyhtiömuodossa liiketoimia harjoittava yrittäjä voi lähtökohtaisesti nostaa itsellensä tietyn määrän ansiotuloverotukseen perustuvaa palkkaa ja tietyn määrän pääomaverotuksen piiriin luettavaa osinkoa, eikä veronsaajat voi juurikaan haastaa sitä, kuinka paljon hän on tosiasiallisia työtunteja yrityksessä työskennellyt. Esimerkiksi osakeyhtiön osingonmaksussa ei ole määritelty mitään

⁵⁴ Knuutinen 2017 s.376

⁵⁵ Knuutinen 2017 s.376

⁵⁶ Wikström 2008 s.181

⁵⁷ Wikström 2008 s.185

⁵⁸ Wikström 2008 s.96 ”Palkansaajalla ei ole paljoa verosuunnittelumahdollisuuksia. Hän voi kieltäytyä lisätöistä, jotta progressio ei kiristy, kääntää tulonmuodostustaan pääomatulon suuntaan tai järjestellä varojaan perintöverotuksen kannalta edullisempaan asentoon – mutta eipä juuri muuta. Verosuunnittelu liittyy ennen muuta yritysverotukseen”

rajaa minkä yli pääoman tuotto ei saisi nousta, sijoitetulle pääomalle voi teoriassa jakaa osinkotuottoa rajattomasti ja sitä rajoittaa ainoastaan yrityksen maksukyky.⁵⁹ Veroprosentti pääomatulolle on korkeintaan 34 %.⁶⁰ Myös muissa yritysmuodoissa on tunnustettu rajalinjaa noudattaen yritystulon kertyvän sekä ansio, että pääomatulon muotoon ja tätä säännellään TVL 38 §:llä, jonka mukaan yritystoimintaa harjoittava elinkeinonharjoittaja voi mahdollisuuksien rajoissa määrittää itse ansio- ja pääomatulon rajalinjaa. Yritystulo katsotaan pääomatuloksi siihen määrään saakka, joka vastaa elinkeinotoimintaan tai maatalouteen verovuotta edeltäneen verovuoden päättyessä kuuluneelle nettovarallisuudelle laskettua 20 prosentin vuotuista tuottoa.⁶¹ TVL 38 § korostaa sitä tulolajijaon perimmäistä tarkoitusta, jossa pääomalle kertynyttä ja työhön perustuvaa tuloa on katsottu olleen perusteltua jaotella. Eriytetty tuloverojärjestelmä on siis ennen kaikkea ekonomiseen jakoperusteeseen pohjautuva.

Pääomalle ja työlle kertyneen tulon erillisuus voi nykyisin tuntua luonnolliselta, eikä sen taustojen esiin nostaminen ole välttämättä monenkaan mielestä tarpeellista. Suomessa tulolajijaon taustalla inflaatiokäsitteellä oli kuitenkin vahva vaikutus eriytetyn tulolajin syntymiseen. Inflaation kattamiseen varattua osuutta tulosta ei lähtökohtaisesti tulisi verottaa, sillä tämä osuus ei lopulta koidu verovelvollisen hyväksi.⁶² Toinen kotimaisessa verotuksessa inflaatio ajatukseen perustuva käsite on hankintameno-olettama.⁶³ Sen lisäksi että, pääomatulon ja ansiotulon tulon perimmäinen luonne eroaa siten, että toisessa tulo kertyy pääomalle ja toisessa tulo saadaan jotakin työpanosta vastaan, eroaa tulojen luonne myös niiden realisoitumisen ajankohdasta.⁶⁴ Työstä maksettu palkka maksetaan usein kuukausittain ja inflaatio otetaan huomioon normaalisti palkankorotuksen avulla.⁶⁵ Inflaation kohdalla huomionarvoista on kuitenkin se, ettei kaikki pääomatulotkaan ole lähtökohtaisesti jätetä ottamatta inflaatiota huomioon. Tällaisena voidaan mainita mm. sijoitusasunnon vuokratuotot, joihin vuokranantaja tekee inflaatiota korjatakseen säännöllisiä korotuksia. Tästä huolimatta sijoitusasunnon vuokratuotot ovat pääomatuloa, vaikka tulo voidaankin jo katsoa jo inflaatiokorjatuksi.⁶⁶

⁵⁹ Immonen 2014 s.190 ”Maksukykyisyydestillä suojataan kaikkia velkojia - niin tunnettuja kuin tuntemattomiakin. Maksukykyisyyden vaatimuksella pyritään varmistamaan, ettei yhtiö jaa varojaan tavalla, joka vaarantaa yhtiön maksukykyyn silloin, kun varojenjako olisi muutoin OYL 13 luvun mukaan mahdollista.”

⁶⁰ Knuutinen 2017 s.381

⁶¹ Ossa 2020 s.190 ” Esimerkki: A:n liiketoiminnan tulos verovuodelta 2019 oli 100 000 euroa. Verovuoden 2019 lopussa nettovarallisuuden määrä oli 200 000 euroa ja vuoden 2018 lopussa 150 000 euroa. Jaettaessa vuoden 2019 yritystuloa pääomatuloksi ja ansiotuloksi nettovarallisuudeksi otetaan vuoden 2018 lopussa ollut nettovarallisuus eli 150 000 euroa. Pääomatulo-osuudeksi tulee siten joko 30 000 euroa (20 %), 15 000 euroa (10 %) taikka 0 euroa (0 %). Loppu on ansiotuloa.”

⁶² Knuutinen 2017 s.381 ” Inflaatiota vastaava arvonnousu ei ole veronmaksukykyä lisäävää tuloa, joten oikeaoppisesti tarkastellen inflaatiosta johtuvaa osuutta ei tulisi lukea osaksi veropohjaa”

⁶³ Knuutinen 2017 s.382

⁶⁴ Knuutinen 2017 s.383

⁶⁵ Knuutinen 2017 s.382

⁶⁶ Knuutinen 2017 s.382

Luovutusvoittojen verotuksessa luonnollinen henkilö sen sijaan voi hyödyntää hankintameno-olettamaa ja myyntivoitto verotetaan silti pääomatulona.⁶⁷ Inflaatioon perustuvat syyt eivät tulolajia määrittäessä täten ole täysin yksiselitteiset. Vaikka eriytetyn tuloverojärjestelmän syntymisen taustalla voidaankin katsoa olleen myös inflaation luomia vaikutteita, voidaan pääoma- ja ansiotulon erilaisen luonteen katsoa olevan vähintään yhtä tärkeässä roolissa tulolajijaon taustalla.

Vaikka tulon luonteen mukaan määritettävä tulolaji katsottaisiinkin vakiintuneeksi, haastetaan sitä jatkuvasti markkinoiden kehittyessä. Jatkuvasti muuttuvassa markkinassa tulon luonteen perusteella tehtävä jako luo kuitenkin resilienssiä reagoida esimerkiksi uusiin sijoitusinstrumentteihin.⁶⁸ Tulon luonteen perusteella tehtävä tulolajin määrittäminen korostaa ekonomista lähtökohtaa, jonka perusteella pääomatulon kerryttämiseksi edellytetään sitomaan pääomia. Vaikka pääomatuloksi luokittelu kynnystä voidaankin pitää ansiotuloa korkeammalla, tulisi ekonomista pääoman tuoton ominaispiirteitä kunnioittaa myös verotuksellisesti ja ottaa huomioon vaihtoehtokustannus pääoman tuottoa arvioitaessa.⁶⁹ Tähän perustuen verovelvollista ei voida verotuksellisesti ”velvoittaa” sitomaan pääomaa johonkin ansiotuloksi luettavaan toimintaan. Voidaan siis katsoa, että vaikka rajavetotilanteissa kynnys tulon lukemiseksi ansiotuloksi voidaan katsoa pääomatuloa matalimmaksi, tulisi pääomatulon luonnetta siinä määrin kunnioittaa, että mikäli tulon muodostamiseen on sidottu pääomaa, tulisi tulo tältä osin lukea pääomatuloksi. Pääoma- ja ansiotulon välistä rajanvetoa käsittelevien oikeustapausten yhteydessä on usein kyse tilanteista, joista on löydettävissä sekä ansio- että pääomatulolle ominaisia piirteitä. Tällaisissa monitulkintaisissa tilanteissa keskiöön nousee juuri tulon perimmäisen luonteen selvittäminen. Haasteelliseksi tapaukset tekee kuitenkin se, että tulon sisältäessä molemmille tulolajeille ominaisia piirteitä, joudutaan usein toinen tulolaji sivuuttamaan. Tulon jakautuminen oikealle tulolajille, kun edellyttäisi monesti tulon jakamista sekä ansio- että pääomatuloksi TVL 38 §:n tapaan. TVL 38 §:aa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti sovelleta kuin yritystuloa jaettaessa.⁷⁰ Tämän vuoksi myös käsiteltävissä oikeustapauksissa on monesti jouduttu tekemään valinta pääoma ja ansiotulon välillä, eikä ole voitu välttämättä aina päätyä molempia tulolajeja kunnioittavaan ratkaisuun.

⁶⁷ Rabinä – Nykänen 2009 s.63

⁶⁸ Ossa 2020 s.30 ” Veronalaista pääomatuloa ovat omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen (ks. TVL 32 §). Täysin tyhjentävää pääomatulojen määrittelyä ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena, jotta lakia ei tällöin tarvitse aina muuttaa esimerkiksi otettaessa käyttöön uusi sijoitusinstrumentti. Jos ei ole selvää, kummasta tulolajista on kysymys, tuloa on pidettävä ansiotulona.”

⁶⁹ Knüpfer – Puttonen 2018 s.82 ”Se mikä on sijoittajalle tuottovaatimus, on yritykselle sille annetun pääoman kustannus. Pääoman kustannuksesta käytetään joskus myös nimeä pääoman vaihtoehtokustannus kuvaamaan sitä, että vaihtoehtoisesti yritys tai sijoittajat voisivat saada pääomalle vaihtoehtokustannuksen suuruisen tuoton sijoittamalla varat muualle kuin arvioitavaan projektiin.”

⁷⁰ Ossa 2020 s.190

3.2 VML 28 § ja käsiteltävät oikeustapaukset

Käsiteltävissä oikeustapauksissa on kaikissa kyse pääoma- ja ansiotulon rajavedosta. Tapauksia yhdistää se, että kaikissa tapauksissa on kyse yhtiön omistajiin vahvasti sidoksissa olevasta järjestelystä, joka haastaa perinteisen pääoma- ja ansiotulon rajalinjan, jonka vuoksi näistä ilmenee verosuunnittelulle ominaisia piirteitä, joista keskiössä on mahdollinen tarkoitus muuntaa ansiotuloa kevyemmin verotetuksi pääomatuloksi. Tapausten tarkastelua VML 28 §:n kautta voidaan pitää perusteltuna, sillä erinäiset uudentyypiset järjestelyt johtavat monesti tilanteeseen, jossa ainoastaan VML 28 §:n avulla voidaan arvioida järjestelyjen kokonaisluonnetta.⁷¹

Tapauksessa KHO 2014:66 työsuhteessa olevat henkilöt olivat tehneet järjestelyn, jossa oli kuvailtu monia eri varojenjakoja tapoja, jotka haastoivat myös yhtiöoikeudellisesta näkökulmasta pääoma- ja ansiotulon tulolajijakoa tosistaan eriävästi. Järjestelyyn sisältyi henkilösantiin rinnastettavia rahoitusjärjestelyjä, sekä useita mahdollisia varojenjakomalleja. Tapaus kuvastaa, kuinka melko pienin yksityisoikeudellisin muutoskin tapauksen verotuksellinen luonne saattaa muuttua merkittävästi, eikä mahdolliset veroseuraamukset ole välttämättä helposti kartoitettavissa tilanteissa, joissa varojenjako.

Tapauksissa 2016:219 ja 2018:40 oli molemmissa rajalinjaa haastettu avoimesti luodulla pisteytysjärjestelmällä, jotka sisälsivät selkeitä työpanokseen perustuvia laskenta mekanismeja, mutta jotka eivät kuitenkaan johtaneet verotuksellisesti yhtenäiseen lopputulokseen. Tapausten pisteytysjärjestelmät ovat jo lähtökohtaisesti sellaisia, jossa työpanoksen voidaan katsoa vaikuttaneen pääomatulon kertymiseen. Tästä huolimatta kokonaisarvion kannalta näitä tapauksia arviointiin kuitenkin toisistaan eriävällä tavalla. Tämä korostaa sitä, kuinka edellä mainitusti pienetkin vaikuttavat VML 28 §:n soveltamisedellytysten täyttymiseen, vaikka lähtökohtaisesti tulolajien pysyvyys ei kuitenkaan tulisi olla herkästi horjutettavissa.

Tapaus 2019:26 sisälsi tapauksen 2014:66 tapaan työsuhteen perusteella saatuja etuja, joiden rahallinen hyöty ei kuitenkaan välttämättä ollut konkreettisesti laskettavissa, jolloin niiden lukeminen ansiotuloksi oli haasteellista. VML 28 §:n soveltamisen kannalta on siis merkitystä millaiseen lopputuloksiin järjestelyjen kokonaisuus johtaa, vaikka taustalla olisikin teoreettisella tasolla samoja elementtejä. Tapaukset eivät siis ole rinnastettavissa toisiinsa esimerkiksi ainoastaan yhtenäisen tulon jakautumiseen vaikuttavan pisteytysjärjestelmän johdosta, jos tulon ei voida kuitenkaan katsoa tosiasiallisesti jakautuneen toisiinsa rinnastettavalla tavalla.

⁷¹ Knuutinen 2020 s.75

4 VML 28 §:n soveltaminen oikeustapausten ratkaisussa

4.1 Holdingyhtiön käyttö työsuhdeoptioon rinnastuvassa tilanteissa KHO 2014:66

4.1.1 Holdingyhtiön useat varojenjakotavat haasteena tulolajijaolle KHO 2014:66

Tapauksessa KHO 2014:66 keskeisenä kysymyksenä oli se, voidaanko holdingyhtiön kautta osakkaille osingon, fuusiovastikkeen tai purkuvoiton muodossa kertynyttä tuloa verottaa ansiotulona pääomatulon sijaan tulon työsuhdeliitännäisyyden vuoksi. Tulolajien näkökulmasta arvioinnin kannalta keskeistä tulisi olla se, muodostuuko tulo työsuhdeoptioon perusteella, vai onko se katsottava tuloksi, jota pääoma on kerryttänyt. Tulolajien jako on kysymyksenä keskeinen ja tulojen jako ansio- ja pääomatulon välillä on tiettyyn rajaan asti verovelvollisen hallittavissa.⁷² Verosuunnittelu ansiotulon siirtämisellä pääomaverotuksen piiriin voidaan nähdä olevan tiettyyn rajaan asti yksilön vaikutusmahdollisuuksien varassa ja se onkin tiedostettu verosuunnittelun tapa esimerkiksi yrittäjillä. Tapauksessa verovelvollinen oli hakenut ennakkoratkaisua siihen, miten mahdollisesti järjestelyn verotus määräytyisi erilaisten varojenjakotapojen yhteydessä.⁷³ Pääoma- ja ansiotulon rajalinjaa määritettäessä pääomatuloksi tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti katsoa vain sellaiset tulot, jotka selkeästi täyttävät pääomatulon määritelmän. Tämä johtuu lähinnä siitä, että pääoma- ja ansiotulon erilaisen verokohtelun vuoksi ansiotulon muuntaminen pääomatuloksi ei tulisi olla hyväksyttävää.⁷⁴ On myös korostettu, että tulolajeista tulee pitää kiinni eriytetyn tulojärjestelmän olemassaolon vuoksi.⁷⁵ Wikström kuitenkin korostaa, että säännös on lähtökohtaisesti kirjoitettu hyvin abstraktiin muotoon juuri siitä syystä, ettei uusia markkinoille tulevia instrumentteja voida aina ennalta ennustaa ja täten pääoma ja ansiotulon rajanveto on jätetty lopulta markkinoiden tehtäväksi.⁷⁶ Retorisena kysymyksenä voitaisiinkin esittää: Missä määrin pääomatulon rajanveto tulisi olla markkinan ja missä määrin tuomioistuimen tehtävä? Monimutkaisimpia arvioitavia ovat tapaukset, jotka sisältävät sekä pääoma-, että ansiotulolle ominaisia

⁷² Ossa, 2020 s.31 ”Aivan samalla tavalla kuin elinkeinonharjoittajan ja henkilöyhtiön kohdalla niin myös osakeyhtiöstä saatavien osinkojen osalta merkittävä kysymys on se, verotetaanko ja millä perusteella osingot pääomatulona vai ansiotulona tai tehdäänkö niiden osalta jako ansio- ja pääomatuloihin. Tällä hetkellä julkisesti noteeratuista yhtiöistä saadut osingot ovat kokonaan pääomatuloverojärjestelmän piirissä. Sen sijaan muista kuin julkisesti noteeratuista yhtiöistä saadut osingot voivat tulla verotetuksi pääomatulona ja/tai ansiotulona. Jaottelun pääoma- ja ansiotulon välillä ratkaisee osakeyhtiön nettovarallisuus, sillä osinko on luonnollisen henkilön verotuksessa pääomatuloverojärjestelmän piirissä siihen määrään saakka, joka vastaa arvostamislaissa tarkoitettulle osakkeiden matemaattiselle arvolle laskettua kahdeksan prosentin tuottoa. Nettovarallisuuden kahdeksan prosentin tuoton ylittävältä osalta listaamattomien osakeyhtiöiden osingot ovat ansiotuloverotuksen piirissä. Osinkojen osalta on vielä todettava, että niin sanotut työperäiset osingot (TVL 33b.2 §) verotetaan kokonaan ansiotulona.”

⁷³ KHO 2014:66 Katso kohta hakemus keskusverolautakunnalle.

⁷⁴ Wikström 2008 s.186

⁷⁵ Penttilä 2014 s.5

⁷⁶ Wikström 2008 s.186

piirteitä. Käsiteltävän tapauksen ristiriitaisuus tulee esiin siinä, ettei KHO ole huomionut holdingyhtiöön kertyneiden varojen eriävää verokohtelua mahdollisessa osingonjako tilanteessa.⁷⁷ VML 28 §:n soveltuvuuden arvioinnissa tulee lähteä siitä, onko jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Tapauksen KHO 2014:66 luonne on katsottava olevan selkeästi sellainen, jonka arviointi VML 28 §:n avulla on perusteltua. Kun otetaan huomioon TVL 66 §:n soveltuvuus laajasti työsuhteeseen perustuvaan osakeantiin, täyttää käsiteltävä tapaus myös Tikan luomat edellytykset VML 28 §:n arvioinnille.⁷⁸ KHO totesi käsiteltävän tapauksen olevan verrattavissa osakepalkkiojärjestelyihin.⁷⁹ Vaikka järjestely muistuttaa olennaisesti johdon palkitsemisjärjestelmää, jossa holdingyhtiön osakkaille syntyy mahdollisuus päästä sijoittamaan A Oyj:n osakkeisiin tavalla, joka ei olisi ollut mahdollista ilman työsuhteeseen perustuvia syitä, ei tapauksessa ole kuitenkaan kyse oikeudesta merkitä osakkeita käypää arvoa alempaan hintaan, joka tulisi olla edellytys TVL 66 §:n soveltamiseen tilanteessa.⁸⁰ Se että A Oyj on rahoittanut hankinnan ja sitoutuu holdingyhtiön ja kohdeyhtiön mahdolliseen fuusioon myöhemmässä vaiheessa kuvastaa yhtiöoikeudellisesti sellaista järjestelyä, josta B Oy:n osakkaat eivät olisi A Oyj:n edustajien kanssa pystyneet neuvottelemaan ilman heidän työsuhdettansa A Oyj:hin. Se että A Oyj lunastaa joko transaktion tai fuusion kautta osakkeet takaisin voisi täyttää TVL 66.3 §:n soveltamisedellytykset. Tällainen tulkinta olisi kuitenkin joka tapauksessa TVL 66.3 §:n laajennettua tulkintaa, sillä tapauksessa ei ollut näytetty toteen, että B Oy:llä olisi ollut mahdollisuus merkitä osakkeita käypää arvoa alempaan hintaan. Tällä tulisi olla keskeinen merkitys, kun arvioidaan, syntyykö merkinnän yhteydessä työsuhteen perusteella saatua etua, sillä käyvän arvon ja merkintähinnan erotus on tulkittava työsuhteen perusteella saaduksi eduksi, jos tätä laskennallista etua ei synny, on työsuhteen perusteella saatu etu löydettävä toisaalta. KHO kuitenkin painotti ratkaisussaan kokonaisuutta ja useat A Oyj:hin olennaisesti liittyvät toimet olivat tosiasiallisesti sellaisia toimia, joita ei olisi pidetty mahdollisena ilman B Oy:n osakkaiden työsuhdetta A Oyj:hin.⁸¹ Verovelvollinen esitti useita

⁷⁷ KHO 2016:44 perustelut: ” Kun otetaan huomioon tuloverolain 61 §:n 2 momentin säännös, N:n B Oy:stä saamaa osinkoa on pidettävä ansiotulona. Asiaan ei vaikuta ratkaisevasti se, että osa niistä varoista, joilla B Oy on hankkinut A Oyj:n osakkeita, on peräisin N:n tekemästä pääomansijoituksesta.”

⁷⁸ Tikka 1972 s.215 ”Pykälä voi siten tulla sovellettavaksi vain tilanteissa, jossa on otettava kanta toisen vero-oikeudellisen normin soveltamiseen tai soveltamatta jättämiseen, ja tällöin vaikutus ilmenee sinä tavassa, jolla tuota toista normia sovelletaan”

⁷⁹ KHO 2014:66 perustelut: ”Taloudellisessa tarkastelussa järjestelyä on perusteltua verrata yhtäältä tavanomaisempiin osakepalkkiojärjestelmiin, joiden kautta johtohenkilöt tulisivat hyötymään yhtiön osakekurssin noususta, ja toisaalta siihen, että N ja muut kyseiset johtajat sijoittaisivat muuten A Oyj:n osakkeisiin velkarahoitusta ja mahdollisesti holding-yhtiötä käyttäen.”

⁸⁰ Penttilä 2014 s.1 ” TVL 66.3 §:n mukaan veronalaista ansiotuloa on etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää arvoa alempaan hintaan vaihtovelkakirjalainan, optiolainan optio-oikeuden tai muun näihin rinnastettavan sopimuksen tai sitoumuksen perusteella (työsuhdeoptio). Edun arvoksi katsotaan osakkeen tai osuuden käypä arvo, sillä hetkellä, kun työsuuhdeoptiota käytetään, vähennettynä verovelvollisen osakkeesta tai osuudesta ja työsuuhdeoptiosta yhteensä maksamalla hinnalla.”

⁸¹

varojenjakaan rinnastettavia mahdollisuuksia B Oy:stä sen osakkeenomistajille. Näitä olivat B Oy:n osinko osakkeenomistajille, purkautumisen kautta tapahtuva sulautuminen A Oyj:hin, mahdollisesta sulautumisesta saatujen vastikeosakkeiden myöhempi luovutus tai suora B Oy:n purkautuminen ja jakosan kohdistuminen B Oy:n osakkaille.

Jotta tulon oikeaoppinen verokohtelu voitaisi selvittää, tulisi tosiasiallisesti tarkastella millaisia varallisuuseriä B Oy sisälsi ja miten niitä tulisi kohdella verotuksellisesti. Tämän lisäksi tulisi kiinnittää huomiota siihen, syntyykö osakkeiden merkinnän yhteydessä työsuhteeseen rinnastettavaa etua ja miten se syntyy, jos syntyy? B Oy sisälsi A Oyj:n sille suunnatulla annilla luovutettuja A Oyj:n osakkeita 1 400 000e arvosta, joiden hankinta on perustunut työsuhteeseen, mutta niiden hankinta on tapahtunut käypään hintaan.⁸² Tämän lisäksi B Oy sisälsi B Oy:n vapailta markkinoilta ostamia A Oyj:n osakkeita, kuitenkin pienissä määrin, noin 5 % koko B Oy:n hallussa olevasta A Oyj:n osakkeiden määrästä. Lisäksi B Oy:n tase sisälsi 336 499e arvosta osakkaiden yhtiön sijoitetun vapaan pääoma rahastoon sijoittamia varoja. Täten taseen varallisuudesta 20 % oli katsottavissa osakkaiden sinne sijoittamaksi pääomaksi ja 80 % A Oyj:n annin tai osakkeiden markkinoilta hankinnan kautta syntyneeksi varallisuudeksi. KHO:n ratkaisu verovelvollisen esittämiin varojenjako tapoihin oli ristiriitainen: B Oy:n osakkaiden B Oy:stä saama osinko katsottaisiin ansiotuloksi TVL 61.2 §:n mukaan. Mikäli B Oy sulautuisi A Oyj:hin, katsottaisiin sulautumisesta saatu sulautumisvastike B Oy:n osakkaan ansiotuloksi siltä osin kuin se ylittää hänen B Oy:n osakkeisiin sijoittaman määrän. Osakkaan purkautuessa saama jako-osa olisi myös TVL 61 §:ssä tarkoitettua veronalaista ansiotuloa siltä osin kuin se ylittää osakkaan B Oy:hyn sijoittaman määrän. KHO:n perusteiden mukaan sillä ei ollut tapauksen kannalta merkitystä, että osa B Oy:n varoista oli peräisin osakkaan pääomasijoituksesta B Oy:hyn.⁸³ KHO totesi tapauksen perusteluissaan, että järjestely voidaan arvioida VML 28 §:n avulla kokonaisuutena verovelvollisen antamasta luonteesta poiketen toisin.⁸⁴

⁸² Penttilä 2014 s.2 ” Merkintähinta lienee vastannut ajankohdan pörssikurssia, vaikka tätä ei ratkaisuselosteessa mainitakaan. Lisäksi B Oy osti markkinoilta 84 400 A Oyj:n osaketta. Kun osakkeiden merkintähinta suunnatussa osakeannissa oli käypä arvo ja osa osakkeista hankittiin pörssissä, eivät B Oy tai sen osakkeenomistajat saaneet A Oyj:n osakkeiden hankintahinnan osalta mitään sellaista etuutta, josta muodostuisi veronalaista tuloa.”

⁸³ KHO 2014:66 perustelut: ”Kun otetaan huomioon tuloverolain 61 §:n 2 momentin säännös, N:n B Oy:stä saamaa osinkoa on pidettävä ansiotulona. Asiaan ei vaikuta ratkaisevasti se, että osa niistä varoista, joilla B Oy on hankkinut A Oyj:n osakkeita, on peräisin N:n tekemästä pääomansijoituksesta.”

⁸⁴ KHO 2014:66 perustelut: ” Korkein hallinto-oikeus katsoo, että nyt kysymyksessä olevaa monivaiheista järjestelyä on arvioitava kokonaisuutena ottaen huomioon myös elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 h §:n ja verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n säännökset. Kysymyksessä on A Oyj:n johdon kannustinjärjestelmä, joka toteutetaan A Oyj:n ja johtohenkilöiden yhteisin järjestelyin tätä varten perustettavaa apuyhtiötä B Oy:tä hyväksi käyttäen. Tarkoituksena on ensisijaisesti, että järjestelyn lopputuloksena johtohenkilöiden omistukseen tulee A Oyj:n osakkeita siten, että jos yhtiön osakekurssi on noussut ennen tätä ajankohtaa, johtohenkilöt ovat maksaneet osakkeista niiden käypää arvoa alemman määrän. Tässä kokonaisuudessa N:n on katsottava saavan kussakin järjestelyn vaihtoehdossa työsuhteeseen perustuvan etuuden, jota on pidettävä tuloverolain 61 §:ssä tarkoitettuna ansiotulona.”

4.1.2 Miten pääomasijoituksen osuus olisi tullut arvioida?

Tapauksessa KHO 2014:66 voitiin nähdä ongelmallisena se, ettei osakkeenomistajan pääomasijoitus B Oy:öön nähty säilyttävän sille ominaista tulolajiaan, sillä päädyttiin osakeannin luonne ratkaisemaan miten tahansa, pääomasijoituksen osuuden tulisi aina säilyttää pääomatulon luonne.⁸⁵ Ongelmalliseksi tilanteen tekee se, ettei osakeyhtiölle tavallisesti voida katsoa muodostuvan ansiotuloa, muttei tätä kuitenkaan voida pitää mahdottomanakaan, ainakaan tulolajijaon pohjana olevan ansiotulon määritelmän perusteella.⁸⁶ Kun otetaan huomioon se, että tilanne johtaa verojärjestelmän systematiikan kannalta ongelmallisesti pääomatulon muuntumiseen ansiotuloksi, tulisi tapauksen ratkaisuun hakea oikeusohjeita nyt sovellettuja säännöksiä laajemmin. TVL 66 §:n laaja tulkinta sinänsä ei ole verojärjestelmän systematiikan kannalta ongelmallista, mutta kun otetaan kuitenkin huomioon B Oy:öön kertyneiden pääomien erilaiset syntyperät, olisi tilannetta tullut harkita kokonaisuuden kannalta laajemmin. VML 28 §:n soveltamisen taustalla olevia perusteluita voidaan haastaa myös siitä näkökulmasta, ettei VML 28 §:n soveltaminen ole tuonut esillä olevaan oikeustapaukseen merkityksellistä oikeusohjetta. Tällöin voitaisiin ajatella, ettei normin soveltamisen taustalla oleville argumenteille tulisi antaa painoarvoa tilanteessa, jossa TVL 66 §:n esitöiden mukainen soveltaminen olisi jo antanut hyvin vahvan mandaatin tulkita järjestelyn tarkoituksen olleen ansiotuloveron kiertäminen. Tämän puolesta on argumentoinut mm. Myllymäki, joka on haastanut KHO:n päätöstä siltä osin, että tulo olisi tullut katsoa ansiotuloksi ilman VML 28 §:n soveltamista.⁸⁷ Näkemykseni mukaan tapauksessa TVL 66 §:n soveltaminen on kuitenkin ongelmallista, sillä vaikka kokonaisuuden kannalta järjestely voidaan luonnehtia sisältävän työsuhteeseen perustuvan osakeannin piirteitä, ei siitä ole yksilöitävissä työsuhteen perusteella syntynyttä rahassa mitattavaa etua.

Tapauksen kokonaisarvioinnin perusteella B Oy voitaisiin rinnastaa myös väliyhteisöön. Tapaus ei miltään osin täytä väliyhteisölain soveltamisalaa, mutta väliyhteisölain taustalla olevat verojärjestelmän suojaamistarkoituksen perustelut ovat sinällään täysin soveltuvia tapauksen arviointiin, kun otetaan huomioon, että tulkitessaan tilannetta KHO:kin on sivuuttanut holdingyhtiön tilanteessa, kun se on lukenut osinkotulon osakkaiden ansiotuloksi.⁸⁸ Tulon alkuperäisen tulolajin säilytys lisättiin väliyhteisölakiin myöhemmin tapauksen KHO 2007:7 johdosta selventämään vallitsevaa oikeustilaa⁸⁹

⁸⁵ Penttilä 2014 s.5 ”Näin ollen johdon holdingyhtiö on KHO:n

päätöksen perusteella luonnehdittavissa vehikkeliksi, joka muuntaa pääomatuloa ansiotuloksi.”

⁸⁶ Wikström, 2008 s.199 ”Tyypillisiä ansiotuloja ovat työsuhteen perusteella saatu palkka ja työtuloon rinnastettavat tulot, eläke sekä tällaisten tulojen sijaan sadut etuudet ja korvaukset.”

⁸⁷ Myllymäki, 2015 s.283

⁸⁸ HE 155/1194 ”Veroetuksien olemassaolo mahdollistaa myös sellaisen toiminnan, jonka pääasiallisena tarkoituksena on asuinvaltion verotuksen välttäminen.”

⁸⁹ Engblom ym. 2022 s.744 ”Lain esitöiden ja oikeuskäytännön (mm. KHO 2007:7) mukaan veronalaisen tulon tulolaji määräytyisi tulon alkuperäisen luonteen perusteella. Näin väliyhteisöä ei olisi mahdollista hyödyntää

Kun siis otetaan huomioon se, että mikäli toiminnan tarkoitus on ollut pyrkiä muuttamaan ansiotuloa pääomatuloksi, ja tulolajien pysyvyys, sekä TVL 66 §:n laajennettu tulkinta johtaa B Oy:n osakkaalle muodostuvan tulon arvioinnin lähtökohtaisesti ansiotuloksi, tulisi myös osakkaan pääomasijoituksen alkuperäistä tulolajia kunnioittaa siinä määrin, ettei tämän voitaisi katsoa muuttuvan ansiotuloksi, vaikka pääosa B Oy:n taseen varallisuudesta onkin syntynyt työsuhteeseen perustuvan edun vuoksi.

Tikan VML 28 §:n tulkinnasta ei voida johtaa tulolajien suhteen suoraa oikeusohjeita, sillä Suomessa siirryttiin eriytettyyn tulojärjestelmään vasta 1992.⁹⁰ Lähtökohtaisesti tulolajin muuntamisyrittäminen holdingyhtiön avulla ansiotulosta pääomatuloksi on kuitenkin selkeää sisällön ja muodon välistä ristiriitaa ilman veron kiertämisen tarkoitustakin, se ei kuitenkaan tulisi tarkoittaa, että tilannetta voitaisiin arvioida kokonaisuutena niin, ettei osakkaiden pääomasijoituksella yhtiöön olisi tapauksessa merkitystä. Oikeudellisesti KHO:n ratkaisun perusteluita voidaan pääomasijoituksen osalta pitää kevyinä.⁹¹ Kun otetaan huomioon se, että B Oy:n taseen varoista noin 20 % oli peräisin osakkaiden pääomasijoituksesta, olisi KHO:n tullut kunnioittaa tulolajin pysyvyyttä myös siltä osin, kun tälle pääomasijoitukselle voitiin katsoa syntyvän tuloa erilaisten varojenjakotapojen kautta. Kun otetaan huomioon oikeustapauksen perimmäinen luonne, voidaan pitää erikoisena, ettei ratkaisussa edes tosissaan haastettu TVL 61.2 §:n suhdetta pääomanpalautukseen, vaan VML 28 § on laajennettu koskemaan suoraan koko järjestelyä. Mielestäni tämä tekee päätöksestä prejudikaatin, jota tulisi tulkita varoen. KHO tosin totesi, ettei ennakkoratkaisuhakemuksessa ollut alun perin erikseen kysytty tulo- ja elinkeinoverolain rajavedosta.⁹² Tällä ei kuitenkaan tulisi olla merkitystä pääomasijoituksen verokohtelua määritettäessä.

Pääomasijoituksen palautus sijoitetun vapaan pääoman rahastoon tehdystä sijoituksesta oli tuohon aikaan vielä oikeudellisesti melko tuntematonta aluetta. TVL 45 a § on säädetty kesken oikeustapauksen, mutta se on kuitenkin säädetty lähinnä selkeyttämään oikeustilaa. Pääomasijoituksen pääomanpalautus on pääsäännön mukaan jo tuolloin ollut verovapaata siihen asti, kun sijoituksen palautus ei ylitä alkuperäisen sijoituksen määrää, sillä luovutusvoittojen laskennassa lähtökohtana on todellisen nettovoiton verotus.⁹³ SVOP palautusta käsitellään nykyisin siis osingonjaosta erillisenä

esimerkiksi ansiotulojen muuttamiseksi pääomatuloksi, vaan tulon luonne määräytyisi tulon alkuperän perusteella.”

⁹⁰ Knuutinen 2017 s.376

⁹¹ KHO 2014:66 ” Kun otetaan huomioon tuloverolain 61 §:n 2 momentin säännös, N:n B Oy:stä saamaa osinkoa on pidettävä ansiotulona. Asiaan ei vaikuta ratkaisevasti se, että osa niistä varoista, joilla B Oy on hankkinut A Oyj:n osakkeita, on peräisin N:n tekemästä pääomasijoituksesta.”

⁹² KHO 2014:66 – ”Ennakkoratkaisuhakemuksessa ei ole erikseen kysytty, onko B Oy:n tulo laskettava tuloverolain vai elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaan. Hakemuksessa esitettyjen tietojen samoin kuin ennakkoratkaisukysymysten valossa yhtiöön sovelletaan tuloverolakia”

⁹³ Rabinä – Nykänen 2009 s.58

varojenjako tapana, eikä SVOP palautusta voida jakaa TVL 45 a §:n mukaan verovapaasti kuin vain tietyn aikarajan sisällä, siihen määrään asti, kuin sijoitusta on tehty ja vain sille joka sijoituksen on tehnyt.⁹⁴ Tapauksen kannalta SVOP palautuksen verotuksellinen sääntelemättömyys tuolloin ei olisi tullut kuitenkaan vaikuttaa tulolajeja koskevien kysymysten ratkaisemiseen. Voimassa olleen oikeuden mukaan olisi tullut ratkaista miten B Oy:n osakkaiden yhtiöön sijoittama pääoma on jaettavissa, jotta sen verokohtelu voidaan pitää erillään B Oy:n sisällä olevien työsuhteen perusteella saatujen A Oyj:n osakkeiden muodostamalle varallisuuserälle kertyvän tuoton suhteen.

Osingonjaon suhteen tilanne on haastava arvioitava. Näkemykseni mukaan tilannetta tulisi lähestyä kysymyksellä, voidaanko osinko jakaa työsuhteen perusteella saatuun ja sijoitetun pääoman perusteella saatuun? Lähtökohtaisesti osinko on yksi voitonjaon tavoista.⁹⁵ Osakeyhtiön osakkeille vahvana pääsääntönä on myös osakkeiden yhtäläisyys, mutta yleisesti osakeyhtiöiden osakkeiden tuottamista keskenään erilaisista oikeuksista määrätään paljon yhtiöjärjestyksissä.⁹⁶ Osakkeille voidaan siis lähtökohtaisesti määrätä erilaisia oikeuksia yhtiöjärjestyksessä. Tavallisesti tällä ei ole ollut verotuksellisia haasteita, sillä osinkotulon ollessa puhdasta pääomatuloa, ei ole merkitystä, jaetaanko kaikille osakkeille yhtäläinen ja vai erisuuruinen osinko, verokohtelun pysyen samana TVL:n 2 luvun puitteissa. Verokohtelua ei voida myöskään tarkastella liian pitkälti osakkeelle maksettavan osingon saajan verokohtelun näkökulmasta, sillä nämä ovat osakkeeseen nähden irrallisia. Osinko maksetaan osakkeelle ja sen verokohtelu johtuu siitä, kuka osakkeen omistaa. Kun yhtiö maksaa osinkoa osakkeelle, joka lopulta tuloutuu osakkeenomistajalle verokohtelu ei voi olla, eikä sen tule olla yhtäläistä, vaan se tulee olla sidonnainen osakkeenomistajan verosubjektiseen luokitteluun. Osingon verottaminen ansiotulona perustuu TVL 33 b §:n säädöksiin, eikä tapauksessa voida katsoa olevan ristiriitaa tämän säädöksen soveltamisen suhteen. Mikäli osinkoa jaetaan ja osingonjaon peruste on selkeästi työpanokseen perustuva, voidaan osinko verottaa kokonaisuudessaan ansiotulona. Tilanne olisi voinut olla toinen, mikäli olisi luotu useampi osakesarja, joiden kesken olisi yhtiöjärjestyksessä määritelty, että toiselle osakkeelle maksettava osinko ei voi ylittää yritykseen sijoitetun pääoman määrää. Verotehokkuuden kannalta tällainen yhtiöjärjestys voidaan kuitenkin nähdä tarpeettomaan, sillä osakkaat olisivat voineet jakaa sijoitetun vapaan pääoman rahastosta varoja osingonjaon säädöksiin

⁹⁴ Ossa 2014 s.234

⁹⁵ Villa 2023 s.406 ”Osakeyhtiöstä voidaan jakaa varoja osakkeenomistajille laillisesti vain seuraavilla tavoilla (OYL 13:1.1): 1. voitonjaolla eli osinkona ja varojen jakamisella vapaan oman pääoman rahastosta 2. osakepääoman alentamisella 3. omien osakkeiden hankkimisella ja lunastamisella sekä 4. yhtiön purkamisella ja rekisteristä poistamisella.”

⁹⁶ Villa 2023 s.278 ”Osakkeen tuottamista oikeuksista voidaan määrätä yhtiöjärjestyksessä yksityiskohtaisesti osakeyhtiölain asettamissa rajoissa (OYL 1:9). Ellei yhtiöjärjestyksessä ole erityisiä määräyksiä osakkeen tuottamista oikeuksista, lähtökohtana on, että kaikki osakkeet tuottavat osakeyhtiölaissa määritetyt yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet. OYL 3:1.1:ssä sekä OYL 1:7:ssä lausuttu sääntö ilmentää osakkeiden välistä yhdenvertaisuutta, ellei yhtiöjärjestyksessä ole määrätty osakkeiden erilaisuudesta.”

estämättä, jolloin tältä osin TVL 33 b §:n soveltaminen olisi ollut vaikeaa. Kun kuitenkin tarkastellaan tilannetta osingonjaon kannalta, on osinkotulon katsominen muuksi kuin ansiotuloksi haastavaa, varsinkin, kun tapauksessa ei tuotu esiin osakkeiden erilaisuutta.

Purkamisen kautta syntyvän tilanteen arviointi on selkeämpi. Purkautumisen kautta saatua jako-osaa käsitellään verotuksessa pääomanpalautuksena, jolloin tapaus verotetaan luovutusvoittoverotusta koskevien sääntöjen mukaan.⁹⁷ Purkautuessa tulisi B Oy:n osakkeille syntyvä jako-osa olla verotettavaa pääomatuloa siltä osin, kuin jako osa ylittää osakkaan yhtiöön sijoittaman pääoman arvon. Jako-osa tulisi siis verottaa B Oy:n osakkaiden luovutusvoittona siltä osin, kuin luovutusvoittoa syntyy. Se että pääomanpalautuksen verotus ansiotulona on jo lähtökohtaisesti veroverolainsäädännön systematiikan kannalta ongelmallista, ei VML 28 §:stä ole myöskään johdettavissa sellaista oikeusohjetta, joka sallisi sen soveltamisen laajentamaan TVL 66§:n koskemaan myös pääomapalautusta. Purkautumisesta osakkaalle syntyvä jako-osan verotus luovutusvoittona, kun ei synnyttä sellaista järjestelmälle vierasta veroetua, jollaista VML 28 §:n soveltaminen edellyttää.⁹⁸

Sulautumisvastikkeen verokohtelun arvioinnin KHO sen sijaan perusti sulautumiseen soveltuviin säännöksiin, jotka ovat rinnastettavissa luovutusvoittoverotuksen verokohteluun. KHO totesi, että osakkaan saadessa A Oyj:n ja B Oy:n sulautuessa sulautumisvastikkeena A Oyj:n osakkeita osakas saa tuloverolain 66 §:n 3 momentissa tarkoitettua ansiotuloa siltä osin kuin hänen saamiensa osakkeiden käypä arvo ylittää hänen B Oy:n osakkeisiin sijoittamansa määrän. Tätä ratkaisua voidaan pitää johdonmukaisena, jos hyväksytään osakeannin TVL 66 §:ään rinnastettava luonne, sillä tässä ansiotuloa muodostuisi vasta pääomasijoituksen ylittävältä osalta, jonka tulkitseminen ansiotuloksi voisi olla perusteltua, jos tulon katsottaisi muodostavan työsuhteen perusteella saadut osakkeet, jota ei verotettu saantohetkellä. Tapauksessa otettiin myös se tulkinta, että veron ansiotulon luonne katkeaa tähän hetkeen. Mikäli osakas myöhemmin luopuu näistä osakkeista, niiden luovutus verotetaan TVL 45-46 §:n säännösten mukaan. KHO on kommentoinut mahdollisen käypää arvoa alemman merkintähinnan tosiasiallisesti toteutuvan mahdollisesti juuri sulautumisen yhteydessä.⁹⁹ Tämän vuoksi KHO:n tulkintaan on selkeästi ollut vaikutus myös 52 h §:n veronkiertolausekkeella.¹⁰⁰

⁹⁷ Ossa 2014 s.299 ” Purkautumisessa osakeyhtiön osakkaat saavat osakkeidensa lukumäärää vastaavat osuudet yhtiön omaisuudesta. Purkautuessa saatua jako-osaa käsitellään verotuksessa pääomanpalautuksena. Osakeyhtiön purkaminen merkitsee osakkaan näkökulmasta taloudellisesti samaa kuin osuuden tai osakkeiden luovuttaminen”

⁹⁸ Tikka 1972 s.

⁹⁹ KHO 2014:66 perustelut: ”Tarkoituksena on ensisijaisesti, että järjestelyn lopputuloksena johtohenkilöiden omistukseen tulee A Oyj:n osakkeita siten, että jos yhtiön osakekurssi on noussut ennen tätä ajankohtaa, johtohenkilöt ovat maksaneet osakkeista niiden käypää arvoa alemman määrän.”

¹⁰⁰ KHO 2014:66 perustelut: ” Elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 h §:n mukaan muun muassa sulautumista koskevia yritysjärjestelysäännöksiä ei sovelleta, jos on ilmeistä, että järjestelyjen yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen. Lähtökohta on näin ollen se, että säännöksiä ei näissä tilanteissa sovelleta sen enempää sulautuvien yhtiöiden kuin osakkeenomistajien

4.1.3 Miten lainajärjestely on voinut vaikuttaa tilanteeseen?

Tapauksen kannalta lienee selvää, ettei työsuhteeseen perustuvassa osakeannissa muodostunut merkintähinnan ja käyvän arvon erotuksesta laskettavaa työsuhteen perusteella saatua etua. KHO:n perusteluista ilmenee, että järjestelyä on pidettävä kokonaisuutena TVL 66 §:n mukaisena työsuhdeantina ja tätä tukee mm. järjestelyn rahoitus, jossa kohdeyhtiö katsottiin olleen olennaisessa asemassa.¹⁰¹ Olennainen työsuhteen perusteella saatu etu voidaan siis katsoa olleen kohdeyhtiön myöntämä rahoitus. KHO totesikin perusteluissaan, että osakeyhtiölaki jo sinällään kieltää lainan antamisen yhtiön osakkeiden hankkimiseen muussa tapauksessa kuin työsuhteeseen perustuvassa annissa, joka osaltaan tukee tapauksen tulkitsemista työsuhdeanniksi.¹⁰² Lainajärjestelyn euromääräistä hyötyä on kuitenkin vaikea yksilöidä. KHO piti lainaehjoja epätavallisina käytettäväksi riippumattomien osapuolten välisissä, osaltaan tähän vaikutti varmasti myös lainaehto, jonka mukaan tarpeen vaateissa korko voitiin lisätä lainan pääomaan.¹⁰³ Sinällään lainan korko ei kuitenkaan poikennut markkinaehtoisesta.¹⁰⁴ Vuonna 2010 Euribor on vaihdellut suunnilleen 1,2–1,5 % lukemissa.¹⁰⁵ Kun otetaan huomioon, että kyseessä on ollut joka tapauksessa vakuudellinen laina, ei ehtoja sinällään voi pitää markkinaehtoisista poikkeavana. Lain systematiikan kannalta ei voida kuitenkaan pitää täysin

verotuksessa. Nyt kysymyksessä olevassa asiassa sulautuminen on osa laajempaa kokonaisuutta, jonka tavoitteeksi on edellä katsottu osakkeenomistajan ansiotuloverotuksen välttäminen verotusmenettelystä annetun lain 28 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Korkein hallinto-oikeus katsoo, että huolimatta siitä, että sulautumisen hyväksyttävyyttä on lähtökohtaisesti arvioitava samalla tavoin yhtiön ja osakkeenomistajan verotuksessa, tässä asiassa ei B Oy:n verotuksessa ole nyt kysymyksessä olevien seikkojen vuoksi estettä soveltaa sulautumiseen tuloverolain 28 §:n sekä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 a ja 52 b §:n säännöksiä.”

¹⁰¹ KHO 2014:66 perustelut: ”A Oyj on suunnannut B Oy:lle osakeannin, jossa pääosa kysymyksessä olevista A Oyj:n osakkeista on hankittu. A Oyj on myös B Oy:lle osakkeiden hankintaa varten otetun lainan antaja. Kun otetaan huomioon lainan korkotaso, koronmaksua koskevat ehdot, vakuudet ja takaisinmaksuehdot, lainan ehtoja voidaan myös pitää lainansaajan ja siten A Oyj:n asianomaisten johtajien kannalta edullisina. A Oyj:n ja B Oy:n välisessä osakassopimuksessa on sovittu muun muassa järjestelyyn osallistuvan henkilön työsuhteen päättymisen vaikutuksista sekä osakkeisiin liittyvistä panttaus- ja luovutusrajoituksista. Osakassopimuksessa on sovittu myös järjestelyn purkamisesta A Oyj:n hallituksen ja B Oy:n osakkeenomistajien 2/3:n enemmistön päätöksellä ja myös purkamisen mahdollisesta lykkäytymisestä.”

¹⁰² KHO 2014:66 perustelut: ”Osakeyhtiölain 13 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan yhtiö ei saa antaa rahalainaa, varoja tai vakuutta käytettäväksi siihen tarkoitukseen, että ulkopuolinen voi hankkia yhtiön tai sen emoyhtiön osakkeita. Saman pykälän 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaisiin jakokelpoisten varojen rajoissa toteutettaviin toimiin, joiden tarkoituksena on osakkeiden hankkiminen yhtiön tai sen 8 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lähipiiriin kuuluvan yhtiön työntekijöille. Pykälään ei sisälly muita poikkeuksia yhtiön osakkeiden hankkimiseksi annettavan lainan kieltoon kuin kyseinen osakkeiden hankkiminen työntekijöille.”

¹⁰³ KHO 2014:66 perustelut: ”Kun otetaan huomioon lainan korkotaso, koronmaksua koskevat ehdot, vakuudet ja takaisinmaksuehdot, lainan ehtoja voidaan myös pitää lainansaajan ja siten A Oyj:n asianomaisten johtajien kannalta edullisina. A Oyj:n ja B Oy:n välisessä osakassopimuksessa on sovittu muun muassa järjestelyyn osallistuvan henkilön työsuhteen päättymisen vaikutuksista sekä osakkeisiin liittyvistä panttaus- ja luovutusrajoituksista.”

¹⁰⁴ KHO 2014:66 perustelut: ”Lainan pääomalle on maksettava kiinteää 3 %:n korkoa nostopäivästä lukien. Korko on ylittänyt 12 kuukauden euribor-koron koko laina-ajan. B Oy on pantannut lainasopimuksen mukaisesti lainanantajan A Oyj:n osakkeet A Oyj:lle vakuudeksi lainasopimuksen mukaisten velvoitteiden noudattamisesta ja vaatimusten täyttämistä.”

¹⁰⁵ Suomen pankki Euribor tilastot vuodelta 2010

perusteettomana, että KHO arvio tilanteen kokonaisuuden kannalta henkilöstöanniksi, sillä osakeyhtiölain tuki lainajärjestelyn luokittelumiseksi henkilöstöannin kannalta on selkeä, vaikka lainajärjestelystä ei ollutkaan mahdollista laskea euromääräistä hyötyä esimerkiksi markkinahintaa alemman koron perusteella, eikä työsuhteen perusteella saatua etua voitu täten euromääräisesti yksilöidä.

4.1.4 Tulolajin muuttuminen on jatkuvaa

Tapauksen arvioinnissa on huomioitava se, että lähtökohtaisesti verotusta määritettäessä tulolajin tulee säilyä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tulolajin pysyvyys oikeusperiaatteena tarkoittaisi tulolajin loputonta pysyvyyttä. Transaktioissa tulee tulolaji määrittää käytännössä aina uudelleen. Tämä ilmenee selkeästi esimerkiksi sulautumisvastikkeen verotuksessa. Sulautumisvastike olisi tulkittu saaduksi vastikkeeksi työsuhteeseen perusteella saadun osakkeen luovutustilanteessa. Tämä saanto olisi voinut olla perusteltua verottaa ansiotulona. Tämän jälkeen osakkaalla hallussa olevat hänen vastikkeena saamansa osakkeet ovat kuitenkin luonteeltaan erilaisia. Osakas on jo suorittanut ansiotuloon perustuvan verovelvollisuuden, joka voidaan katsoa poistavan osakkeita koskevan työpanokseen perustuvan luonteen. Tämän jälkeen osakkeet ovat osakkaan pääomaa, jolle hän odottaa jonkinasteista tuottoa, jolloin mahdollisen osingon verotus pääomatulona olisi luontaista ja myös TVL 44-45 §:n soveltaminen mahdolliseen luovutukseen olisi perusteltua.

Vaikeimmaksi arvioitavaksi tapauksessa muodostui osingon verokohtelun määrittäminen, joka on kuitenkin mielestäni selkeä yhtäläisistä osakkeista puhuttaessa. Osaketta ja sen luonnetta määritettäessä tilanteessa ei voi kuitenkaan olla miettimättä mitä muita mahdollisia tapoja osingon verokohteluun olisi voinut olla, jos osakkeelle kohdistuvia oikeuksia olisi esimerkiksi luovutettu edelleen? Miten olisi verotuksellisesti tulkittu esimerkiksi sitä, että osakkaat olisivat luovuttaneet osakkeidensa tuotto-oikeuden jollekin kolmannelle osapuolelle. Tämän ei lähtökohtaisesti voisi olettaa olevan ainakaan kolmannen osapuolen ansiotuloa, mikäli hän ei olisi saanut tätä tuotto-osuutta työsuhteen perusteella.

KHO 2014:66 on VML 28 §:n soveltamisen kannalta ristiriitainen päätös, josta on vaikea nähdä selkeää tulkintaohjetta VML 28 §:n soveltamiseen. Kyseessä on ollut tapaus, joka selkeästi laajentaa VML 28 §:n roolin tapauksen kannalta merkittäväksi, jolloin VML 28 §:n soveltamiskynnys on lähtökohtaisesti ääri rajoillaan.¹⁰⁶ Tämä osaltaan korostaa sitä, kuinka hankalaa VML 28 §:n soveltaminen on. Aiemmat prejudikaatit eivät monesti sovellu tilanteisiin, eikä uusistakaan ole johdettavissa merkittävää tulkinta-

¹⁰⁶ Tikka 1972 s.305 ”Verolain säännönmukaisella tulkinnalla on aina etusija VerL 56 §:n soveltamiseen nähden. Ratkaisutilanteessa on ensin tutkittava, minkälaiseen tulkintoon säännönmukaisin tulkintamenetelmin päädyttäisiin. Vasta mikäli tämä tulkinto johtaisi lain tarkoitusla loukkaavaan tulokseen, voidaan ryhtyä selvittämään, onko VerL 56 §:ään nojautuen mahdollista poistaa se jännitystila, joka vallitsee lain ration ja tällaisen prima facie -tulkinnon välillä.”

apua tulevaisuuteen. Myöhemmin esimerkiksi KHO otti tapauksessa 2016:219 kantaa myöntävästi siihen, että työpanosta voitiin käyttää osingonjaon jakoperusteena, eikä tämä johtanut osinkotulon verokohteluun ansiotulona. Tapaukset eivät kuitenkaan olleet täysin rinnastettavissa toisiinsa.

4.2 Johtaako työpanokseen perustuva pisteytysjärjestelmä ansiotuloverotukseen?

4.2.1 Osakkaalle työpanoksen perusteella lasketun tulopisteen avulla syntynyttä luovutusvoitto ei voitu pitää ansiotulona 2016:219

Tapauksessa 2016:219 lääkäriyhtiön X nähtiin voivan yhtiöjärjestyksen määräyksiin muodostaa malli, jossa osakkeiden takaisinosto perustui kullekin osakkaalle laskettuun tulospisteeseen. Osakkuuden edellytyksenä oli työskentely yhtiössä ja työskentelyn päättyessä osakas oli velvollinen luopumaan omistuksestaan käytännössä siten, että yhtiö X lunastaisi takaisin osakkaan osakkeet. Merkitykselliseksi tuo tulospiste tulisi siinä vaiheessa, kun osakkaan olisi työskentelyn loppuessa luovuttava osakkuudestaan. Tällöin osakkeen lunastushinta määräytyisi edellä mainittujen tulospisteiden perusteella. Vero-oikeudellisesti kysymys oli tuon luovutustilanteessa osakkaalle maksettavan mahdollisen luovutusvoiton verotuksesta. Verohallinto oli ennakkoratkaisuhakemuksessaan todennut, että edellä mainitussa tilanteessa luovutus verotetaan TVL 32 §:n mukaisena pääomatulona. Luovutushinnaksi katsotaan hinta, jolla yhtiö X hankkii osakkaan osakkeet. Lisäksi Verohallinto vahvisti, ettei tilanteeseen sovellu VML 28 §:n ja VML 29 §:n säännökset, mikäli lunastushinta perustuu edellä mainittuun yhtiöjärjestyksessä määritettyihin tulospisteeseen perustuvaan arvonmääritykseen.

KHO arvioi tilannetta TVL 33 b §:n kannalta ja tulkitsi, että kyseisen säädöksen esitöiden mukaan sen soveltamisala on rajattu ainoastaan työpanokseen perustuvan osingon verotukseen. Tapauksen kannalta olennaista oli kuitenkin se, ettei kysymyksessä olleessa tapauksessa ollut kyse osinkoon rinnastuvasta varojenjaosta, vaan osakkeiden luovutuksesta ja sen verokohtelusta. Tällöin TVL 33 b § ei voi tulla kyseeseen luovutusvoiton verokohtelua määritettäessä. Tapauksessa oli ilmeistä, että osingonjaosta pidättäytyminen johti tilanteeseen, jossa pääomia oli mahdollista kerryttää yhtiöön ja siirtää luovutusvoittoverotuksen piiriin.¹⁰⁷ Tapaus ei kuitenkaan kerro, kuinka paljolti palkanmaksusta oli tarkoitus pidättäytyä, eli miltä osin vuosittaisesta työpanoksesta lopulta siirtyi luovutusvoittoverotuksen piiriin. Se että osakkeiden luovutuksessa otetaan huomioon työpisteiden mukaan laskettu kerroin, ei

¹⁰⁷ Nykänen – Rabinä 2017 s.157 ”Järjestely mahdollistaa sen, että yhtiö ja sen osakas voivat palkanmaksun ja osingonjaon avulla säädellä sitä, kuinka suureksi verovelvollisen vuotuinen ansiotulon määrä muodostuu ja kuinka suuri osa työpanoksen kerryttämästä voitosta lipastoidaan osakkeiden arvon nousuksi. Tämä arvon nousu realisoituu luovutusvoittona, kun yhtiö lunastaa osakkeet.”

vielä kerro järjestelyn todellista verohyötyä. KHO kuitenkin totesi, kuinka osakeyhtiön toiminnalle on tunnusomaista kertyneiden voittovarojen jakaminen osinkona. Tästä huolimatta voittovarojen osinkona jakamatta jättämistä ei ole pidettävä epätavallisena menettelynä.¹⁰⁸ Edellä mainittua pidetään myös yhtiöoikeudellisesti vakiintuneesti sallittuna ja sen on katsottu palvelevan yritystoiminnan tarkoitusta.¹⁰⁹ Tähän nähden A:n ja muiden osakkaiden työpanoksen ansiosta yhtiölle kertyneiden voittojen jättämisessä osinkona jakamatta ja sisällyttämisessä osakkeiden arvoon ei ole KHO:n mukaan katsottava olevan kysymys sellaisesta oikeudellisesta muodosta, joka verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ei vastaisi asian todellista luonnetta tai tarkoitusta. Näin ollen A:n osakkeistaan X Oy:ltä saamaa luovutushintaa ei voida vastoin tuloverolain 32 ja 45 §:n säännöksiä pitää tuloverolain 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettuina työpanososinkoina myöskään verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n nojalla. Asiaa ei ole arvioitava toisin sillä perusteella, että A:n tulospisteen tulos muodostuu osittain hänen X Oy:lle tekemänsä työn arvosta.

4.2.2 Olisiko työpanokseen perustuvan pisteytyksen voinut arvioida toisin?

Tapaukseen KHO 2014:66 verrattaessa voitiin tapauksen KHO 2016:219 oikeudellista kysymystä pitää selkeämpänä. Tuomioistuimen ei tarvinnut arvioida moninaisia varojenajakotapoja, vaan riitti kun otti kantaa luovutusvoiton verokohteluun tilanteessa, jossa luovutusvoiton syntymiseen vaikutti osittain osakkeenomistajan työpanos. Tapauksen kannalta ei voida kuitenkaan varmaksi sanoa, mikä osuus luovutusvoitosta lopulta olisi ollut työpanoksesta seurannutta. A oli ilmaissut tulospisteen laskemisen perustuvan laskentakaavaan, josta on vähennetty osakkaan yhtiöltä saama palkka, osakkaille maksetut osingot, sekä osuus X Oy:n yhteisistä kuluista. Laskentakaavasta voidaan siis katsoa olevan kohtuu hyvin neutralisoitu työpanoksen vaikutus.¹¹⁰ A:n esittämien perusteluiden mukaan kyse on

¹⁰⁸ KHO 2016:219 perustelut: ” Osakeyhtiön toiminnalle on tunnusomaista kertyneiden voittovarojen jakaminen osinkona. Osakeyhtiön yhtiökokous voi kuitenkin valita, jaetaanko osinkoa vai ei. Voittovarojen osinkona jakamatta jättämistä ei ole pidettävä epätavallisena menettelynä. Tähän nähden A:n ja muiden osakkaiden työpanoksen ansiosta yhtiölle kertyneiden voittojen jättämisessä osinkona jakamatta ja sisällyttämisessä osakkeiden arvoon ei ole katsottava olevan kysymys sellaisesta oikeudellisesta muodosta, joka verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ei vastaisi asian todellista luonnetta tai tarkoitusta.”

¹⁰⁹ Villa 2023 s.244 ” Tällöin osakkeenomistajan edulla tarkoitetaan yhtiön kaikkien osakkeenomistajien yhteistä etua, joka on siis lähtökohtaisesti yhtiön (yrityksen) pitkän aikavälin voiton eli osakkeenomistajien yhtiöön tekemän sijoituksen varallisuusarvon kasvattaminen” Edellä mainittu voidaan tulkita myös tavoitteeksi kasvattaa yritysarvoa nettovarallisuuden kasvattamisen kautta. Mikäli yhtiön voittovarot jaettaisiin aina osinkona osakkeenomistajille, ei tämä johtaisi yhtiön arvon nousuun.

¹¹⁰ KHO 2016:219 kuvaus: ” Osakkaan tulospisteen tuotoksi kirjataan osakkaan aikaansaama liikevaihto ja muut tuotot. Kuluksi kirjataan osakkaan palkka henkilösivukuluineen sekä osakkaan liikevaihtoon kohdistuvat vuokra-, osto- ja muut vastaavat kulut. Lisäksi kuluksi kohdistetaan osakkaan käytössä mahdollisesti olevien koneiden ja laitteiden laskennallinen kulu, osuus yhtiön hallintomenoista sekä osakkaan toimintatulokseen perustuva yhteisövero. Maksettu osinko kirjataan tulospisteen vähennykseksi. Tulospisteelle lasketaan kuukausittain ja

ennemminkin järjestelmästä, joka ottaa lääkärin työuran aikana huomioon heidän työpanoksensa vaikutuksen holdingyhtiön arvonnousuun. Tällä estetään se, ettei lunastushinta olisi kaikille sama, vaan huomioisi paremmin yksittäisten osakkaiden vaikutuksen osakkeen arvonnousuun. VML 28 §:n soveltamisen osalta ratkaisu noudatti Wikströmin tulkinnan mukaisia yleislausekkeen soveltamisen rajoitukselle luotuja oppeja siitä, ettei yleislausekkeen soveltamiselle voida täyttää lainsäädännössä olevia aukkoja.¹¹¹

Tulospisteen laskussa oli huomioitu jo ennalta vähennettynä osakkaalle maksettu palkka, jonka vuoksi syntynyttä luovutusvoittoa ei voitu pitää täysin työpanokseen perustavana. Tältä osin argumentti siitä, kuinka TVL 33 b §:n soveltaminen olisit tullut laajentaa tilanteeseen VML 28 §:n avulla laajentaisi mielestäni VMML 28 §:n tulkintaa liiaksi. Tilanteen arvioiminen toisin olisi mielestäni edellyttänyt sitä, että järjestelyn avulla olisi ansiotulo kokonaisuudessaan tai ainakin enemmälti siirretty luovutusvoittoverotuksen piiriin. Nyt esillä ollut järjestely ei kuitenkaan tukenut tätä, sillä sen lisäksi että maksetut palkat oli jo vähennetty pisteytyksen laskukaavassa, varoja ei myöskään jaettu yhtiöstä ulos tasaisesti. Tämä korostaa sitä, ettei järjestelyn tarkoitus ollut muuntaa säännöllistä ansiotuloa luovutusvoitoksi. Osakkaille maksettiin heidän työskentelystänsä normaalisti palkkaa ja luovutusvoitto konkretisoitui vasta osakkeista luovuttaessa tilanteessa, jossa työskentely yhtiössä loppui. Tätä voidaan pitää yritystoiminnalle luonnollisena tapana jättäytyä pois omistajan roolista.

4.3 Holdingyhtiöille kommandiittiyhtiön läpi kertyneen tulon verokohtelu 2018:40

4.3.1 Kommandiittiyhtiön käyttö johti VML 28 §:n soveltamiseen

Korkein oikeus on arvioinut holdingyhtiön toimivuutta samankaltaisissa tapauksissa myös kommandiittiyhtiön näkökulmasta. Tulon jakajana kommandiittiyhtiö toimii jo lähtökohtaisesti eri tavalla kuin osakeyhtiö. Kommandiittiyhtiötä ei katsota verovelvolliseksi vaan se toimii laskentasubjektina, jonka avulla tulo lasketaan jaettavaksi yhtiömiesten verotuksessa verotettavaksi.¹¹² Kommandiittiyhtiön jäsenten verotus ei ole sidonnainen siihen jakaako kommandiittiyhtiö varoja yhtiömiehille. Kommandiittiyhtiölle kertynyt tulo ja tappio jaetaan yhtiömiesten välille siitä huolimatta, tapahtuuko kommandiittiyhtiön ja yhtiömiesten välillä tosiasiallista varojenjako.¹¹³ Siinä missä

vahvistetaan vuosittain toimintatulos, joka muodostuu osakkaan pääomansijoituksesta yhtiöön ja nostamattomista voittovaroista.”

¹¹¹ Wikström 2008 s.109 ”Yleislauseketta käyttämällä ei pidä täyttää aukkoja lainsäädännössä. Niiden paikkaaminen on lainsäätäjän tehtävä”

¹¹² Villa- Ossa 2017 s.6

¹¹³ Ossa 2014 s.193

voitontavoittelu on osa osakeyhtiölakia, voidaan kommandiittiyhtiön laista johdettava tarkoitus katsoa olevan voiton tuottaminen sen yhtiömiesten hyväksi.¹¹⁴

Tapauksessa 2018:40 oli kyse lääkäriyhtiöstä, jossa lääkäri A:n omistama holdingyhtiö C oli toiminut B Ky:n vastuunalaisina yhtiömiehinä ja tälle ja muille vastuunalaisina yhtiömiehinä toimineille holdingyhtiöille oli kaikille järjestetty oma laskennallinen tulosityksikkönsä, jonka perusteella B Ky:stä jaettu tulo-osuus määräytyi. Verotarkastuksen perusteella tätä B Ky:stä C:lle jaettavaa tulo-osuutta oli pidetty A:n työpanososinkona TVL 33.3 §:n ja VML 28 §:n nojalla. Hallinto-oikeus totesi myöhemmin perusteluissaan, että Verovelvollisilla on sinänsä lähtökohtaisesti oikeus valita erilaisista toimintavaihtoehdoista verotuksellisesti edullisin menettely, mutta työpanokseen perustuvat osingot tulisi verottaa niiden todellisen luonteen mukaisesti.¹¹⁵ Prejudikaattisessa mielessä KHO ei tapauksen osalta lausunut merkittävästi uusia kannanottoja, vaan tukeutui pitkälti HO:n lausumiin. HO perusteli, VML 28 §:n soveltamista sillä, ettei TVL 33.3 b §:n ole ollut tarkoitus rajoittaa VML 28 §:n soveltamisalaa osingonjakotilanteissa.¹¹⁶ Voidaan katsoa, että tapauksen tarkastelu VML 28 §:n lävitse on perusteltua. Kun otetaan huomioon järjestelyn lopputulos, jossa A:n ainakin joltain osin työhön perustuva tulo kanavoituu kommandiittiyhtiön kautta hänen holdingyhtiönsä, voidaan perustellusti kysyä, mikä on ollut järjestelyn todellinen luonne ja tarkoitus? Tapaus rinnastuu edellä olleeseen KHO:n ratkaisuun 2016:219 siltä osin, että on näytetty toteen olevan kyse järjestelystä, jossa A:n työpanokseen perustuvien tulo-osuuden saaja on hänen omistamansa holdingyhtiö.¹¹⁷ Järjestelyssä oli mukana myös muita A:han rinnastettavia lääkäreitä, jotka olivat omien holdingyhtiöidensä kautta osana B Ky:tä, joka toimi laskentasubjektina jakaen verotettavan tulon holdingyhtiöille. B Ky:n sisällä jako oli tässäkin tapauksessa järjestetty jokaiselle holdingyhtiölle luodun tulosityksikön avulla, josta oli jo vähennetty lääkäriosakkaalle maksettu palkka ym. kulut. Näiden kulujen jälkeen jäljelle jäänyt voitto tuloutui

¹¹⁴ Villa - Ossa 2017 s.33 ”Tältä osin avoimen yhtiön toiminnan tarkoitus ei juuri eroa osakeyhtiölain (OYL 1:5) ja osuuskunnan (OKL 1:5) toiminnan tarkoituksesta. Olennaista on, että yhtiön toiminta edistää yhtiömiesten taloudellisia etuja joko välittömästi tai välillisesti siten, että yhtiön toiminnasta saatu hyöty eli (voitto) kertyy yhtiömiesten hyväksi.”

¹¹⁵ KHO 2018:40 perustelut: ”Verovelvollisilla on sinänsä lähtökohtaisesti oikeus valita erilaisista toimintavaihtoehdoista verotuksellisesti edullisin menettely. Toisaalta verotuksessa voidaan tehtyjä toimenpiteitä arvioida niiden tosiasiallisen taloudellisen luonteen mukaan oikeudellisesta muodosta riippumatta. Työpanokseen perustuvat osingot on verotettava niiden todellisen luonteen mukaisesti joko palkkana tai työkorvauksena, jos osingon jakoperusteena on yhtiöjärjestyksen määräyksen, yhtiökokouksen päätöksen, osakassopimuksen tai muun sopimuksen mukaan osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Tuloverolain 33 b §:n 3 momentin soveltaminen ei edellytä erityisen määrämuotoisen sopimuksen olemassaoloa, vaan asiasta on katsottava säännöksen edellyttämällä tavalla sovitun, jos osinko on päätetty jakaa työpanoksen perusteella.”

¹¹⁶ KHO 2018:40 perustelut: ”Säännöksellä ei ole ollut tarkoitus rajoittaa verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n veronkiertosäännöksen soveltamisalaa osingonjakotilanteissa.”

¹¹⁷ KHO 2016:219 perustelut: ”B Ky:n toiminta on järjestetty kommandiittiyhtiömuodossa siten, että työnsuorittajien työpanokseen perustuvien tulo-osuuksien saajina ovat työnsuorittajien omistamat vastuunalaisina yhtiömiehinä toimivat osakeyhtiöt työnsuorittajien sijaan eli järjestelyssä osakaslääkäreiden pääsääntöisesti itse omistamat osakeyhtiöt toimivat kommandiittiyhtiössä vastuunalaisina yhtiömiehinä.”

lopulta tulosityksikkölaskentaan perustuvien jakoperusteiden vastuualueen yhtiömiehen voitto-osuutena holdingyhtiöille.

HO piti järjestelyä siinä mielessä rinnasteisena tapaukseen KHO 2016:219, että tilanteessa voitiin huomioida se, miten KHO oli tuossa tapauksessa ottanut kantaa työpanoksen perusteella saatujen osinkojen verotukseen.¹¹⁸ KHO oli tapauksessa 2016:219 rakentanut argumentointinsa sen varaan, että TVL 33.3 §:n ei soveltunut tilanteeseen vain sen vuoksi, että kyse ei ollut osingosta. Tapauksen tosiasiallinen luonne olisi siis tuossakin tapauksessa johtanut TVL 33.3 §:n soveltamiseen, mikäli kyse olisi ollut osingon, eikä luovutusvoiton verottamisesta. HO:n mukaan järjestelyn liiketaloudellisia perusteita oli pidettävä ohuina ja toimintamallin hyöty liittyi lähinnä voitonjaon verotukseen. Tämän vuoksi järjestelyn tosiasiallisen luonteen perusteella VML 28 §:n voitiin katsoa soveltuvan tilanteeseen. Korkein hallinto-oikeus ei muuttanut hallinto-oikeuden päätöstä, eikä perusteluissakaan merkittävästi tukeutunut uusiin näkökantoihin. KHO perusteli, että vaikka verovelvollisilla on sinänsä lähtökohtaisesti oikeus valita erilaisista toimintavaihtoehdoista verotuksellisesti edullisin menettely, KHO katsoo, kuten hallinto-oikeus on tehnyt, että verotuksessa on pyrittävä arvioimaan tehtyjä toimenpiteitä niiden tosiasiallisen taloudellisen luonteen mukaan ja KHO katsoo myös, että esillä olevassa asiassa kommandiittiyhtiön käyttöön perustuva toimintamalli on liiketaloudellisilta perusteiltaan suhteellisen ohut ja osin keinotekoinen, kun otetaan huomioon, että toimintamallilla saavutettava hyöty liittyy lähinnä A:lle kertyvän voitonjaon verotukseen.¹¹⁹ Koska toimintamalli ei siten kokonaisuutena arvioiden vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta, B Ky:n vastuunalaiselle yhtiömiehelle C Oy:lle kuuluva osuus kommandiittiyhtiön voitosta on tullut verottaa yhtiön osakkaan A:n työpanokseen perustuvana TVL 33 b 3. §:n tarkoitettuna tulona. Lisäksi KHO perusteli tilanteen eroavaisuutta tapaukseen 2016:219 sillä, että nyt käsiteltävässä tapauksessa oli kyse nimenomaisesti varojenjaosta, johon myös tapauksessa 2016:219 otettiin kantaa, vaikka kyseinen tapaus koskikin luovutusvoiton verokohtelua.¹²⁰

¹¹⁸ KHO 2016:219 ” Koska X Oy:n A:lta hankkimien osakkeiden luovutusvoitossa ei ole kysymys osingosta, tuloverolain 33 b §:n 3 momentti ei tule asiassa sovellettavaksi.”

¹¹⁹ KHO 2016:219 perustelut: ” Korkein hallinto-oikeus katsoo myös, kuten hallinto-oikeuskin on tehnyt, että esillä olevassa asiassa kommandiittiyhtiön käyttöön perustuva toimintamalli on liiketaloudellisilta perusteiltaan suhteellisen ohut ja osin keinotekoinen, kun otetaan huomioon, että toimintamallilla saavutettava hyöty liittyy lähinnä A:lle kertyvän voitonjaon verotukseen. Koska toimintamalli ei siten kokonaisuutena arvioiden vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta, B Ky:n vastuunalaiselle yhtiömiehelle C Oy:lle kuuluva osuus kommandiittiyhtiön voitosta on tullut verottaa yhtiön osakkaan A:n työpanokseen perustuvana tuloverolain 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettuna tulona. Tämän vuoksi ja kun muutoin otetaan huomioon edellä ilmenevät hallinto-oikeuden päätöksen perustelut sekä korkeimmassa hallinto-oikeudessa esitetyt vaatimukset ja asiassa saatu selvitys, hallinto-oikeuden päätöksen lopputuloksen muuttamiseen ei ole perusteita.”

¹²⁰ KHO 2016:219 perustelut: ”Vuosikirjaratkaisussa on edelleen todettu, että muissa tilanteissa verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n veronkiertosäännöstä voitaisiin säännöksen edellytysten täytyessä soveltaa yhtiön osingonjakoihin ja muihin varojenjakoihin tavalliseen tapaan.”

Tapaus KHO 2018:40 erosi siltä osin edellisestä, ettei varojenjako perustunut luovutusvoittoon, vaan kommandiittiyhtiön läpi holdingyhtiölle kulkeutuneeseen tulo-osuuteen. Edelliseen tapaukseen peilaten merkitykselliseksi nousi siis se, että tulo-osuus voitiin rinnastaa siinä määrin osinkoon, että TVL 33 b.3 § voitiin ulottaa koskemaan myös tulo-osuuden verotusta, vaikka se ei aiemmassa tapauksessa taipunutkaan koskemaan luovutusvoiton verotusta. Itälä on painottanut arvioinnissaan työpanoksen vaikutusta osinkoon, sillä lain esityöt korostavat näissäkin tilanteissa soveltuvuuden edellyttävän sitä, että osingon suuruus määräytyy työpanoksen perusteella.¹²¹ Erityistä merkitystä tapauksessa ei annettu myöskään sille, että tulo kulkeutui kommandiittiyhtiön läpi työpanokseen vaikuttaneen henkilön holdingyhtiölle, eikä suoraan työpanokseen vaikuttaneelle osakkaalle.¹²² On myös nostettu esiin, ettei lain esitöitä olisi ollut tarpeen tulkita laajentavasti siten, että jako-osuus olisi rinnastettavissa osinkoon. Esityöt kuitenkin painottavat, ettei tällaisessa tilanteessa olisi estettä soveltaa VML 28 §:n yleistä veronkiertosäännöstä.¹²³ Lopputuloksen kannalta merkitystä oli lopulta sillä, että tapauksessa 2016:219 luovutusvoittoa ei voitu rinnastaa osinkoon, joten TVL 33 b 3 ei tullut sovellettavaksi, mutta tapauksessa 2018:40 tämä katsottiin olevan mahdollista.

4.3.2 Voidaanko jako-osuus rinnastaa osinkoon?

KHO:n enemmistö piti selvänä sitä, että Ky:n käyttäminen järjestelyssä oli johtunut ainoastaan veroedun tavoittelusta, vaikka vähemmistöön jääneiden mielestä pelkkä yhtiömuodon valinta ei voisi täyttää VML 28 §:n soveltamisedellytyksiä, sillä yhtiömuodon valinnalle ei sinällään tarvitse esittää liiketaloudellisia perusteita.¹²⁴ KHO ei siis keskittynyt ratkaisemaan sitä, voidaanko jako-osuus rinnastaa osinkoon, vaan se painotti enemmänkin suoraan VML 28 §:n luomaa mahdollisuutta tulkita järjestely tehdyksi vain veroedun tavoittelun vuoksi ja täten se katsoi voivan sivuuttaa Ky:n käyttämisen osana järjestelyä. Tilannetta olisi voitu arvioida myös yhtiöoikeudellisesta näkökulmasta siten, että onko jako-osuus siinä määrin osingon kaltainen varojenjaon muoto, että jako-osuuden verotuksellisen erityissäännöksen puuttuessa työpanokseen perustuvien etujen kohdalla, voitaisiin tämä rinnastaa osinkoon, jotta tulo saadaan tätä kautta luettua työpanososingoksi? Avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön yhtiöoikeudellisesta luonteesta johtuen jako-osan rinnastaminen osinkoon voisi olla perusteltua, sillä

¹²¹ Itälä 2023 s.506

¹²² Itälä 2023 s.506

¹²³ Penttilä 2018 s.5

¹²⁴ Knuutinen 2020 s.97 ” Tapaus ratkaistiin äänin 3–2. Vähemmistö katsoi, ettei VML 28 §:n yleissäännöstä tulisi tapauksessa soveltaa. Kommandiittiyhtiömuodossa toimiminen ei sellaisenaan ollut tapauksen olosuhteissa keinotekoisia. Verovelvollisella on valinnanvapaus yhtiömuodon suhteen, eikä tietyn yhtiömuodon valinta sinänsä voi johtaa veron kiertämisestä koskevan säännöksen soveltamiseen. Yhtiömuodon valinnalle ei lähtökohtaisesti tarvitse myöskään esittää erityisiä liiketaloudellisia perusteita. Työpanososingoa koskeva säännös oli otettu lakiin sen jälkeen, kun oikeuskäytännössä oli katsottu, ettei yhtiöoikeudellisesti moitteettomasti toteutettuun osingon jakamiseen osakeyhtiössä työpanosten suhteessa voitu puuttua VML 28 §:n nojalla (KHO 2008:6).”

vaikka kommandiittiyhtiö ei olekaan verosubjekti, se omistaa kuitenkin itse omaisuutensa.¹²⁵ Varallisuus voitaisi siis katsoa kommandiittiyhtiön varallisuudeksi ennen varojenjako, jonka vuoksi varojenjako olisi myös perusteltua rinnastaa osinkoon.

Knuutinen on lisäksi todennut, että tapauksen kannalta ei voida myöskään sivuuttaa aikaisempien järjestelyjen merkitystä. Ennen Ky:tä lääkärit olivat harjoittaneet toimintaa Oy:n kautta, jonka kohdalla oli verotuksellisesti haasteeksi noussut juuri työpanososinkojen kohtelu. Tämä voitiin katsoa osaltaan johtaneen yhtiömuodon muuttamiseen Ky:ksi, joka indikoi sitä, että järjestyn, tarkoitus oli ollut käytännössä ainoastaan verotuksellinen¹²⁶

4.4 Työsuhteen perusteella merkittyjen osakkeiden verotus luovutustilanteessa KHO 2019:26

4.4.1 VML 28 § soveltaminen olisi ollut mahdollista

Oikeustapauksessa 2019:26 oli kyse yhtiöjärjestelystä, jossa A merkitsi D Oy:n osakkeita, joiden merkintää puolestaan C Oy rahoitti. Lainan vakuutena toimi D Oy:n osakkeet ja korko oli 1% yli euriborin. Lainahtojen mukaan korko maksettiin kerran vuodessa ja mikäli korko ylitti A:n D:n osakkeista saaman osinkotuoton, oli A:lla oikeus jättää korko maksamatta ja lisätä se pääomaan. A oli avainhenkilöasemassa B Oy:hyn ja hänellä tai muilla avainhenkilöillä ei ollut oikeutta luovuttaa osakkeitaan ilman C Oy:n suostumusta. Avainhenkilön oli työsuhteen päättyessä luovutettava D Oy:n osakkeet C Oy:lle. Tapaus oli monelta osin hyvin samankaltainen tapauksen 2014:66 kanssa ja voitiin perustellusti todeta A:n oikeuden merkitä osakkeita perustuneen työsuhteeseen, kun osakkeiden hankinta oli kuitenkin tapahtunut käypään arvoon, ei osakkeiden hankinnan yhteydessä voitu katsoa syntyneen A:lle sellaista työsuhteen perusteella saatua etua, jota olisi tullut tuossa vaiheessa verottaa.¹²⁷ Verotuksellisesti ratkaistavaksi tuli se, miten A:n työsuhteen päättyessä tapahtuvaa luovutusta C Oy:lle, tuli arvioida? A oli työsuhteen päättyessä luovuttanut osakkeet hinnalla, joka ei ylittänyt osakkeiden

¹²⁵ Koski – Sillanpää 2024 kappale 17 ”Avoin yhtiö omistaa itse yhtiöomaisuutensa, jolla se myös vastaa yhtiön velvoitteista. Yhtiöomaisuus on siten yhtiömiesten yksityisestä omaisuudesta erillinen, itsenäinen omaisuusmassa. Yhtiömiehellä on vain yhtiöosuus yhtiössä. Se koostuu yhtiöön kohdistuvista oikeuksista ja velvoitteista. Toisaalta yhtiömiestä vastaa (yhtiön lisäksi) yhtiön velvoitteista niin kuin omasta velastaan.”

¹²⁶ Knuutinen 2020 s.98 ” Mikäli toteutettua järjestelyä ja omistusrakennetta arvioidaan kuitenkin kokonaisuutena, voi johtopäätös olla toinen. Jos katsotaan, että työpanososinkoa koskevan erityissäännöksen soveltumattomuus on saavutettu keinotekoisella rakenteella, jolle ei ole ollut riittäviä verotuksesta riippumattomia perusteita, on kysymyksessä lain tarkoituksen vastainen veroetu. VML 28 §:n soveltamisen näkökulmasta kommandiittiyhtiön oikea muoto olisi ollut osakeyhtiö”

¹²⁷ TVL 66 § ” Ansiotuloa on etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta merkitä yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää hintaa alempaan hintaan. Etu on veronalaista siltä osin kuin osakkeen tai osuuden hinnasta saatu alennus on enemmän kuin 10 prosenttia osakkeen tai osuuden käyvästä hinnasta. Jos etu ei ole henkilöstön enemmistön käytettävissä, saatu alennus on koko määrältään veronalaista tuloa.”

käypää arvoa ja luovutusvoittoja verotettiin luovutusvoittoa koskevan tuloverolain säädösten mukaisesti.¹²⁸

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan tuloverolain 45 §:n 1 momentin perusteella omaisuuden, kuten osakkeiden, luovutuksesta saatu voitto on veronalaista pääomatuloa. Tähän ei ole olemassa tuloverolaissa poikkeuksia kannustinjärjestelmän nojalla hankittujen osakkeiden luovuttamisesta kauppahintaan, joka ei ylitä käypää arvoa. Korkeimman hallinto-oikeuden mielestä tuloverolain 66 § ja KHO 2014:66 määrittelee tyhjentyvästi sen, että työntekijälle voi kertyä veronalaista ansiotuloa, kun hän merkitsee tai hankki työsuhteensa perusteella osakkeita käypää arvoa alempaan hintaan. Luovutuksesta saatava luovutusvoitto on kuitenkin katsottava olevan pääomalle saatua tuottoa. Näin ollen A:n D Oy:n osakkeiden luovutuksesta saama luovutusvoitto on tuloverolain säännösten nojalla hänen pääomatuloaan. Tuloverolain säädökset tilanteeseen ovat selkeät, joskin tapauksen järjestelyä useampaa yhtiötä käyttäen voidaan pitää normaalista poikkeavana. Voidaan kuitenkin perustellusti sanoa, ettei osakkeiden merkintä käypään hintaan sinällään sisällä verotettua etua. Voidaan toki perustellusti väittää, ettei kuka tahansa voi sijoittaa listaamattomaan yhtiöön ja A:n oikeus tämän sijoituksen tekemiseen listaamattomaan yhtiöön on selkeästi perustunut hänen työsuhteeseensa, jota indikoi myös se, että osakkeista on tullut luopua työsuhteen päätyttyä. Tällainen järjestely voidaan siis katsoa täyttävän henkilöstöannille ominaisen sitouttamiseen pyrkivän elementin. Merkintäoikeuden syntymisessä ei kuitenkaan ole ollut kyse minkäänlaisesta työsuhteen perusteella saadusta veroedusta, sillä merkintä on tapahtunut käypään hintaan.

4.4.2 Missä työsuhteen perusteella syntynyt etu olisi voinut olla?

Tapaus KHO 2019:26 rinnastetaan usein tapaukseen 2014:66, mutta niissä on kuitenkin olemassa yksi selkeä ero. Tapauksessa 2014:66 työntekijällä oli oikeus merkitä osakkeita suoraan, ei holdingyhtiön kautta. Tämän lisäksi järjestely ei sisältänyt niin monimutkaisia struktuureja, joiden syntymiseen sijoitusten kohdeyhtiö olisi ollut osallisena. Lisäksi kohdeyhtiö ei suoraan rahoittanut omien osakkeidensa ostoa, joka OYL mukaan olisi sallittua vain henkilöstöannissa.¹²⁹ Tällöin voidaan perustellusti katsoa, ettei VML 28 §:n läpi tarkasteltuna järjestelmä ollut kokonaisuutena katsottava

¹²⁸ Knuutinen 2020 s.104 ” TVL 45.1 §:n perusteella omaisuuden, kuten osakkeiden, luovutuksesta saatu voitto on veronalaista pääomatuloa. KHO totesi, että tuloverolaissa ei ole erityissäännöstä, jonka nojalla tästä pääsäännöstä voitaisiin poiketa tilanteessa, jossa työntekijä luovuttaa kannustinjärjestelmän nojalla hankkimiaan tai saamiaan osakkeita työnantajayhtiönsä lähipiiriin kuuluvalle taholle kauppahinnasta, joka ei ylitä osakkeiden käypää arvoa.”

¹²⁹ OYL 13.10 § ” Yhtiö ei saa antaa rahallinaa, varoja tai vakuutta käytettäväksi siihen tarkoitukseen, että ulkopuolinen voi hankkia yhtiön tai sen emoyhtiön osakkeita. Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaisiin jakokelpoisten varojen rajoissa toteutettaviin toimiin, joiden tarkoituksena on osakkeiden hankkiminen yhtiön tai sen lähipiiriin kuuluvan yhtiön työntekijöille.”

sisältävän sellaisia järjestelyjä, joiden tosiasiallinen luonne ei välttämättä vastaisi sille annettua muotoa. Lisäksi osakeyhtiölaki ei puoltanut VML 28 §:n soveltamista ja annetun muodon sivuuttamista. Mahdollisuutta sijoittaa listaamattomaan yhtiöön voidaan pitää etuna, joka ei ole kaikkien saatavilla. Listaamattomat yhtiöt eivät ole vapaan kaupankäynnin kohteena, joten niihin sijoittaminen edellyttää tavallisesti sijoittajan ja sijoituskohteen välistä kohtaamista. Maksullisen osakeannin tarkoitus on tavallisimmin kohdeyhtiön pääoman tarve.¹³⁰ Kysymyksessä voi kuitenkin olla myös yhdistetty kohdeyhtiön pääoman tarve ja halu palkita työntekijöitä henkilöstöannissa. Jotta henkilöstöannissa syntyisi jokin etu ja tätä voisi kutsua palkisemiseksi, tulee työntekijän saada merkitä osake käypää arvoa alempaan hintaa, jolloin merkitsijää verotetaan tästä alihintaisuudesta johtuvasta edusta.¹³¹ Tapauksessa KHO 2019:26 ei kuitenkaan ollut kyse alihintaisesta kaupasta, joten merkitsijälle ei kohdistunut rahassa mitattavaa yksilöityä etua. Se että merkitsijällä on mahdollisuus merkitä listaamattoman yhtiön osaketta, ei sisällä yksilöitävissä olevaa etua, johon vero voitaisiin kohdistaa. Tuloverotuksen keskeiset periaatteet muodostuvat laajan tulokäsitteen ympärille, josta tulo lasketaan ja jaetaan tulolajeihin.¹³² TVL 29 §:n mukaan veronalaista tuloa ovat verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot. Mikäli rahanarvoinen etu katsottaisiin syntyneen, tulisi se olla yksilöitävissä, sillä vero voidaan kohdistaa vain konkreettiseen euromääräiseen etuuteen, jolloin veron laskeminen on mahdollista. TVL 29 §:stä ilmenevä sanamuoto rahanarvoinen etu on olennainen osa säädöksen tarkoitusta. Tulokäsitteen laajuus on tärkeä osa verojärjestelmää ja laajan tulokäsitteen voidaan katsoa puolustavan tulojärjestelmää sen rappeutumista vastaan. Lähtökohtaisesti on siis tärkeä luokitella tuloksi kaikki verovelvollisen saamat rahanarvoiset etuudet, ellei kyseessä voida katsoa olevan sellainen etuus, joka on vakiintuneesti katsottu jäävän tulokäsitteen ulkopuolelle.¹³³ Tulon verotukselle olennaista on kuitenkin se, että etu tulee olla mitattavissa, jotta vero voi olla laskettavissa. Tapauksen KHO 2019:26 tapauksessa oikeus merkitä listaamattoman yhtiön ei voi olla sellainen etu, joka olisi verotettavissa. Ensinnäkään tällainen etu ei ole numeraalisesti mitattavissa. Toisekseen mikäli tällainen etu euromääräisesti määriteltäisiin, tulisi

¹³⁰ Immonen 2014 s.26 ”Maksullisessa osakeannissa kysymys on yksinkertaistettuna siitä, että yhtiö hankkii oman pääoman ehtoista rahoitusta järjestämällä maksullisen osakeannin, jossa osakkeiden merkintään oikeutettu saa niin halutessaan merkitä maksua vastaan joko yhtiön antamia uusia tai yhtiön hallussa olevia omia osakkeita. Samassa annissa voidaan myös antaa sekä uusia osakkeita että luovuttaa yhtiön hallussa olevia omia osakkeita. Taloudellisesta näkökulmasta katsottuna kysymys on siitä, että osakkeiden merkitsijä rahoittaa yhtiötä oman pääoman ehdoin ja saa antamansa rahoituksen vastikkeeksi yhtiön antaman osakkeen, joka tuottaa osakeyhtiölaista ja yhtiöjärjestyksestä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet.”

¹³¹ Immonen 2014 s.60 ”TVL 66.1 §:n ensimmäisen virkkeen mukaan ansiotuloa on etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta merkitä yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää hintaa alempaan hintaan. Säännöksen toisesta ja kolmannesta virkkeestä ilmenee, että etu on veronalaista siltä osin kuin osakkeen tai osuuden hinnasta saatu alennus on enemmän kuin 10 prosenttia osakkeen tai osuuden käyvästä hinnasta, edellyttäen, että etu on henkilöstön enemmistön käytettävissä. Jos näin ei ole, merkintähinnasta saatu alennus on koko määrältään palkkana verotettavaa ansiotuloa.”

¹³² Wikström 2006 s.181

¹³³ Wikström 2006 s.181

osakeannin osapuolten se lähtökohtaisesti määrittää. Verohallinnon ei voida katsoa ulkopuolisena tahona voivan määrittää euromääräistä etua merkintäoikeudelle. Tilanne olisi voinut olla arvioitavissa eri tavalla, mikäli merkintäoikeus olisi irrotettu osakkeesta ja merkintähinta olisi myyty erikseen.

Tapaus KHO 2019:26 eroaa sisällöltään ja lopputulokseltaan tapauksesta 2014:66 ja sitä voidaan pitää myös ratkaisun puolesta onnistuneempana. Tapausten kokonaisuuden arvioinnin kannalta, johon VML 28 §:n soveltaminen luonnollisesti perustuu,¹³⁴ voidaan kuitenkin yksinkertaisemmalla rakenteella nähdä olevan myös merkitystä. Tapauksesta 2014:66 poiketen, tällä kertaa ei esitetty fuusioinnin mahdollisuutta ja kohdeyhtiön toimimista rahoittajana, jotka omalta osaltaan puolsivat aiemmassa tapauksessa järjestelyn rinnastamista työsuhdeantiin. Voidaan siis sanoa, että tapauksessa 2014:66 sekä järjestelyn kokonaisluonne sekä osakeyhtiölain määräykset puolsivat VML 28 §:n soveltamista, kun taas tapauksessa 2019:26 veronkierrolle ominainen luonne ei saanut tukea kummastakaan edellä mainitusta.

¹³⁴ Knuutinen 2020 s.72-73

5 Oikeustapausten pohjalta tehtäviä arvioita

5.1 Tulkinnalliset periaatteet ratkaisujen taustalla

5.1.1 Tapaus 2014:66 korostaa lain systematiikan mukaista tulkintaa

VML 28 §:n soveltamisedellytysten arviointi pääoma- ja ansiotuloa koskevien oikeustapausten pohjalta käsittelee verosuunnittelulle ominaista aihetta, jossa ansiotuloa voidaan ainakin jossain määrin katsoa yritetyn muuttaa pääomatuloksi.¹³⁵ Tapauksessa 2014:66 järjestely on tulkittu VML 28 §:n avulla kokonaisuudeltaan sellaisiksi, joiden pääasiallisen syynä on voitu pitää verotuksellisia syitä. Verolakien tulkintaoppien näkökulmasta tapauksessa on ollut kyse lain systematiikan mukaisesta tulkinnasta. OYL 13.10 §:n mukaan lainan antaminen yhtiön omien osakkeiden hankintaan on sallittua vain henkilöstöannissa. Voidaan siis todeta, että mikäli KHO ei olisi rinnastanut järjestelyä TVL 66 §:n mukaisesti työsuhteeseen perustuneeksi, *de facto* sovellettu OYL:n vastainen rahoitusjärjestely olisi KHO:n toimesta sallittu. Vaikka KHO:n ei lähtökohtaisesti pyydettykään arvioimaan tilannetta OYL:n kannalta, oli OYL 13.10 §:n merkitys lain systematiikan kannalta kuitenkin merkittävä, sillä se säänteli ainoana normina jollain tavalla järjestelyssä käytettyä rahoitusmuotoa. Lain systematiikan sivuuttaminen ja OYL:n huomioimatta jättäminen olisi eittämättä antanut tapaukselle prejudikaattisesti ristiriitaisen luonteen ja sitä voidaan pitää perustellusti kokonaisharkinnan kannalta perusteltuna syynä laajentaa TVL 66 §:n tulkintaa.¹³⁶ Lain systematiikan kannalta voidaan siis todeta KHO:n olleen pakotettu valitsemaan OYL:n vastaisen tai tulolajien vastaisen soveltamisen väliltä ja päätyneen ratkaisuun, jossa tulolajien vastainen soveltaminen nähtiin pienempänä pahana. Ei voida myöskään täysin yksiselitteisesti tuomita ratkaisun olleen erillisten tulolajien kannalta ongelmallinen, sillä KHO luonnollisesti vastaa niihin kysymyksiin, jotka ovat riidanalaisia ja kuten aiemmin todettiin, verovelvollinen ei ollut kysynyt tapauksessa kannanottoa siihen, miten pääomanpalautuksen verokohtelu tulisi tilanteessa ratkaista. Osingon tulolajin määrittämiseen vaikuttaa osaltaan myös TVL 33 d 3. §. Jossa todetaan osingon olevan ansiotuloa, jos sen jakoperusteena on osingon intressipiiriin kuuluva henkilö.¹³⁷ TVL 33 b 3. § ei siis sisällä sellaista sanamuotoa, jonka mukaan osinko tulisi katsoa

¹³⁵ Knuutinen 2020 s.81 ” Järjestelmän perusrakenteesta johtuen varsinkin suurituloiset verovelvolliset ovat preferoineet pääomatuloja ja myös erilaisin keinoin pyrkineet ansiotulojensa muuntamiseen pääomatuloksi eli siirtämään työpanoksensa tuottoa pääoman tuotoksi. Tämä on johtanut ensinnäkin siihen, että lainsäätäjän on eräissä tilanteissa pitänyt puuttua asiaan tarkentamalla tai siirtämällä pääoma- ja ansiotulojen välistä rajaa verolainsäädännössä. Toiseksi lain soveltajan on eräissä tapauksissa pitänyt ottaa kantaa siihen, onko tulolajien välinen verosuunnittelu ollut hyväksyttävää, vai onko se katsottu veron kiertämiseksi.”

¹³⁶ Tikka. 1972 s.75-76 ” Vero-oikeudellisessa argumentaatiossa voidaan jonkin ratkaisun vaihtoehdon tueksi vedota siihen, että lain systematiikka tai lain johdonmukainen soveltaminen vaatii kyseistä tulkintaa tai että tulkinto on lain peruslinjan mukainen jne. Tällaisten argumenttien käyttö perustuu siihen, että yksittäiset vero-oikeudelliset säännökset nähdään laajemman säännöskokonaisuuden homogeenisiksi osiksi.”

¹³⁷ TVL 33b 3. § ” Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään osingon veronalaisuudesta, osinko on ansiotuloa, jos osingon jakoperusteena yhtiöjärjestyksen määräyksen, yhtiökokouksen päätöksen, osakassopimuksen tai muun sopimuksen mukaan on osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Osinko on sen henkilön tuloa, jonka työpanoksesta on kysymys.”

ansiotuloksi vain siltä osin, kuin työpanos on vaikuttanut sen syntymiseen vaan se voidaan katsoa antavan valtuuden tulkita osinko ansiotuloksi kokonaisuudessaan. Lain systematiikan mukainen tulkinta johtaa siis siihen, että kokonaisuuden kannalta arvioiden KHO:n ratkaisu laajentaa TVL 66 §:n tulkitaan, mutta ei johda suoranaisten ristiriitaa minkään säädöksen kanssa. Ainut syntynyt ristiriita on tulolajien kunnioittaminen osingonjaon kohdalla, mutta tässäkin TVL 33b 3.§:n soveltamiselle on olemassa lainsäätäjän tuki. Lainsäätäjän esitöistä selviää, että tarkoitus on ollut ennalta puuttua juuri oikeustapauksessa ilmenevien tapausten kaltaiseen tilanteeseen.¹³⁸ Tällöin voidaan perustellusti todeta, että vaikka tulolajijako onkin vero-oikeuden yleisten oppien kannalta keskeinen, ei sen osittainen sivuuttaminen johda lain systematiikan kannalta yhtä ongelmalliseen lopputulokseen kuin TVL 33 b 3. §:n soveltamatta jättäminen tai OYL 13.10 §:n vastainen soveltaminen johtaisi. VML 28 §:ta on siis sovellettu tapauksessa lain systematiikkaan tukeutuen, eikä soveltamisen voida tällöin katsoa olevan ristiriidassa myöskään legaliteettiperiaatteen kanssa. Myös vastakkaisia näkökulmia on esitetty. Torkkel on kritisoinut ratkaisua juuri legaliteettiperiaatteen näkökulmasta, jossa on omat ongelmansa.¹³⁹ VML 28 §:n soveltamisen kritisointi oikeusturvaan perustuvien argumenttien ennakkoratkaisuhakemukseen perustuneessa käsittelyssä sisältää kuitenkin oman jännitteensä. Tässäkin tapauksessa on ollut kyse monimutkaisesta järjestelystä ja sen verosuunnittelulle ominainen luonne on ollut todennäköisesti hakijalla tiedossa, sillä hakija on esittänyt hakemuksessaan monia vaihtoehtoisia järjestelymuotoja. Voidaan siis perustellusti kysyä, kuinka laajasti VML 28 §:n soveltaminen loukkaa kansalaisten oikeusturvaa tapauksessa, jossa on ollut kyse ennakolta kartoittaa järjestelyn veroseuraamuksia?

5.1.2 Tapauksessa 2016:219 VML 28 §:n soveltaminen olisi edellyttänyt laajennettua tulkintaa, jota tapauksen kokonaisluonne ei puoltanut.

Tapauksessa 2016:219 KHO ei nähnyt mahdollisuutena laajentaa TVL 33b 3. §:n koskemaan osingon sijaan myös luovutusvoittoa. Luovutusvoiton ja osingon eroja voidaan pitää olennaisena, eikä täten näiden rinnastaminen olisi perusteltua. Jotta järjestely olisi voitu tulkita VML 28 §:n soveltaen veron kiertämiseksi, olisi tämä edellyttänyt, että osinkotuloa olisi muunnettu luovutusvoitoksi ja tällöin olisi voitu laajennetulla tulkinnalla soveltaa TVL 33b 3. §:aa myös luovutusvoiton verokohteluun. Tätä

¹³⁸ HE47/2009 ” Ehdotettu muutos hillitsisi järjestelyitä, joissa työpanokseen perustuvaa ansiotuloa pyritään muuntamaan osinkotuloksi. Muutoksen välittömiä taloudellisia vaikutuksia ei ole mahdollista arvioida, sillä epävarmuus oikeuskäytännöstä on toistaiseksi rajoittanut verosuunnittelua lievän osinkoverotuksen hyödyntämiseksi.”

¹³⁹ Torkkel 2014 s.391–392 ” Korkeimman hallinto-oikeuden päätöstä lukiessa mieleen palautuu vuonna 1997 julkaistu Verotuksen oikeusturvatyöryhmän muistio samoin kuin korkeimman hallinto-oikeuden lääkäriyhtiöpäätös KHO 2008:6. Verotuksen oikeusturvatyöryhmän muistossa todettiin työryhmän kiinnittäneen huomiota siihen, että yleiseen veronkiertämissäännökseen liittyy kansalaisten oikeusturvan näkökulmasta tiettyjä ongelmia. Ensinnäkin se vähentää verotuksen ennustettavuutta. Se on ongelmallinen myös vallan kolmijako-opin näkökulmasta. Sen kautta lainsäätäjän valtaa luisuu lain soveltajalle. Yleinen veronkiertämissännös johtaa prejudikaatiooikeuteen, jossa sääntöjen soveltamisalue ja soveltamisaika saattavat olla epäselviä.”

tulkintaa olisi puoltanut se, että osakkeita olisi hankittu takaisin pieniä määriä kerrallaan, jolloin kyse olisi ollut yleisestä osinkoon rinnastettavasta omien osakkeiden ostamisesta varojenjakomuotona.¹⁴⁰ Vaikka TVL 28 §:n lainsäädäntöaineistosta ei ole juuri saatavissa tulkinta-apua, voidaan tulkinta-apu johtaa usein siitä normista, jonka soveltaminen VML 28 §:n avulla ratkaistaan.¹⁴¹ TVL 33b 3. §:n esitöistä ilmenevä tulkintaohje on selkeä ja sen on tarkoitettu koskevan vain osingonjakoa.¹⁴² Voidaan myös katsoa, että tulkinnanvaraisissa tilanteissa tulisi tilanne ratkaista lähtökohtaisesti verovelvollisen hyväksi VML 26.2§:n mukaan.¹⁴³ VML 26.2 §:n voidaan osaltaan katsoa rajoittavan luovutusvoiton rinnastamista osinkoon, mutta lähtökohtaisesti tulisi arviointi suorittaa VML 28 §:n avulla arvioiden, jolloin TVL 33b 3. §:n laajentavan tulkinnan edellytys tulisi olla veronkierron tarkoitus, jota korostaisi aiemmin sivuttu omien osakkeiden tasainen ostaminen. Tikka korostaa VML 28 §:n soveltamisessa huomioimaan verotuksen tavoitteet, joka käytännössä tarkoittaa pitkälti lainsäätäjän tarkoituksen selvittämistä, sillä lainsäädännöllisesti näihin tavoitteisiin pyritään juuri lakeja säätämällä.¹⁴⁴ Tapaukseen 2014:66 verraten kyseessä VML 28 §:n kannalta helpommin arvioitava tapaus. KHO:n perustelut puoltavat sitä, ettei järjestely kokonaisuuden kannalta sisällä sellaista veronkierron leimaa, jonka perusteella TVL 33b 3. §:n laajennettu soveltaminen tulisi kyseeseen.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Ossa 2020 s.353 ”Peitellyllä osingolla tarkoitetaan hinnoitteluvirheen lisäksi myös varojenjakoa omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla taikka osakepääomaa, vararahastoa tai ylikurssirahastoa alentamalla osingosta menevän veron välttämiseksi (ks. VML 29.2 §). Jos varojen jakaminen tuossa muodossa on ilmeisesti tapahtunut osingosta menevän veron välttämiseksi, tulevat peiteltyyn osingonjakoa koskevat säännökset sovellettavaksi, vaikka osakkeista maksettu kauppahinta vastaisi niiden käypää arvoa”

¹⁴¹ Tikka, 197 s.215 ”Pykälä voi siten tulla sovellettavaksi vain tilanteissa, jossa on otettava kanta toisen vero-oikeudellisen normin soveltamiseen tai soveltamatta jättämiseen, ja tällöin vaikutus ilmenee sinä tavassa, jolla tuota toista normia sovelletaan”

¹⁴² KHO 2016:219 perustelut: ”Tulovalolain 33 b §:n 3 momentin esitöiden (HE 47/2009 vp) mukaan tarkoituksena on ollut puuttua ainoastaan työpanokseen perustuvan osingon verotukseen. Säännöksellä ei ole ollut tarkoitus rajoittaa verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n veronkiertosäännöksen soveltamisalaa osingonjakotilanteissa. Ehdotetun 33 b §:n 3 momentin edellytysten täytyessä osinko verotettaisiin työpanoksen suorittajan ansiotulona. Muissa tilanteissa verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n veronkiertosäännöstä voitaisiin säännöksen edellytysten täytyessä soveltaa yhtiön osingonjakoihin ja muihin varojenjakoihin tavalliseen tapaan.”

¹⁴³ Määttä 2014 s.57 ”Jos asia on tulkinnanvarainen tai epäselvä ja jos verovelvollinen on toiminut vilpittömässä mielessä viranomaisen noudattaman käytännön tai ohjeiden mukaisesti, on asia ratkaistava tältä osin verovelvollisen eduksi, jos ei erityisistä syistä muuta johdu”

¹⁴⁴ Tikka 1972 s.65 ”Jonkin ratkaisuehdotuksen puolesta tai sitä vastaan on mahdollista vedota siihen, kuinka hyvin tai huonosti se on sopusoinnussa niiden talous- tai sosiaalipoliittisten päämäärien kanssa, joiden toteuttamiseksi asianomainen laki tai säännös on säädetty.”

¹⁴⁵ KHO 2016:219 perustelut: ”Osakeyhtiön toiminnalle on tunnusomaista kertyneiden voittovarojen jakaminen osinkona. Osakeyhtiön yhtiökokous voi kuitenkin valita, jaetaanko osinkoa vai ei. Voittovarojen osinkona jakamatta jättämistä ei ole pidettävä epätavallisena menettelynä. Tähän nähden A:n ja muiden osakkaiden työpanoksen ansiosta yhtiölle kertyneiden voittojen jättämisessä osinkona jakamatta ja sisällyttämisessä osakkeiden arvoon ei ole katsottava olevan kysymys sellaisesta oikeudellisesta muodosta, joka verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ei vastaisi asian todellista luonnetta tai tarkoitusta. Näin ollen A:n osakkeistaan X Oy:ltä saamaa luovutushintaa ei voida vastoin tulovalolain 32 ja 45 §:n säännöksiä pitää tulovalolain 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettuina työpanososinkoina myöskään verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n nojalla. Asiaa ei ole arvioitava toisin sillä perusteella, että A:n tulospisteen tulos muodostuu osittain hänen X Oy:lle tekemänsä työn arvosta.”

5.1.3 Tapauksen 2018:40 kokonaisluonteen kannalta VML 28 § puolsi laajennettua tulkintaa.

Tapauksessa 2018:40 merkityksellistä voidaan katsoa olleen järjestelyjen kokonaisluonne, jossa Oy oli muutettu Ky:ksi sen jälkeen, kun verotarkastuksen perusteella toiminnan harjoittaminen Oy:n pohjalta oli johtanut TVL 33b 3. §:n soveltamiseen.¹⁴⁶ Tapauksen tosiasiallinen luonne ei siis ollut muuttunut, vaikka kohdeyhtiön yhtiömuoto olikin vaihtunut. Tästä syystä kokonaisuuden kannalta oli VML 28 §:n avulla mahdollista laajentaa TVL 33b 3. §:n soveltamista koskemaan myös kommandiittiyhtiön yhtiömiehelle jaettua tulo-osaa. Tapauksen arvioinnissa on korostettu mm. sitä, että tapaus KHO 2018:40 tulisi tulkita niin, että mikäli toimintaa olisi jo alun perin harjoitettu Ky:n muodossa, ei VML 28 § olisi voinut tulla sovellettavaksi.¹⁴⁷ Kokonaisuuden kannalta on kuitenkin painotettu myös sitä, ettei järjestelystä tosiasiallisesti syntynyt veroetua.¹⁴⁸ On kritisoitu myös sitä, ettei VML 28 §:n avulla voida TVL 33b 3. §:a soveltaa laajentavasti.¹⁴⁹ Tikan tulkintaoppien mukaan VML 28 §:n tarkoitus on kuitenkin nimenomaisesti luoda valtuutus jonkin normin laajennetulle tulkinnalle, mikäli järjestelyn tarkoituksena on ollut veron kiertäminen.¹⁵⁰ Kritiikin mukaan VML 28 §:lla ei siis voitaisi soveltaa erityissäännöstä laajentavasti, mikäli todellista verohyötyä ei olisi syntynyt.¹⁵¹ Tikan näkemyksen mukaan kaksiosainen yleislausekkeelle keskeistä on ollut kuitenkin juuri verohyödyn tavoittelu, eikä ole eritelty sitä, tuleeko tavoite tosiasiallisesti toteutua.¹⁵² VML 28 §:aa ei voida soveltaa täyttämään lainsäädännön aukkoja vaan sillä tulisi estää järjestelmälle vieraita veroetuja¹⁵³ Legaliteettiperiaatetta

¹⁴⁶ KHO 2018:40 perustelut: ” Verotarkastuskertomuksen mukaan ennen B Ky:n perustamista vastaavalla tavalla järjestettyä toimintaa on ollut Y Oy:ssä, jossa osakaslääkäreiden osakeyhtiöt ovat olleet osakkaita, ja ne ovat saaneet vastaavasti osakaslääkärin työpanokseen perustuvan tulosityksikön tuloksen perusteella osinkoa Y Oy:ltä.”

¹⁴⁷ Penttilä 2018 s.6-7 ” Niinpä jos esimerkiksi vuonna 2008 toimintamalli on ollut tällainen ja se on sellainen nykyisinkin, ei lainmuutos 2009/469 ja ratkaisu KHO 2018:40 anna perustetta soveltaa siihen VML 28 §:ää nykyisinkään. Tällöin ei voida sanoa, että toimintamalli olisi otettu käyttöön TVL 33 b §:n 3 momentin mukaisten veroseuraamusten välttämiseksi. Tilanne on toinen, jos toimintamalli on muutettu ratkaisun KHO 2018:40 mukaiseksi kommandiittiyhtiömuotoiseksi vuonna 2009 tai sen jälkeen. Tällöin liiketaloudelliset perusteet tulevat olennaisiksi.”

¹⁴⁸ Juusela 2018 s.460 ” Verohallinnon kanta oli vastoin veronkiertosäännöksen soveltamisen perusoppia, jonka mukaan verovelvollisella on oikeus päättää toimintamallistaan ja juridisesta rakenteestaan. Tapauksessa eivät täyttyneet vakiintuneet veronkierron tunnusmerkit eikä järjestelyllä saavutettu verojärjestelmälle vieraita veroetuja”

¹⁴⁹ Juusela 2018 s.461 ” Ratkaisun perusteluissa todetaan nimenomaisesti, että järjestely ei kuulu työpanososingon sanamuodon mukaiseen soveltamisalaan, mutta erityissäännöksen laajentava tulkinta perusteltiin VML 28 §:n soveltamisella.38 Tällainen erityissäännöksen laajentava soveltaminen on vastoin vakiintuneita lainopillisia tulkintasääntöjä ja ristiriidassa perustuslain legaliteettiperiaatteen kanssa.”

¹⁵⁰ Tikka 1972 s.305 ”Verolain säännönmukaisella tulkinnalla on aina etusija VerL 56 §:n soveltamiseen nähden. Ratkaisutilanteessa on ensin tutkittava, minkälaiseen tulkintoon säännönmukaisiin tulkintamenetelmin päädyttäisiin. Vasta mikäli tämä tulkinto johtaisi lain tarkoitusta loukkaavaan tulokseen, voidaan ryhtyä selvittämään, on VerL 56 §:n nojautuen mahdollista poistaa se jännitystila, joka vallitsee lain ration ja tällaisen prima facie -tulkinnon välillä”

¹⁵¹ Juusela 2018 s.460

¹⁵² Tikka 1972 s.215 ”Prima facie näyttää siltä, että tunnusmerkistöistä on johdettavissa säännöksen kohteena oleville toimenpiteille vain yksi kriteeri: ilmeinen verosta vapautumisen tarkoitus”

¹⁵³ Knuutinen 2020 s.75

koskevat ongelmat ilmenevät juuri siinä rajapinnassa, jossa laajennettu tulkinta on johtamassa näiden aukkojen täyttämiseen. Legaliteettiperiaatetta kunnioittava tulkinta tulisi lähteä siitä, että mikäli TVL 33b 3. § laajennetaan koskemaan myös Ky: jako-osuutta, missä määrin osingonjako ja jako-osuus ovat yhtiöoikeudellisesti rinnastettavissa toisiinsa ja onko lainsäätäjän tarkoitus ollut TVL 33b 3.§:n säättämisen yhteydessä nimenomaisesti jättää Ky:n jako-osuus normin ulkopuolelle? Lain esitöistä ei ole löydettävissä viitteitä siitä, että lainsäätäjällä olisi millään tavalla ottanut huomioon mahdollisuuden soveltaa TVL 33b 3.§:a henkilöyhtiöiden kohdalla. Lainsäätäjän tavoitteista on kuitenkin johdettavissa tavoitteita yleisen ilmiön torjumiseen, mutta siinä mainitaan myös selkeästi kyse olevan vain osingonjaon sääntelystä.¹⁵⁴ Tapaus 2018:40 sisältää legaliteettiperiaatteelle ominaisia ongelmia, mutta VML 28 §:n avulla tehty kokonaisharkinta ja aiempi käytetty Oy muoto voidaan katsoa selkeästi lujittaneen sitä valtuutusta, jolla TVL 33b 3.§:n laajentavaan tulkintaan on päädytty. Yleisesti verolakien tulkinnassa tulisi painottaa lain systematiikan kannalta laajaa tulkintaa, varsinkin tapauksen 2018:40 kaltaisissa ”aukko-tilanteissa”. Ratkaisuja kritisoidessa tulisi aina muistaa, että tuomioistuimen tulee joka tapauksessa ratkaista käsiteltävä asia, eikä ole oikeusjärjestelmän luotettavuuden kannalta kestävä, että ”aukko-tilanteissa” todetaan, ettei voimassa olevaa säädöstä asian ratkaisemiseen ole.¹⁵⁵ Tapauksessa 2018:40 vero-oikeuden yleiset opit ja tulolajien pysyvyys puoltavat jako-osan rinnastamista osinkoon, vaikka se edellyttääkin legaliteettiperiaatteelle jännitteitä luovaa laajennettua tulkintaa.

5.1.4 Tapauksen KHO 2019:26 tapaisessa yksinkertaisemmassa järjestelyssä myös lain soveltaminen tulee pitää yksinkertaisena

Tapauksessa 2019:26 VML 28 §:n soveltamisella pyrittiin ratkaisemaan, käytännössä samanlaista tilannetta kuin tapauksessa 2014:66. Tapauksessa 2019:26 ei kuitenkaan päädytty soveltamaan VML 28 §:aa, eikä pääomatulon ei katsottu muuntuvan ansiotuloksi. Systemaattisen tulkinnan perusteella ei ollut löydettävissä sellaisia verolain ulkopuolisia normeja, jotka olisivat puoltaneet järjestelyn tulkitsemista henkilöstöanniksi. Aiemmassa tapauksessa tällaisena oli pidetty kohdeyhtiön osallistumista osakkeiden hankinnan rahoittamiseen.¹⁵⁶ Sen vuoksi, ettei lain systemaattisesta

¹⁵⁴ HE 47/2009 ” Ehdotuksella on tarkoitus puuttua ainoastaan työpanokseen perustuvan osingon verotukseen. Esitys ei poistaisi tuloverojärjestelmän rakenteen perusongelmaa, joka johtuu yhtäältä ansiotulojen korkeasta marginaaliverosta ja toisaalta noteeraamattomasta yhtiöstä saadun osingon usein hyvin kevyestä verotuksesta. Tämä tekee verosuunnittelun nyt esitetystä tarkistuksesta huolimatta edelleenkin houkuttelevaksi. Tuloverojärjestelmän rakenteellisia ongelmia on tarkoitus selvittää ja käsitellä myöhemmin erikseen.”

¹⁵⁵ Aarnio 1988 s.184

¹⁵⁶ KHO 2014:66 perustelut: ” Osakeyhtiölain 13 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan yhtiö ei saa antaa rahalainaa, varoja tai vakuutta käytettäväksi siihen tarkoitukseen, että ulkopuolinen voi hankkia yhtiön tai sen emoyhtiön osakkeita. Saman pykälän 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaisiin jakokelpoisten varojen rajoissa toteutettaviin toimiin, joiden tarkoituksena on osakkeiden hankkiminen yhtiön tai sen 8 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lähipiiriin kuuluvan yhtiön työntekijöille. Pykälään ei sisälly muita

soveltamisesta ollut tilanteessa apua, TVL 66 §:n laajennettu tulkinta koskemaan myös luovutusvoiton verotusta olisi edellyttänyt VML 28 §:n suurta roolia laajennetun tulkinnan oikeuttajana. Tällöin voidaan katsoa, että tapauksesta olisi tullut ilmetä jokin erittäin suuri veron kiertämisen tarkoitusta puoltava seikka. Kun otetaan huomioon se, että VML 28 §:n avulla voidaan ottaa kantaa vain jonkin toisen normin soveltamiseen, luo lähtökohtaisesti TVL 66 §:n raamit rajat sen soveltamiselle. TVL 66 § ei voi siis laajennettunakaan taipua mihin tahansa. Tapauksen sinällään yksinkertainen kokonaisluonne korostaa sitä, että luovutusvoittoa tulisi kohdella puhtaasti luovutusvoittona, jolloin on laajasti tulkitenkin vaikea nähdä, että TVL 66 § taipuisi koskemaan luovutusvoiton verotusta. Tapaus ei siis selvästikään ilmennä siinä määrin veronkierron tunnusmerkkejä, jotta TVL 66 §:n tulkintaa olisi tässä tapauksessa oikeutta laajentaa.

5.2 Prejudikaattien merkityksestä

Prejudikaattien rooli VML 28 §:n soveltamisessa on puutteellisten lain esitöiden vuoksi suuri, mutta niiden käytettävyys vaihtelee, eikä se monestikaan täytä prejudikaatin yhtä vakiintunutta määritelmää, jonka mukaan prejudikaatin voidaan katsoa vakiinnuttavan oikeustilan.¹⁵⁷ VML 28 §:aa käsittelevät prejudikaatit ovat enemmältikin raameja, joiden sisällä uutta oikeustapausta voidaan arvioida ja jossa prejudikaatit saattavat antaa tulkinta-apua tapauksen ratkaisemiseen. Voidaan kuitenkin todeta, ettei VML 28 §:n ympärille synny prejudikaattien avulla vallitsevaa oikeustilaa, mutta sitä käsittelevistä oikeustapauksista voi syntyä vakiintuneita verojuridisia yleisiä oppeja. Tällaisena voidaan mainita mm. tapaus KHO 2010/103 jonka jälkeen yhtiötä ei juuri ole sivuutettu elinkeinotoiminnassa.¹⁵⁸ Prejudikaattien haasteellista soveltumista VML 28 §:n soveltamiseen kuvastaa se, ettei edellä esillä olleessa neljässä pääoma- ja ansiotulon rajalinjaa käsittelevien oikeustapausten perusteluissa viitattu merkittävästi prejudikaatteihin. Ainoastaan tapauksessa KHO 2019:26 oli lopullisissa perusteluissa viitattu siihen, että tapauksella KHO 2014:66 voidaan katsoa olleen tapauksen ratkaisun kannalta merkitystä.¹⁵⁹ Käsiteltävissä tapauksissa kysymys onkin ollut ennen kaikkea lain systemaattisesta ja laajentavasta tulkinnasta, jonka valtuutussäännöksenä toimii VML 28 § ja vero-oikeuden yleisiin

poikkeuksia yhtiön osakkeiden hankkimiseksi annettavan lainan kieltoon kuin kyseinen osakkeiden hankkiminen työntekijöille.”

¹⁵⁷ Myrsky 2011 s.53 ”Kun jokin ratkaisulinja vakiintuu, syntyy niin sanottu vallitseva oikeustila, jonka tunteminen antaa realistisimman ja täsmällisimmän kuvan oikeusjärjestyksen sisällöstä kuin pelkän normin kirjoitetun normiston tunteminen”

¹⁵⁸ Knuutinen 2020 s.84

¹⁵⁹ KHO 2019:26 perustelut: ”Korkein hallinto-oikeus on vuosikirjaratkaisussaan 2014:66 katsonut, että tällaisesta tilanteesta voi olla kyse muun muassa silloin, kun työntekijä on osakkaana holdingyhtiössä, joka hankkii työntekijän työnantajayhtiön osakkeita siinä ensisijaisessa tarkoituksessa, että järjestelyn lopputuloksena työntekijän omistukseen tulee hänen työnantajayhtiönsä osakkeita siten, että jos työnantajayhtiön osakkeen arvo on noussut ennen tätä ajankohtaa, työntekijä on maksanut osakkeista niiden käypää arvoa alemman määrän. Nyt esillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole väitetty, että A olisi saanut D Oy:n osakkeiden merkinnän muodossa tuloverolain 66 §:ssä tarkoitettua edun.”

oppeihin kuuluva tulolajien pysyvyys. Pelkistetysti voidaankin sanoa, että aiemmat prejudikaatit eivät olisi käsiteltäviä tapauksia ratkaisseet, vaan tuki VML 28 §:n soveltamiselle oli löydettävä muualta.

Käsiteltävissä tapauksissa prejudikaatit olisivat voineet olla suuremmassakin roolissa, mikäli prejudikaatteja olisi etsitty painottaen niiden tulkinnallisia vaikutuksia. Tulkinnallista apua tapauksissa olisi voinut antaa tapaus KHO 2009:53, jonka avulla olisi voitu arvioida yleisesti sitä, kuinka ilmeinen veron kiertämisen ”leimallisuus” olisi oltava, jotta jokin säännös voitaisiin täysin sivuuttaa.¹⁶⁰

Vastaavasti tapaus KHO 2014:85 antaisi hieman tulkinta-apua siihen, millaisessa tilanteissa järjestelyn kokonaisuuteen vedoten VML 28 §:n avulla on päädytty säännöksen sivuuttamiseen.¹⁶¹ Vaikka tapaukset 2009:53 ja 2014:85 eivät siis rinnastu nyt käsiteltäviin neljään oikeustapaukseen samankaltaisuuden vuoksi, niistä on saatavissa tulkinta-apua siihen, miten TVL 28 §:aa tulisi tulkita järjestelyjen kokonaisuuteen vuoksi. VML 28 §:n tulkinnassa vois siis harvoin johtaa tulkintaoppeja muista prejudikaateista niiden kesken vallitsevan relaation vuoksi, joka ilmenisi oikeustapauksen tosiseikoista.¹⁶² Sen sijaan prejudikaateista on löydettävissä tulkinta-apua VML 28 §:n soveltamiseen niissä ilmenevistä perusteluista. Se että käsiteltävissä tapauksissa prejudikaatteihin ei juuri tukeuduttu, korostaa kuitenkin sitä, että vero-oikeiden yleiset tulkintaopit ovat laajan käytettävyytensä vuoksi prejudikaatteja paremmin hyödynnettävissä VML 28 §:n soveltamiseen tai ainakaan prejudikaateista ei ole siinä määrin johdettavissa tukea argumentoituin, jotta niihin olisi tarpeellista vedota.

Prejudikaattien käyttäminen tulkinta-apuna edellyttää siis KHO:n mielestä siinä määrin voimakasta *relaatiota* myös tapauksen tosiseikkojen osalta, että niiden käytettävyys VML 28 §:n tulkinta-apuna on vähäinen.

¹⁶⁰ KHO 2009:53 perustelut: ”Arvopaperisijoittamisessa on tyypillistä, että osakkeita myydään ja ostetaan omistusasjan jäädessä suhteellisen lyhyeksi. Tällöin luovutusvoittojen ja -tappioiden verotus realisoituu. Edullisia osto- ja myyntitilanteita tavoiteltaessa on myös mahdollista, että aikaisemmin myytyjä osakkeita hankitaan uudelleen. Arvopaperisijoittaminen poikkeaa tässä suhteessa luonteeltaan sijoituksista muihin osakkeisiin, kiinteistöihin tai vastaaviin kohteisiin, joiden osalta omaisuuden luovuttamista ja saman omaisuuden lyhyen ajan sisällä tapahtuvaa takaisinostamista voidaan pitää epätavallisena.

Edellä mainituissa olosuhteissa asiassa ei ole edellytyksiä verotusmenettelystä annetun lain 28§:n nojalla puuttua A:n edellä mainittujen kauppojen perusteella määräytyviin tuloveroseuraamuksiin.”

¹⁶¹ KHO 2014:85 perustelut: ”Hallinto-oikeus katsoo asiassa selvitetyn perusteella, että pörssiosakkeita on luovutettu lähimaisille käypää arvoa olennaisesti alhaisemmalla hinnalla ja tämä on tapahtunut lahjoitustarkoituksessa. Näin syntynyt luovutustappio ei ole kokonaisuudessaan todellinen ja aito, koska se ei ole johtunut kuin osaksi osakkeiden pörssikurssien mukaisen arvon alenemisesta. Osakkeiden osittaisesta lahjoittamisesta aiheutunutta luovutustappiota ei voi vähentää muusta omaisuudesta saadusta luovutusvoitosta. Edellä mainitun johdosta tapauksessa toteutuneista luovutuksista syntynyttä tappiota ei voida pitää tuloverolain 50 §:n 1 momentissa tarkoitettuna luovutustappiona luovutuksen alihintaisuuden osalta enempää kuin oikaisulautakunta on jo päätöksellään hyväksynyt. Oikaisulautakunnan päätöksen muuttamiseen ei ole syytä.”

¹⁶² Myrsky 2002 s.105 ”Prejudikaattirelaation toteamisessa on kysymys samanlaisuuden toteamisesta käsillä olevan tapauksen ja prejudikaatin välillä”

5.3 Laajennettu ja supistava tulkinta systemaattisen tulkinnan seurauksena

Käsiteltyjen oikeustapausten perusteella VML 28 §:n soveltamisessa on usein kyse laajennetusta tai supistetusta tulkinnasta, joiden välillä valinta tehdään tapauksen kokonaisluonteen perusteella. VML 28 §:n vaikutus ilmenee siinä tavassa, jolla toista normia sovelletaan,¹⁶³ tällöin VML 28 §:n ei lähtökohtaisesti koskaan tule sovellettavaksi tilanteessa, joka olisi voitu ratkaista sovellettavan normin tavanomaisella tulkinnalla.¹⁶⁴ Tapauksen kokonaisluonne antaa siis VML 28 §:n avulla valtuuden joko tulkita tilanne laajennetusti tai supistavasti. Aarnio on supistavan tulkinnan osalta painottanut, että supistavan tulkinnan lopputulos ei saisi johtaa epäloogiseen tulkintatulokseen, jolloin supistavan tulkinnan arviointi tulisi tapahtua aina sen luoman ratkaisun kautta.¹⁶⁵ Laajentava tulkinta¹⁶⁶ puolestaan johtaa usein analogiapäätelyyn, jossa jokin lainsäädännöllinen aukko pyritään täyttämään rinnastamalla tapaus toiseen ja tuoden se täten jonkin normin säätelyalueelle, jonne sen ei lähtökohtaisesti ole suunniteltu kuuluvan.¹⁶⁷ On myös esitetty tulkinta, jossa laajentavaa tulkintaa ei olisi lainkaan, vaan tulkinta olisi joko normaalitulkintaa, jonka laajentaminen tulisi aina käsitellä analogisena tulkintana.¹⁶⁸ Käsiteltyjen oikeustapausten pohjalta katsottuna laajentavan ja supistavan tulkinnan ei voida katsoa olevan itsenäinen oikeusohje sille, miten jotakin järjestelyä tulisi VML 28 §:n lävitse tulkita, vaan ennemminkin lopputulema, johon päädytään, kun tulkintaohjeena on lain systematiikan mukainen tulkinta.

Edellä käsitellyssä tapauksessa 2014:66, voitiin ansiotuloksi tulkita jossain määrin myös sellaista tuloa, joka puhtaana tulolähdejaon perusteella olisi paremmin perusteltavissa pääomatuloksi. VML 28 §:n lävitse arvioitu järjestely johti siis sellaiseen tulkintaan, jossa veronkierrolle ominainen luonne oli katsottavissa olevan siinä määrin merkittävä, että TVL 33 b 3.§ soveltamista voitiin laajentaa koskemaan tapausta. Vastaavasti tapauksessa 2016:2019 luovutusvoitto nähtiin olevan jo käsitteellisesti niin kaukana osingosta, ettei TVL 33 b 3.§ voitu laajentaa koskemaan luovutusvoiton verotusta edes VML 28 §:n lävitse tulkitsen. Tapauksen kannalta on vaikea ennakoida, missä olisi kulkenut se raja, jonka jälkeen luovutusvoitto voisi joutua kohtaamaan ansiotuloverotuksen.

¹⁶³ Tikka, 1972 s.215

¹⁶⁴ Knuutinen 2020 s.71 ”Monissa sellaisissa tapauksissa, joissa on mahdollisesti tai jopa ilmeisesti ollut kyse verovetoisesta järjestelystä, veronkiertämispyrkimyksistä termin yleisessä merkityksessä, asia ratkeaa jo lain tavanomaisella eli normaalitulkinnalla. Tällöin asiaa ei enää arvioida kiertämissäännöksen näkökulmasta, jolloin teknis-legaalisesti tapauksessa ei ole ollut kysymys veron kiertämisestä.”

¹⁶⁵ Aarnio 1988 s.257 ”*Argumentum ad absurdum* voi olla luonteeltaan looginen tai ei-looginen. Edellinen on kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun päättely johtaa ristiriitaan. Oikeudellisessa argumentaatiossa sellainen päättely ei ole sallittu.”

¹⁶⁶ Aarnio 1988 s.258 Aarnio on käyttänyt myös termiä laajentava tulkinta

¹⁶⁷ Aarnio 1988 s.258 ”Laajentava tulkinta tarkoittaa lakitekstin soveltamista sen luonnollisen merkityssisällön ulkopuolelle.”

¹⁶⁸ Aarnio 1975 s.161 ”On lähdetty siitä, että joko tapaus mahtuu lain sanamuodon puitteisiin tai sitten se sijoitetaan sinne analogisesti.”

Myös tapaukset 2018:44 ja 2019:26 korostavat selkeästi järjestelyn kokonaisluonteen vaikutusta tilanteeseen. Mikäli järjestely on yksinkertainen, ei VML 28 §:n lävitse tehtävä tulkinta laajenna, jos ei myöskään supista normin käyttötarkoitusta. Sen sijaan tapauksessa, jossa veronkierron tarkoitus on ilmeinen, ei laajentavalle tulkinnalle ole nähtävissä estettä. VML 28 §:n käytön oikeutus on siis johdettavissa argumentaatio-opin kautta, jolloin VML 28 §:n avulla voidaan jotakin normia tulkita laajentavasti tai supistavasti vain, mikäli ratkaisu on riittävän rationaalisesti perusteltavissa.¹⁶⁹ Kun otetaan huomioon pykälän kielellinen ilmaisu, eli se, että pykälän soveltamisella on mahdollisuus tulkita jokin jo tehty toimi toisin, ei ratkaisun perusteluiden vaatimusta voida liiaksi korostaa.

5.4 Legalityperiaatteen toteutuminen

Legalityperiaatteen toteutuminen VML 28 §:n soveltamisessa palautuu aina loppu viimein soveltamisen taustalla oleviin argumentteihin. Laajalti tulkinnanvarainen säännös ja sen soveltaminen voi olla juridisesti perusteltua vain juridisesti kestävin argumentein.¹⁷⁰ Vero-oikeuden legalityperiaate korostaa, että veron jokaiselle elementille on löydettävä välitön tuki verolaista.¹⁷¹ Vaikka Knuutinen onkin korostanut, ettei VML 28 §:n soveltamisella voida täyttää lainsäädännöstä ilmeneviä aukkoja,¹⁷² Tikka on korostanut *realismin* merkitystä vero-oikeudessa, jossa tulkinnan rajat eivät ole yhtä ankarat kuin *formalistisessa* soveltamisessa.¹⁷³ Jatkuvasti muuttuvassa taloudellisessa kehityksessä toimiva vero-oikeus ei voi olla liian tiukasti vanhojen verolakien sanamuotoihin sidottua, vaan sen on tavalla tai toisella reagoitava muutokseen. Vaikka yhdyinkin Knuutisen tulkintaan siitä, ettei tuomioistuimen tehtävä ole paikata tulkinnallaan lainsäädäntökentässä olevia aukkoja, tulee kuitenkin huomioida tuomarin ratkaisupakko, eikä sellainen ajatus voi olla kestävä, jossa toistuvasti todetaan, ettei voimassaoleva normisto taivu tapaukseen.¹⁷⁴ Tällaisia edellä mainittuja tilanteita saattaa kuitenkin silloin tällöin esiintyä.¹⁷⁵ Näissä VML 28 §:n saa enemmänkin lainsäätäjille kehotuksen luovan vaikutuksen, mutta ei suoranaisesti vaikuta käsiteltävän tapauksen arviointiin. VML 28 §:n voidaan katsoa olevan poikkeuksellisen paljon sen tulkitsijalle valtaa antava normi, jollaiselle on kuitenkin paikkansa lainsäädäntöjärjestelmää turvaavana normina. Tämä edellyttää kuitenkin vahvoja perusteita ratkaisujen tueksi, jotta vero-oikeuden legalityperiaate voidaan säilyttää. On kuitenkin huomioitava, että verosuunnittelun yhteydessä tietyntaista oikeudellista epävarmuutta voidaan pitää

¹⁶⁹ Aarnio 1988 s.204

¹⁷⁰ Syrjänen 2008 s.245–246

¹⁷¹ Wikström 2008 s.25

¹⁷² Knuutinen 2020 s.75

¹⁷³ Tikka 1972 s.127–128

¹⁷⁴ Aarnio 1988 s.184

¹⁷⁵ Knuutinen 2020 s.91 ”KHO 2008:6 viittaus perusteluissaan lainsäädännön nykytilaan oli ilmaisuna poikkeuksellinen. Muotoilu tarkoitti ilmeisesti sitä, että KHO:n jäsenet eivät pitäneet ratkaisun lopputulosta välttämättä oikeudenmukaisena, sillä tapauksen kaltainen lääkärikohtaisiin vastaanottotuloihin perustuva osinko ei ole sellaista oman pääoman tuottoa, mitä osakkeen omistajalle jaettavalla osingolla on perinteisesti ymmärretty”

perusteltuna, sillä mikäli VML 28 § ei sisältäisi minkäänlaista ”yllätysmomenttia”, ehkäisisikö se tällöin riittävästi veronkierron tavoittelua?¹⁷⁶

¹⁷⁶ Järvenoja 2015 s.145

6 Lopuksi

Tämän tutkielman tarkoitus oli tutkia millaisissa tilanteissa ja millaisiin tulkintaoppeihin tukeutuen VML 28 §:n soveltamiskynnys tuomioistuimessa on nähty ylittyvän? Sekä miltä nämä tulkintaopit näyttävät vero-oikeuden yleisten oppien ja lain systematiikan näkökulmasta? Kappaleessa 2.3 toin esiin tutkimuksen kannalta olennaisia tulkintaoppeja, joiden käyttöä VML 28 §:n käsittelevien oikeustapausten ratkaisun tukena tutkin tämän työn avulla.

Legaliteettiperiaate voidaan tässä työssä käsiteltävien oikeustapausten kannalta nähdä VML 28 §:n soveltamista rajoittavana oikeusperiaatteena. Käytännössä tämä näyttäytyy niin, ettei VML 28 §:aa voida soveltaa ilman jotakin toista tapaukseen sovellettavaa säädöstä. VML 28 § tulee nähdä käsiteltävien tapausten perusteella nähdä apunormina, jonka soveltaminen joko antaa tai ei anna oikeutusta laajentaa jonkin toisen normin tulkintaa. Itse legaliteettiperiaatteen toteutuminen on tällöin johdettavissa siitä, millaiseen argumentaatioon perustuen VML 28 §:aa päätetään soveltaa. Käytännössä legaliteettiperiaatteen toteutuminen on käsiteltävissä oikeustapauksissa näyttäytynyt siten, että tapauksissa KHO 2014:66 ja 2018:40 kokonaisjärjestelyn on katsottu ilmentäneen siinä määrin veronkierroksia piirteitä, että tapauksiin sovellettavat normit on voitu laajentamaan soveltumaan tilanteeseen. Tämä on luonnollisesti johtanut myös vastakkaisiin näkökantoihin, jotka ovat pitäneet laajennettua tulkintaa legaliteettiperiaatteen kannalta liiallisena. Vastaavasti tapauksissa 2016:219 ja 2019:26 ei nähty olevan siinä määrin veronkierron tarkoitukseen viittavia elementtejä, että VML 28 § olisi luonut oikeutusta käsiteltävien normien laajennetulle tulkinnalle. Tulkinnanvaraisissa kysymyksissä tuskin koskaan saadaan kaikkien oikeudellisia näkemyksiä miellyttäviä ratkaisuja. Tästä huolimatta VML 28 §:aa voidaan pitää poikkeuksellisen paljon oikeudellisia mielipiteitä jakavana.

VML 28 §:n kohdalla legaliteettiperiaate toteutuu parhaiten laajan argumentoinnin kautta. Argumentointia taas voidaan pitää sitä laajempaa, mitä useampia tulkintaoppeja se ottaa huomioon. Olen tässä työssä korostanut legaliteettiperiaatteen korostuvan parhaiten lain systematiikan mukaisen tulkinnan kautta. Tällöin VML 28 §:n soveltaminen ottaisi huomioon mahdollisimman laajasti ratkaisun vaikutuksen oikeusjärjestelmän systematiikalle. Tämä korostaisi ratkaisujen oikeusvarmuutta, sillä varsinkin vero-oikeudellisissa aukkotilanteissa ratkaisujen tukeutuminen enemmän yhtiöoikeudelliseen lainsäädäntöön korostaisi ratkaisujen oikeusvarmuutta. Kun otetaan huomioon vero-oikeuden jossain määrin hitaasti tapahtuva kehitys ja se, ettei verolait läheskään aina seuraa yhtiöoikeuden kehityksen mukana, voisi VML 28 § olla merkittävässä roolissa näiden yhteensovittavana elementtinä. Tällaisissa monimutkaisissa aukkojen soveltamistilanteissa vanhat oikeusperiaatteet nousevat kuitenkin tärkeään rooliin ja pääoma- ja ansiotulon rajavedossa tällaisena keskeisenä oikeusperiaatteena voidaan pitää tulolajijakoa.

Tulolajijaon ja tulolajien pysyvyyden tausta VML 28 §:n soveltamisen taustalla on verovelvolliselle suojaava vero-oikeuden yleinen oppi, mutta myös toisaalta toimiva verosuunnittelun työkalu. Alkuperäisen tulolajin pysyvyys ei voi olla murtumaton, sillä tämä mahdollistaisi työn perusteella saadun etuuden verottamisen pääomatulona ja samoin pääomatulon verottamisen ansiotulona. Tulolaji tulisi siis määrittää aina tulon todellisen luonteen perusteella, sillä liiallinen tulolajin pysyvyys voi lopulta johtaa siihen, että tulo verotetaan tosiasiallisesti väärän tulolajin tulona. VML 28 §:n onkin pääoma- ja ansiotulon rajalinjaa etsittäessä käyttökelpoinen normi antamaan argumentointitukea muiden normien soveltamiselle sellaisissa tilanteissa, joissa muiden normien laajentava tulkinta on edellytys niiden soveltamiselle. Tulolajijakoa voidaan varsinkin aukkotilanteissa pitää toimivana tulkinta-apuna, sillä se luo olennaisen osan kotimaisen verolainsäädännön perustaa. Käsiteltävät oikeustapaukset osoittavat kuitenkin hyvin, että moninaisissa järjestelyissä tulolajijako voi siinä määrin sekoittaa, ettei jokaista tuloa saada välttämättä allokoitua kohdistumaan sille luonnolliseen tulolajiin. Tällainen KHO 2014:66 kaltainen päätös, jossa sijoitettu pääoma kääntyy ansiotuloksi, ei tietenkään voi olla tavoiteltava oikeustila. Päätös kuitenkin osaltaan osoittaa sen, että riittävän monimutkaisissa järjestelyissä oikeaa verokohtelua voi olla mahdotonta säilyttää loppuun asti.

Prejudikaattien merkitys VML 28 §:n kohdalla voidaan pitää monelta osin ongelmallisena. Käsiteltävien tapausten välillä ei ole nähtävissä monestikaan sellaista *relaatiota*, jotta tapausten oikeuskysymykset voitaisiin rinnastaa. Tämän johdosta VML 28 §:n soveltaminen tarvitsee tuekseen useimmiten muitakin tulkintaoppeja. Tämä nostaa nämä muut tulkintaopit käytännössä prejudikaattien edelle. Prejudikaattien ongelmallisuutta korostavat myös tapauksen KHO 2014:66 kaltaiset ristiriitaiset ratkaisut. Näiden kannalta legaliteettiperiaate voidaan nähdä toteutuvan jatkossa paremmin, mikäli tällaisia tapauksia ei käytetä tulkinta-apuna myöhemmin ratkaistavissa tapauksissa.

Lain systematiikan mukainen tulon luonnetta kunnioittava tulkinta voidaan nähdä VML 28 §:n kannalta perusteltuna tulkintaohjeena. Tämä tukee myös parhaiten vero-oikeuden legaliteettiperiaatteen toteutumista. Tästä työstä oli rajattu sen ulkopuolelle EU-oikeuden vaikutus VML 28 §:n soveltamiseen. Tästä huolimatta VML 28 §:n tulevaisuuden arviointia ei voida tehdä huomioimatta EU-oikeuden merkitystä VML 28 §:n soveltamiselle. Kun otetaan huomioon veronkiertosäädöksen vaikutus ja EU:n myötä lisääntyvä tulkintavaikutus, voidaan lain systematiikan mukaista tulkintaa ja tulolajijakoa kunnioittavaa tulkintaohjetta pitää perusteltuna. Lain systematiikan mukainen tulkinta huomioi jo itsessään EU-oikeuden vaikutuksen ja tulolajijakoa voidaan pitää kansallisesti vakiintuneena vero-oikeuden yleisenä oppina, johon vero-oikeus nojaa myös monissa muissa maissa. Lisääntyvän EU-oikeuden kannalta lain systematiikan mukaista ja tulon luonnetta kunnioittavaa tulkintaa voidaan pitää parhaiten EU-oikeutta seuraavana tulkintaohjeena, siinä missä prejudikaatit kestävät aikaa paljon näitä huonommin.

VML 28 §:n soveltamisessa tulisi siis aina olla kyse lain systematiikan mukaisesta tulkinnasta, joka johtaa joko toisen normin laajentavaan tai supistavaan tulkintaan, joka taas johtaa joko tämän normin soveltamiseen tai soveltamatta jättämiseen. Vain tarpeeksi laaja systemaattinen tulkinta ja tähän pohjaava argumentointi voi luoda VML 28 §:n soveltamiselle sen soveltamisen oikeutuksen, jota voidaan pitää legaliteettiperiaatteen toteutumisen edellytyksenä. VML 28 §:n on normina alati muuttuvassa säädöskentässä tarpeellinen yleislauseke, jonka tulkinnassa tulisi kuitenkin soveltaa tässä työssä esiintyviä tulkintaoppeja. Tässä työssä käsiteltävien tapausten perusteella näissä tulkintaopeissa on kohtalaisen hyvin myös pysytty.